

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
SOSYAL HİZMET BİLİM DALI

ÇOCUK EVLERİ HİZMET MODELİNDE
PSİKOSOSYAL DESTEK SAĞLAYAN MESLEK
ELEMANLARININ DENEYİMLERİ: SİVİL TOPLUM
KURULUŞU ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Beyza Nur YILDIZ

İstanbul
Temmuz-2022

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
SOSYAL HİZMET BİLİM DALI

ÇOCUK EVLERİ HİZMET MODELİNDE
PSİKOSOSYAL DESTEK SAĞLAYAN MESLEK
ELEMANLARININ DENEYİMLERİ: SİVİL TOPLUM
KURULUŞU ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Beyza Nur YILDIZ

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KARATAŞ

İstanbul
Temmuz-2022

TEZ ONAYI

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Sosyal Hizmet Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KARATAŞ

Üye Doç. Dr. Emel YURTSEVER

Üye Dr. Merve Deniz PAK GÜRE

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Metin TOPRAK
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “**Çocuk Evleri Hizmet Modelinde Psikososyal Destek Sağlayan Meslek Elemanlarının Deneyimleri: Sivil Toplum Kuruluşu Örneği**” adlı çalışmanın öneri aşamasından tamamlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içerisindeki bütün bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Beyza Nur YILDIZ

ÖN SÖZ

Araştırmamın her aşamasında bana yardımcı olan değerli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KARATAŞ'a, çalışmama katılarak her türlü desteği gösteren Mutlu Yuva Derneği çalışanı sevgili arkadaşlarıma ve eğitimimde emeği olan Dr. Abdulhakim BEKİ ve Yasemin CAN hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca bu uzun meşakkatli yolda her türlü desteklerini arkamda hissettiğim sevgili aileme sonsuz teşekkür ediyorum.

Beyza Nur YILDIZ

İstanbul-2022

ÖZET

**ÇOCUK EVLERİ HİZMET MODELİNDE PSİKOSOSYAL
DESTEK SAĞLAYAN MESLEK ELEMANLARININ
DENEYİMLERİ: SİVİL TOPLUM KURULUŞU ÖRNEĞİ**

Beyza Nur YILDIZ

Yüksek Lisans, Sosyal Hizmet

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KARATAŞ

Temmuz, 2022 -142 Sayfa

Yapılan araştırma ile; bir STK bünyesinde çalışan ve Devlet koruması altındaki çocuklara psikososyal destek sağlama deneyimi olmuş meslek elemanlarının, çocuk evleri hizmet modeline ve sunulan hizmetlere ilişkin düşünce ve değerlendirmelerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma nitel araştırma modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Süreç içerisinde literatür taraması yöntemi ile daha önceden yazılmış tezler, yapılan çalışmalar, süreli yayınlar, kanun ve yönetmelikler, arşiv kaynakları ve internet sitelerinden yararlanılmıştır. Çalışmada Cumhuriyet öncesi dönemden Çocuk Evleri Hizmet Modeli'ne geçiş sürecine kadar olan süreç detaylı biçimde incelenmiştir.

Çalışmanın örneklemini bir STK bünyesinde çalışan aralarında psikolog ve sosyal çalışmacıların olduğu 20 meslek elemanı oluşturmaktadır. Meslek elemanları ile çocuk evlerindeki deneyimleri üzerine yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla görüşmeler yapılmıştır.

Araştırma sonucunda çocuk evlerinde psikososyal destek sağlayan meslek elemanlarının çocuk evleri hizmet modeline ve sunulan hizmetlere ilişkin olumlu görüşlerinin olduğu ancak süreç içerisinde mevzuat ve işleyişle ilgili birçok olumsuz durumla karşılaştıkları sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Hizmet, Çocuk Evleri, Psikososyal Destek, Korunmaya İhtiyaç Duyan Çocuk, Meslek Elemanı

ABSTRACT

EXPERIENCES OF PROFESSIONAL STAFF THAT PROVIDE PSYCHOSOCIAL SUPPORT IN THE CHILDREN'S HOUSES SERVICE MODEL: THE CASE OF NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATION

Beyza Nur YILDIZ

Master, Social Service

Thesis Advisor: Asst. Prof. Dr. Mustafa KARATAŞ

July, 2022 - 142 Pages

With the research done; It is aimed to examine the thoughts and evaluations of the professionals working in an NGO and who have experience in providing psychosocial support to children under state protection, regarding the children's home service model and the services provided. The research was carried out using the qualitative research model. In the process, previously written theses, studies, periodicals, laws and regulations, archive resources and internet sites were used with the literature review method. In the study, the process from the pre-Republican period to the transition to the Children's Houses Service Model was examined in detail.

The sample of the study consists of 20 professional staff, including psychologists and social workers, working within an NGO. Interviews were conducted with the professionals about their experiences in children's homes through a semi-structured interview form.

As a result of the research, it was concluded that the professionals who provide psychosocial support in children's homes have positive opinions about the children's home service model and the services provided, but they encountered many negative situations related to the legislation and operation in the process.

Keywords: Social Work, Children's Homes, Psychosocial Support, Child in Need of Protection, Professional

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	ii
ÖN SÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ	1
1.1. Problem:	3
1.2. Amaç:	4
1.3. Araştırmanın Önemi:.....	4
1.4. Varsayımlar:.....	5
1.5. Sınırlılıklar:	5
1.6. Tanımlar:	6

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE	7
2.1. Sosyal Hizmetin Tanımı.....	7
2.2. Çocuk ve Sosyal Hizmet	8
2.3. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuk Kavramı	9
2.4. Dünya’da Çocuk Koruma Hizmetleri	11
2.4.1. Amerika’da Korunmaya İhtiyaç Duyan Çocuklara Yönelik Hizmetler... 12	
2.4.2. İngiltere’de Korunmaya İhtiyaç Duyan Çocuklara Yönelik Hizmetler ... 15	
2.5. Türkiye’de Çocuk Koruma Hizmetlerinin Tarihçesi	23
2.5.1. Cumhuriyet Dönemine Kadar Yaşanan Gelişmeler.....	23
2.5.2. Cumhuriyetin Kuruluşundan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunun Açılışına Kadar Olan Dönemde Yapılan Çalışmalar.....	25

2.5.3. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Dönemi	30
2.5.4. Aile ve Sosyal Politikalar Dönemi	33
2.6. Korunmaya İhtiyaç Duyan Çocuklarla İlgili Sosyal Hizmet Kurumları.....	36
2.6.1. Çocuk Destek Merkezleri.....	36
2.6.2. Çocuk Evleri Sitesi.....	39
2.6.3. Çocuk Evleri.....	40
2.7. Sivil Toplum Kavramı	43
2.7.1. Sivil Toplum Kuruluşu (STK) Tanımı	43
2.7.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Temel Özellikleri.....	44
2.7.3. Türkiye’de Sivil Toplum Örgütlerinin Tarihsel Gelişimi	45
2.7.4. Sivil Toplum Kuruluşları ve Çocuk Evleri İlişkisi	46
2.8. Mutlu Yuva Derneği	48
2.8.1. Mutlu Yuva Derneği’nin Çocuk Evlerine Yönelik Faaliyetleri.....	49
2.8.2. Psikososyal Destek Çalışmaları	49
2.8.3. Gönüllülük Faaliyetleri	50

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	52
3.1. Araştırmanın Modeli	52
3.2. Evren ve Örneklem	53
3.3. Veri Toplama Araçları	53
3.4. Verilerin Toplanması	54
3.5. Verilerin Çözümlemesi	54
3.6. Verilerin Yorumlanması.....	54

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR	56
4.1. Meslek Elemanlarının Sosyo-Demografik Özellikleri.....	56
4.2. Çocuk Evleri Sistemiyle İlgili Düşünceler.....	57
4.2.1. Kurum ve Kuruluşlar Arası Koordinasyon Eksikliği.....	58
4.2.2. Bakım Personelleriyle İlgili Sorunlar.....	62
4.2.3. Dernek Hizmetlerine Yönelik Eksiklikler.....	62
4.2.4. Ev Sorumlularıyla İlgili Sorunlar.....	63
4.2.5. Aile Desteğine İlişkin Eksiklikler	64

4.2.6. Model ile İlgili Olumlu Görüşler	64
4.3. Çocuk Evlerinde Psikososyal Destek.....	65
4.3.1. Vaka Destek Hizmetleri	66
4.3.2. Çocukların Sosyal Hayata Hazırlanması ve Yapılan Aktiviteler.....	68
4.3.3. Adaptasyon Sürecinde Destek ve İkili İlişkilerin Önemi.....	69
4.3.4. Bakım Personellerine Psikososyal Destek Sağlanması.....	70
4.3.5. Çocukların Eğitim Hayatının Desteklenmesi.....	70
4.3.6. Psikososyal Destek Sağlama Sürecinde Yaşanan Deneyimler	71
4.3.7. Psikososyal Destek Hizmetlerinin Yeterliliği	74
4.4. Çocuk Evlerinde Kurumsal Yapı	76
4.4.1. İdari Sıkıntılar	76
4.4.2. Ekibin Çalışmasıyla İlgili Düşünceler	79
4.4.3. Yasal Mevzuat ve Politikalarla İlgili Düşünceler	81
4.5. Çocuk Evlerinde Eğitim ve Danışma.....	82
4.5.1. Süpervizyon Desteği	83
4.5.2. Eğitim Hizmetlerindeki Düzensizlik.....	85
4.5.3. Eğitim Önerileri	85
4.6. Çocuk Evlerinde İş Yükünün Etkisi.....	86
4.6.1. Çalışanların Aile İlişğine Olan Etkileri.....	87
4.6.2. İş Yükünün Verimi Düşürmesi ve Tükenmişlik	88
4.6.3. Kurum Tarafından Daha Fazla İş Beklentisi.....	89
4.6.4. İş Yükünün Fazla Olmaması.....	89
4.7. Çocuk Evlerinde Personel Alım ve Çalışma Şartları	90
4.7.1. Personel Alım Şartları ve Politikası	90
4.7.2. Mesleki Doyum.....	92
4.7.3. Özlük Haklarının Yeterliliği	94
4.8. Çocuk Evlerindeki İşleyişe Yönelik Çözüm Önerileri.....	96
4.8.1. Kamu Uygulamaları Açısından Çözüm Önerileri.....	96
4.8.2. Dernek Uygulamaları Açısından Çözüm Önerileri.....	99
4.8.3. Psikososyal Destek Çalışmaları Açısından Çözüm Önerileri	104

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA VE DEĞERLENDİRME 108

5.1. Genel Değerlendirme ve Tartışma 108

SONUÇ..... 113

KAYNAKÇA 118

EKLER..... 127

EK 1: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu 127

EK 2: Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu 129

EK 3: Kurum İzin Yazısı..... 130

ÖZGEÇMİŞ..... 131

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3.1: Toplam Kod Sayısı	55
Tablo 4.1: Meslek Elemanlarının Sosyo-Demografik Özellikleri	57
Tablo 4.2: Çocuk Evleri Sistemiyle İlgili Düşünceler	58
Tablo 4.3: Kurum ve Kuruluşlar Arası Koordinasyon Eksikliği	58
Tablo 4.4: Çocuk Evlerinde Psikososyal Destek	65
Tablo 4.5: Vaka Destek Hizmetleri.....	66
Tablo 4.6: Psikososyal Destek Sağlama Sürecinde Yaşanan Deneyimler.....	71
Tablo 4.7: Psikososyal Destek Hizmetlerinin Yeterliliği.....	74
Tablo 4.8: İdari Sıkıntılar.....	76
Tablo 4.9: Süpervizyon Desteği.....	83
Tablo 4.10: Çocuk Evlerinde İş Yükünün Etkisi	86
Tablo 4.11: Personel Alım Şartları ve Politikası.....	90
Tablo 4.12: Özlük Haklarının Yeterliliği	94
Tablo 4.13: Çocuk Evlerindeki İşleyişe Yönelik Çözüm Önerileri	96
Tablo 4.14: Kamu Uygulamaları Açısından Çözüm Önerileri	96
Tablo 4.15: Dernek Uygulamaları Açısından Çözüm Önerileri	100
Tablo 4.16: Psikososyal Destek Çalışmaları Açısından Çözüm Önerileri.....	104

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
A.g.e.	: Adı geçen eser
ASHB	: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
ASPB	: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
BM	: Birleşmiş Milletler
BSRM	: Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri
ÇEKOM	: Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi
ÇES	: Çocuk Evleri Sitesi
ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
ÇODEM	: Çocuk Destek Merkezleri
ÇOGEM	: Çocuk ve Gençlik Merkezleri
Dr.	: Doktor
E	: Erkek
IASSW	: Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları
IFSW	: Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu
K	: Kadın
KBRM	: Koruma-Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KMÇ	: Korunmaya Muhtaç Çocuk
Prof.	: Profesör
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
STÖ	: Sivil Toplum Örgütleri
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TÇEK	: Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu
Vd.	: Ve diğerleri
Yy.	: Yüzyıl

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Gelecek nesillerin yetişmesi konusunda temellerin atıldığı çocukluk dönemi, diğer gelişim dönemlerine nazaran daha fazla ilgi gösterilmesi ve özel olarak korunması gereken bir dönemdir. Her toplum; ayakları üzerinde durabilen, geleceğe umutla bakan, güçlü ve sosyal bir nesil yetiştirme çabası içerisinde bulunmaktadır. Ancak ne yazık ki bu hassasiyeti gözetmeyen toplumlarda tarih içerisinde görülmüştür.

Dünya üzerinde var olan sosyoekonomik ve kültürel sorunlardan en çok çocuklar olumsuz etkilenmekte, kimi zaman temel ihtiyaçları karşılanamamakta, sağlıklı bireyler olarak yetişmelerinin önüne geçilmektedir. Bu nedenle çocuklar aile desteğinden yoksun kalmakta, bazıları ise ihmal ve istismar durumlarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Bu gibi durumlarda çocukların koruma altına alınma ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

Geleceğin teminatı olan çocukların korunması konusu birçok dönemde gündeme gelmiş ancak modernleşmeyle birlikte sorunların kitleselleşmesi sonucu daha çok önem verilen bir konu olmuştur. Gelişmiş ülkelerin birçoğunda çocuğun önce ailesinin yanında, mümkün değilse akrabalarının yanında yetiştirilmesi hedeflenmektedir. Bunlarında mümkün olmadığı durumlarda en son çözüm olarak kurum bakımına alınması sağlanmaktadır.

Türkiye’de modern anlamda çocuk koruma politikalarının gelişmesi Cumhuriyet öncesi dönemde yaşanan savaş, göç vb. durumlardan dolayı gecikmiştir. Türk toplumunun Avrupa’ya nazaran daha geç sosyal politikalar geliştirmesinin bir diğer etkeni ise güçlü aile bağları, komşuluk ilişkileri ve güvenli bir sosyal ortamın olmasıdır. Osmanlı Devleti döneminde çocukların korunması süreci vakıflar ve çeşitli hayır kurumları aracılığıyla gerçekleştirilmiş, yerel inisiyatiflerle birden çok kurum açılarak hizmetler sürdürülmüştür. Devlet korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik hizmetlere doğrudan müdahil olmasa da vakıf ve hayır kurumlarını her konuda desteklemiş ve ihtiyaçlarını karşılamıştır (Uluğtekin, 2001: 8).

Cumhuriyet döneminde de bu kurumlar hizmetlerini sürdürmüş ancak kurumsal bir bütünlüğün sağlanamamasından dolayı birçok çocuk bu hizmetlerden yararlanamamıştır.

2000'li yılların başına kadar çocuk koruma hizmetleri, yetiştirme yurdu ve çocuk yuvası olarak adlandırılan, çoklu bakımın sağlandığı büyük bina tipi kuruluşlarda sağlanmıştır. Fakat zaman içerisinde kışla tipi çoklu bakımın çocuklar üzerindeki biyolojik, psikolojik ve sosyal anlamda oluşturduğu olumsuz etkiler fark edilerek daha az sayıda çocuğun bakıldığı, toplumla iç içe olma imkânı sağlayan ev tipi çocuk kuruluşlarına geçiş yapılması uygun görülmüştür.

Ev tipi kurum bakımı modeli; yurt ve yuvalarda olduğu gibi kalabalık, okul atmosferine benzeyen, kışla tipi mekanlar olmayıp, aile ortamına en yakın fiziki ortamın olduğu, çocukta aidiyet duygusunu geliştiren, sosyal hayata en sağlıklı adaptasyonun sağlandığı ortamlardır. Söz konusu modelin hayata geçirilmesi ilk olarak Ankara'da çocuk evi açılarak gerçekleştirilmiştir. Kısa sürede çocuk evlerinin sayıları artmış ve neredeyse tüm ülkeye yayılmıştır.

Süreç içerisinde Çocuk Evleri Sistemi'nin faydaları görülmeye başlandıkça Devlet Sivil Toplum Kuruluşlarına (STK) çocuk evi açma yetkisi vererek STK'lar aracılığıyla çocuk evlerinin artmasını amaçlamıştır. Yetki sayesinde STK'lar hızlıca Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile iş birliği protokolleri imzalayarak çocuk evleri açmaya başlamıştır.

Bu STK'lardan biri de 2010 yılında kurularak dönemin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile imzaladığı iş birliği protokolü çerçevesinde faaliyetlerine başlayan Mutlu Yuva Derneği'dir. Mutlu Yuva Derneği, İstanbul'da açmış olduğu üç çocuk eviyle faaliyetlerine başlamış, 12 yıl içerisinde Ankara, Bursa, Yozgat, Diyarbakır ve Şanlıurfa'da da çocuk evleri açmıştır. Bu hızlı yükseliş sayesinde ülke genelinde 126 çocuk eviyle en çok çocuk evi açan STK olmuştur.

Derneğin ana faaliyet alanı; korunmaya ihtiyaç duyan çocuklar için çocuk evleri açarak onların bakımı ve rehabilitasyonu konusunda Devlete destek olmaktır. Evlerin açılmasından sonra çocuklar biyo-psiko-sosyal açıdan desteklenmekte ve onların hayata en iyi şekilde hazırlanmaları sağlanmaktadır. Bu süreçte Dernek çocukların psikososyal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla alanında uzman psikolog ve sosyal çalışmacıları istihdam etmektedir. Bu kişiler aracılığıyla çocukların ruhsal, zihinsel ve gelişimsel durumları tespit edilmekte, ihtiyaca yönelik test ve psikoterapi faaliyetleri uygulanmaktadır. Bu sayede meslek elemanları dezavantajlı gruplarla çalışma konusunda birçok deneyim elde etmektedir.

Bu doğrultuda araştırmanın konusunu ‘çocuk evlerinde psikososyal destek sağlayan meslek elemanlarının deneyimleri’ oluşturmaktadır. Beş bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünü konuya hazırlık amacıyla; problem, amaç, araştırmanın önemi, varsayımlar, sınırlılıklar ve tanımlar oluşturmaktadır.

İkinci bölümde kavramsal çerçeve başlığı altında sosyal hizmetin tanımı, korunmaya ihtiyacı olan çocuk kavramı, Türkiye ve Dünya’da çocuk koruma hizmetlerinin tarihçesi ele alınmış, sivil toplum kuruluşlarından bahsedilerek Mutlu Yuva Derneği’nin faaliyetleri incelenmiştir.

Üçüncü bölümde araştırmanın yöntemi başlığı altında, araştırmanın modeli, örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması, çözümlenmesi ve yorumlanmasından bahsedilmiştir.

Dördüncü bölümde araştırmanın bulgularına yer verilerek, katılımcıların sosyo-demografik özellikleri, çocuk evleri sistemiyle ilgili düşünceleri, çocuk evlerinde uyguladıkları psikososyal destek çalışmalarına ilişkin deneyimleri, personel alım ve çalışma şartları üzerine görüşleri ve işleyişe yönelik çözüm önerilerine yer verilmiştir.

Araştırmanın son bölümünde ise genel bir değerlendirme yapılarak tartışma ve sonuç bölümleriyle tamamlanmıştır.

1.1. Problem:

Araştırmanın problemi, bir Sivil Toplum Kuruluşu (STK) bünyesinde çalışan ve çocuk evlerinde Devlet koruması altındaki çocuklara psikososyal destek sağlayan meslek elemanlarının deneyimleri aracılığıyla kurum bakımı hizmetlerindeki etkililiğin, Devlet ve sivil toplum arasındaki ilişkinin ve Devletin kurum bakımı hizmeti sunma ve dezavantajlı çocukları topluma kazandırma sürecinde STK’lara duyduğu ihtiyacın ve süreç içerisinde yaşanan sorunların belirlenmesidir.

Yapılan araştırmada Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile ortak protokoller çerçevesinde çocuk evi açan STK’ların sayısının fazla olduğu görülmüştür. Araştırmamızda STK bünyesinde çalışan meslek elemanları, çocuk evi personeli, çocuk evi sorumlusu ve idarecilerden oluşan görüşler çerçevesinde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın STK’lar ile ortak yapacağı çalışmalarına yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

1.2. Amaç:

Çalışmanın temel amacı, bir STK bünyesinde çalışan ve Devlet koruması altındaki çocuklara psikososyal destek sağlama deneyimi olmuş meslek elemanlarının çocuk evleri hizmet modeline ve sunulan hizmetlere ilişkin düşünce ve değerlendirmelerinin incelenmesidir. Ayrıca araştırmamızın alt amaçları şu şekildedir:

1. Meslek elemanlarının Çocuk Evleri Sistemi'yle ilgili düşüncelerini tespit etmek,
2. Çocuk evlerinde uygulanan psikososyal destek hizmetlerini ve bu hizmetlerin sunumunda meslek elemanlarının yaşadıkları deneyimleri tespit etmek,
3. Çocuk evlerindeki kurumsal yapı üzerine düşüncelerinin ne olduğunu anlamak,
4. Meslek elemanlarının çalıştıkları kurumda eğitim ve danışma konularında düşünce ve deneyimlerini tespit etmek,
5. Meslek elemanlarının çocuk evlerindeki çalışmalarında iş yükünün etkisinin ne olduğunu anlamak,
6. Meslek elemanlarının personel alım şartları ve politikası konusunda düşünce ve önerilerini belirlemek,
7. Alınan veriler ışığında çocuk evlerindeki; kamu uygulamaları, Dernek uygulamaları ve psikososyal destek hizmetleri konusunda öneriler geliştirmektir.

1.3. Araştırmanın Önemi:

Çalışmanın, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile iş birliği içerisinde çalışan ve çocukların koruma, bakım ve psikososyal destek hizmetlerinin sağlanmasına yönelik çocuk evi açan bir STK üzerinde yapılacak olması, çalışmaya özgün değer katan en önemli husustur. Şimdiye kadar çocuk koruma alanında yapılan çalışmalar incelendiğinde, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde görevlendirilen Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi (ÇEKOM) çalışanları ya da çocuk evlerinde görev yapan bakım personelleri üzerinde yapılan çalışmalar görülmektedir. Bu çalışma da özellikle, kaynaklarını gönüllüler aracılığıyla karşılayan ve kaynaklarının önemli bir kısmını koruma altındaki çocukların psikososyal açıdan rehabilite edilmesine yönelik çalışmalara ve çocuklara doğrudan destek sağlayan meslek elemanlarını istihdam etmeye ayıran bir STK seçilmiştir. Araştırmamız,

Türkiye genelinde en fazla çocuk evi açmış olan bir STK'nın, İstanbul'daki çocuk evlerinde psikososyal destek sağlayan meslek elemanlarının hizmet sunumunda yaşadıkları deneyimleri ele alması bakımından "ilk" ve "özgün" bir değere sahiptir. Ayrıca bu araştırma; meslek elemanlarının hizmet sunumu hakkında düşünceleri, karşılaştıkları sorunlar ve getirilecek çözüm önerileri sonucunda, kurum içi yapılacak değişiklikler ve hizmet kalitesini arttıracak düzenlemelere yol gösterici olması bakımından öneme sahiptir.

1.4. Varsayımlar:

Araştırmanın temel varsayımları şunlardır:

- Çocuk evleri hizmet modelinin, çalışanların gözünden oldukça yararlı bir sistem olduğu varsayılmaktadır.
- Çocuk evlerinde uygulanan psikososyal destek hizmetlerinin çocuklar üzerinde olumlu etkileri olduğu varsayılmaktadır.
- Çocuk evlerinde psikososyal destek sağlayan meslek elemanlarının bireysel ve kurumsal olarak birçok engelle karşılaştıkları varsayılmaktadır.
- Örnek olarak alınan STK'nın çocuk evleri hizmet modelinde çocuklara biyo-psiko-sosyal destek sağlayan bir kurum olarak başarılı uygulamalar sergilediği varsayılmaktadır.
- Katılımcıların yöneltilen sorulara samimiyetle ve içtenlikle cevap verdikleri varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar:

- Araştırmanın katılımcı kitlesinin çoğunlukla STK'nın eski çalışanlarından oluşması ve birçoğunun ulaşılabilir konumda olmamaları nedeniyle katılımcı kitlesi 20 kişiyle sınırlandırılmıştır.
- Araştırmanın katılımcılarının çoğunun kadın çalışanlardan oluşması cinsiyet açısından bir sınırlılık oluşturmaktadır.
- Örnek olarak alınan STK'nın bünyesinde çalışan veya çalışmış kişilerin görüşleri, hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorulara verdikleri cevaplarla sınırlıdır.

1.6. Tanımlar:

Bu çalışmanın temel kavramları şu şekilde açıklanabilir:

Sivil Toplum: Birey ve grupların Devletin otoritesi haricinde sosyal ve ekonomik yaşamda kendi çizdikleri kurallar etrafında düzenlemeler yapabildikleri ve hareket edebildikleri alanları bildirmek için kullanılan bir kavramdır (Yılmaz, 1997: 86).

Sivil Toplum Kuruluşları: Resmi açıdan belli bir hukuki düzene uyan, doğrudan kendileri için çıkar elde etmeyi düşünmeyen, ortak bir amaç etrafında toplanan insan topluluğu olarak tanımlamaktadır (Yıldırım, 2004: 52).

Çocuk: On sekiz yaşını doldurmamış, hukuksal ve ekonomik açıdan da henüz yetişkin statüsüne erişmemiş kişileri ifade etmektedir (Özyurt, 2017: 155).

Korunmaya İhtiyaç Duyan Çocuk: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'na göre, korunmaya ihtiyaç duyan çocuk; fiziksel, ruhsal ve ahlaki gelişimi ya da kişisel güvenliği tehlikede olup; anne veya babası olmayan, anne-babası ya da her ikisi tarafından terk edilen, anne-babası ya da her ikisi de belli olmayan, anne ya da babası tarafından ihmal edilip; alkollü veya yasaklı maddeleri kullanma, fuhuş ve dilencilik gibi her türlü kötü alışkanlıklara ve sosyal tehlikelere karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuğu ifade etmektedir (SHÇEK, 1983: 5799).

Sosyal Hizmet: Bireylerin, grupların ve toplumların sosyal açıdan işlevsel olmalarını ve/veya işlevselliklerini sürdürebilmelerini hedefleyen, bu amaç doğrultusunda onların kapasitelerini arttıran ve bu konuda gerekli toplumsal imkanların sağlanmasına yönelik faaliyet gösteren, uygulamaya dönük bir disiplindir (MKU, 2021: 2).

Çocuk Evleri: Her ilin sosyal, kültürel açıdan çocuk yetiştirmeye uygun bölgelerinde tercihen il merkezinde okul ve hastanelere yakın apartman dairesi veya müstakil dairelerde 5 ila 8 çocuğun kaldığı evlerdir (SHÇEK, 2008:1).

Bakım Personeli/Bakım Elemanı: Çocuk evlerinde çocukların gelişiminden ve bakımından sorumlu personelidir (A.g.e: 2008:1).

Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi: İl müdürlüğü bünyesinde oluşturulan çocuk evlerinin bağlı olduğu birimdir.

Çocuk Evi Sorumlusu: Çocuk evlerinde verilecek hizmetin koordinasyon kurulunda alınacak kararlar doğrultusunda yürütülmesinden sorumlu kişidir (A.g.e: 2008:1).

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde sosyal hizmetin tanımı ve korunmaya ihtiyaç duyan çocuk kavramları açıklanarak, araştırmaya nasıl bir yaklaşımla yaklaşılacağı belirtilmeye çalışılmıştır. Ayrıca Türkiye ve Dünya’da çocuk koruma hizmetlerinin tarihçesi ele alınmış, sivil toplum ve sivil toplum kuruluşlarının tanımı, çocuk evleri ve sivil toplum kuruluşları ilişkisi ile Mutlu Yuva Derneği’nin faaliyetleri incelenmiştir.

2.1. Sosyal Hizmetin Tanımı

Geçmişten günümüze mana ve nitelik olarak birçok değişikliğe uğrayan sosyal hizmetin genelden özele doğru giden çeşitli tanımları mevcuttur. Bu tanımlardan birkaçı şu şekilde ifade edilebilir;

Sosyal hizmet mesleği; insan ilişkilerinde problem çözmeyi, sosyal değişimi sağlamayı ve refahı artırmayı amaçlar ve bu konuda insanların geliştirilmesini ve özgürleşmesini teşvik eder. Sosyal hizmet insanların çevreleriyle etkileşime girdiği noktalarda, insan davranışı ve sosyal sistem teorilerini kullanarak müdahale eder. Sosyal hizmetin temeli insan hakları ve sosyal adalet ilkelerine dayanmaktadır (IFSW, 2012: 1-3).

Kongar (1972: 51)’ın yaptığı tanımda ise sosyal hizmet; bireyde, ailede ve grup yaşantısında; hizmet ve politikalarda, toplumsal tutumlardaki ve yasalardaki değişim ile ilgilidir. Sosyal hizmet sadece bireyle çalışmanın ötesinde grup ve topluluklarla da ilgilidir. Çocuklar ve gençler dahil herkesin yaşam kalitesinin artırılmasını amaçlayan faaliyetleri ve hizmetleri kapsar.

Sosyal hizmet bireyi ve toplumu odağına alan bir meslek ve disiplindir. Sosyal hizmeti diğer toplumsal ve beşerî bilimlerden ayıran konu, uygulamaya yönelik bir disiplin olmasıdır. Sosyal hizmet insana ve insanın meydana getirdiği toplumsal sorunlara odaklanmıştır. Kısaca hedefi, bu sorunları tespit etmek ve çözümlerine yardımcı olmaktır (A.g.e: 34).

Cılga (2004: 33) sosyal hizmetin mesleki ve bilimsel karakterini tanımlayarak, toplumsal etkileşim dinamiği ve süreci içerisinde; insanın gelişimini, kişisel gücünü,

kültürünü, eylemlerini ve yeteneklerini geliştirmek, bilinçli, etkili, sorumluluk sahibi ve sosyal bireyler olarak ihtiyaçlarını karşılayabilen, sorunlarını çözebilen, özgür, üretken ve mutlu kişiler olarak hayatlarını sürdürebilmeleri için öznel ve nesnel yaşam şartlarının gelişmesine destek olmak sosyal hizmet disiplininin bilimsel ve mesleki karakterini gösterir.

Seyyar (2002: 518) sosyal hizmetin toplumsal tanımını şu şekilde ifade etmektedir:

Kişi, grup veya toplulukların yapı ve koşullarından ortaya çıkan veya kendi denetimlerinden bağımsız ortaya çıkan bedensel, zihinsel ve ruhsal eksikliği, yoksulluk ve eşitsizliği gidermek veya azaltmak, toplumun değişen koşullarından dolayı ortaya çıkan sorunları çözmek, hayat standartlarını iyileştirmek ve yükseltmek, insan kaynaklarını geliştirmek, kişilerin birbirleriyle ve çevreleriyle uyum sağlamalarını kolaylaştırmak maksadıyla insani değerlere yakışır danışmanlık, eğitim, bakım, tıbbi ve psikososyal rehabilite alanlarında verilen hizmetlerin tümü sosyal hizmet kapsamına girmektedir.

2.2. Çocuk ve Sosyal Hizmet

2005 tarihinde çıkarılan Türk Ceza Kanunu'nun 5237 sayılı maddesi ve Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre çocuk, "18 yaşını henüz doldurmamış kişi" şeklinde tanımlanmaktadır. Ayrıca Çocuk Koruma Kanunu'nun 5395 sayılı maddesine göre çocuk "erken yaşta ergin olsa bile, 18 yaşını doldurmamış kişi" olarak belirtilmektedir (Akyüz, 2016: 511).

Bu iki tanıma göre de 18 yaşını tamamlamamış herkes çocuk sayılmaktadır. Türk Hukukunda da çocuk kavramı 18 yaşına girmemiş kişileri kapsamaktadır. Yetişkinlerin aksine çocuklar masum ve savunmasız bireylerdir. Aynı zamanda çocuklar fiziksel, zihinsel ve psikolojik düzeyde gelişimlerini tamamlamamış kişilerdir. Yalnız başına bakımını sağlayamayan, bakıma ihtiyaç duyan ve sürekli gelişim gösteren bireylere çocuk denilmektedir. Çocuklar yaşı itibariyle kendi haklarının da farkında olmayan bireylerdir (Orman, 2019: 2-11).

Çocuklarla sosyal hizmet, sosyal hizmetin sabit bir hizmet alanıdır. Sosyal hizmet için çocuklar, gençler ve aileler sınırsız çalışma alanlarındandır. Bu alanlar kamu, özel ve STK'lar aracılığıyla daha da çeşitlenmiştir. Günümüzde sosyal hizmet insanla çalışmakta olan bir disiplin olarak, kişinin hayatında meydana gelen psikolojik, sosyal,

ekonomik, hukuki ya da insani yönden mağduriyet durumlarında müdahalesini gerçekleştirmektedir. Çocuk ve gençlik refahı alanında çalışmalar şunları kapsamaktadır; sokakta çalışan, suça sürüklenen, engelli, bağımlı, göçmen, herhangi bir nedenle koruma altına alınan ve diğer sorunlardan etkilenen çocuklar (Barış, 2019: 1).

Sosyal hizmet, çocuklar ve ailelerini destekleme amacı güden geliştirilen refah sisteminin bir parçasıdır. Sosyal hizmetin, çocuk refah sistemi içerisindeki rolü birey, aile (aile içindeki tüm kişileri dikkate alan), akrabalık sistemi ve toplum düzeyinde yürütülecek çalışmaları kapsar. Çocuk ve ailelerle etkili çalışmalar yürütebilmesi için sosyal çalışmacının yeterli bilgi, beceri ve değere sahip olması gerekir. Gücünü bilgiden alan mesleki otoritenin, uygulamaya yön veren değer sistemi ve uygulama becerisi ile tamamlanması beklenmektedir. Amaç, çocuk ve aile için potansiyel riskleri önlemek, zarar veren durumu gidermek ve gerekli değişimi sağlamaktır (Karataş, 2015: 1-5).

Günümüzde çocuk kavramının ortaya çıktığı ve geliştiği tarihsel süreç çoğu zaman göz ardı edilmektedir. Çocukluk insanın biyolojik gelişim sürecinin gerektirdiği doğal ve kaçınılmaz bir dönem değil, kültürel bir kategoridir. Bugün kullandığımız anlamıyla çocukluk kavramı, 17. ve 18. yüzyıllar Avrupasında Aydınlanma Dönemi'nin ve teknolojik gelişmelerin etkisiyle ortaya çıkmıştır. Devletin çocukların koruyucusu olduğu düşüncesinin yeni ve radikal bir fikir olarak kabul edildiği 19. yüzyıldan sonra ise insanların doğuştan sahip olduğu hakların tamamına çocuklar da sahip kılınmıştır (Postman, 1995: 45).

2.3. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuk Kavramı

2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'na göre, korunmaya ihtiyaç duyan çocuk; fiziksel, ruhsal ve ahlaki gelişimi ya da kişisel güvenliği tehlikede olup; anne veya babası olmayan, anne-babası ya da her ikisi tarafından terk edilen, anne-babası ya da her ikisi de belli olmayan, anne ya da babası tarafından ihmal edilip; alkollü veya yasaklı maddeleri kullanma, fuhuş ve dilencilığe sürüklenme gibi her türlü kötü alışkanlıklara ve sosyal tehlikelere karşı savunmasız bırakılan ve başboşluğa sürüklenen çocuğu ifade etmektedir (SHÇEK, 1983: 5799).

Bütün çocuklar; kişisel, ailesel ve çevresel özellikleri dikkate alınmadan, hukuki

açından sağ doğduğu andan reşit olduğu zamana kadar korunmaya ihtiyaç duymaktadır. Başka bir ifadeyle “korunması gereken çocuk” ya da çocuklar “temel bakımı, korunması, gözetilmesi ve yetiştirilmesindeki yetersizlik ve aksaklık sebebiyle bedensel, ruhsal, ahlaki ve sosyal yönden sağlıklı yetişkin olmalarının önünde çeşitli engeller olan çocuklardır” (Akyüz, 1988: 409). Bir başka ifadeyle Devletin özel olarak korunması gereken ve yasal düzenlemelerin çizdiği sınırlar içinde kalan çocuklardır (Tomanbay, 1999: 58).

Korunmaya ihtiyaç duyan çocuklar meselesi her toplumun kendine özel sosyal ve ekonomik ortamın, ülkedeki mevcut politikaların sonucu olan bir sosyal sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Ülkemizde özellikle eski yıllarda kırdan kente fazla göç sonucu meydana gelen plansız kentleşme ve kentteki nüfus çokluğunun sonucu olarak ortaya çıkan kentsel alandaki işsizlik, ailelerdeki sosyal sorunların ve parçalanmaların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Yolcuoğlu, 2009: 89).

Çocukluk insan yaşamının şekil aldığı gelişim dönemlerden biridir ve bu dönemin sağlıklı geçebilmesi için çocukların ailelerinin yanında yetişmeleri esas olarak kabul edilmiştir. Fakat çocukların fiziksel ve ruhsal gelişimleri bakımından ailelerinin yanında büyümelerinin tehlikeli olduğu zamanlar da bulunmaktadır. Anne veya babada fiziksel ve ruhsal yetersizlikler, aile içi sorunlar, annenin-babanın ya da her ikisinin de ölümü, ergen evlilikleri, yoksulluk, ihmal ve istismar gibi nedenlerin sonucunda çocuklar korumasız hale gelmektedir. Buna benzer birçok nedenle çocukların temel haklarına dahi ulaşamadığı ve yaşam güvencelerinin olmadığı bilinmektedir (AUZEF, 2021: 1).

Bu kapsamda çocukların korunması konusunda toplum sorumluluk üstlenmektedir. Bu sorumluluk bir kamu hizmeti olarak zorunluluk veya gönüllülük esasıyla yerine getirilir. Çocukların korunması bakımından zorunlu kamu hizmetleri “sosyal hizmetler” olarak Devletin denetim ve gözetiminde çeşitli kurum ve kuruluşlarca, gönüllü kamu hizmetleri ise isteğe bağlı olarak özel ve tüzel kişilerce yani Sivil Toplum Kuruluşları (STK) tarafından yerine getirilir (A.g.e.: 2).

Korunmaya ihtiyaç duyan çocuklara sağlanan hizmetler sosyal hizmetlerin ana faaliyet alanlarından biridir. Çocuk hangi nedenle koruma altına alınırsa alınsın ya da korunmaya muhtaçlık koşulu ne olursa olsun her çocuğun durumuna uygun bulunan hizmet modellerinden yararlanmaya ve kendine yeterli hale gelinceye kadar korunma hakkı bulunmaktadır (Çengelci, 1988: 202).

5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu, çocuklar için koruyucu ve destekleyici tedbirleri düzenlemektedir. Kanunda söz edilen koruyucu ve destekleyici tedbirler; bakım, eğitim, sağlık, barınma, danışmanlık konularında alınacak tedbirler olarak ifade edilmiştir. Çocuk Koruma Kanunu'na göre çıkartılan Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik'te madde 5'e göre koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun yüksek yararı göz önünde tutularak, öncelikle öz ailesinin yanında korunmasının sağlanması ile gelişimine ve yaşına uygun eğitim ve öğrenimine katkı sağlanmasını, kişiliğinin ve toplumsal kimliğinin geliştirilmesini sağlamaya yönelik olarak alınan tedbirlerdir (Çocuk Koruma Kanunu'na Göre Çıkartılan Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik, 2012: 2).

2.4. Dünya'da Çocuk Koruma Hizmetleri

Dünya üzerinde korunmaya ihtiyaç duyan çocuklara verilen hizmetler bir değişim dönüşüm sürecinden geçmiştir. İlk dönemlerde gönüllüler aracılığıyla sağlanan hizmetler, zaman içerisinde profesyonel hizmetlere ihtiyaç duyulması nedeniyle kurumsallaşmaya başlamıştır. Korunmaya ihtiyaç duyan çocuklara verilen hizmetler içinde en eski ve yaygın olanı kurum bakımı hizmetleridir. Kurum bakımı hizmetinin tarihi geçmişine bakıldığında kayıtlar M.S. 3. ve 4. asırlara kadar dayanmaktadır (Koşar, 1992: 65).

Bu kadar köklü bir tarihi olan kurum bakımı hizmeti ve korunmaya ihtiyaç duyan çocuklara sağlanan hizmetler pek çok ülkede değişik süreçlerden geçmiştir. Yapılan araştırmada korunmaya ihtiyaç duyan çocuklara verilen hizmetlerin üç aşamada gelişim gösterdiği anlaşılmıştır. Bu aşamalar:

- 1) Korunmaya ihtiyaç duyan çocukların büyük topluluklar halinde bakımı.
- 2) Çoklu bakımın dezavantajlarının anlaşılması üzerine daha küçük gruplar halinde bakımın gelişimi, uygulanması ve koruyucu aile hizmetlerinin gelişimi.
- 3) Çocuğun kendi ailesinin yanında bakımının sağlanması konusunda destekleyici faaliyetlerin yapılması ve en kötü ailenin en iyi kurumdan daha iyi olacağı konusunda bakış açısının gelişmesidir.

Bu kapsamda çalışmamızda ifade edilen üç aşamayı da tamamlamış olan Amerika ve İngiltere'de korunmaya ihtiyaç duyan çocuklara verilen koruma ve bakım hizmetlerinin süreci incelenecektir. Örnek olarak seçilen bu iki ülke, korunmaya

ihtiyaç duyan çocuklara verilen hizmetlerde öncü olmuş ve profesyonel hizmetler geliştirmişlerdir (Çiftçi, 2009: 54).

2.4.1. Amerika’da Korunmaya İhtiyaç Duyan Çocuklara Yönelik Hizmetler

Amerika’da 200 yıldan fazla bir zamandır korunmaya ihtiyaç duyan çocuklar için kurum bakımı hizmetleri kullanılmaktadır. Kurum bakımı hizmeti, iyi bir koruyucu ev bulunana kadar, ihtiyaç sahibi çocuklar için alternatif bir bakım modeli olarak geliştirilmiştir. 19’uncu yüzyıldan önce Amerika’da yalnızca birkaç tane yetimhane kurulmuştur. Bu kapsamda ilk kamu yetimhanesi olarak 1709’da Güney Carolina’da Charleston Yetim Evi açılmıştır (Costin, 1961: 346).

19. ve 20. Yüzyıllar boyunca yetimhanelerin hızlı gelişimi sürmüştür ancak bu kurumların zararları da fark edilmeye başlanmıştır. Bu kapsamda 1853 yılında ihmal edilmiş çocuklar için koruyucu bakım hizmetleri verecek New York Çocuklara Yardım Topluluğu faaliyete geçmiştir. Topluluğun en önemli faaliyeti, yoksul ve sokakta kalan çocukların kırsalda yaşayan çiftçilere ve motor tamircilerine toplu olarak sürgün edilmesi etkinliğidir. Pek çok çocuk için bu durum olumlu etkiler gösterirken bazıları ise alışık olmadıkları tarımsal çalışmalara ve kır hayatına uyum sağlayamamıştır. Çocukların bakımını üstlenen çiftçilerin çoğunluğu yoksul olup asıl amaçları ucuz iş gücü sağlamaktır. Amerika’nın birçok eyaletinde farklı zamanlarda çok sayıda çocuğa yardım toplulukları oluşturulmuştur (AUZEF, 2021: 3).

20’nci yüzyılın başlarına kadar, Kuzeydoğu ve Orta Batı’daki şehirlerde 300’den fazla Çocukları İşkenceden Koruma Derneği (Society for the Prevention of Cruelty to Children: SPCC) faaliyet göstermiştir. Kamu ve özel sektör fonları tarafından desteklenen bu özel kuruluşlar, çocuk ihmali ve istismarı raporlarını incelemiş, mahkemede faillere karşı şikâyette bulunmuş ve bu şikâyetlerin kovuşturulmasında mahkemelere yardımcı olmuştur. Bazı SPCC'lere, soruşturulmayı bekleyen çocukların gözetim altına alınabilmesi için polis yetkileri verilmiştir. 19’uncu yüzyılda, sadece bir eyalet (Indiana) bu görevleri yerine getirmek için bir hükümet organına başvurmuştur. Diğer eyaletlerdeki SPCC'ler, bunun yerine ailelere yardım etme yöntemini benimsemiş; çocukların ve ailelerin karşılaştığı çevresel sorunların ele alınmasına, yiyecek, giyim ve çocuk bakımı eksikliği ve zararlı mahalle koşullarının iyileştirilmesi gibi hususlarda yardımcı olmaya çalışmışlardır. SPCC'ler yalnızca bireysel istismar ve ihmal vakalarına karşı değil, aynı zamanda “toplumun ihmali”

olarak adlandırdığı şeyleri engellemek konusunda da mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Dr. Vincent de Francis, ortaya çıkan felsefeyi şu şekilde açıklamıştır: “Bir çocuğu kurtarmak için en iyi yol, aileyi çocuk için kurtarmaktır” (Patricia, 1998: 23-38).

Daha sonra 1883 yılında Şikago kentinde Amerikan Eğitim Topluluğu kurulmuştur. Bu kurum ilk büyük çaplı çocuk yerleştirme kuruluşu olup sonrasında hizmetlerini Milli Çocuk Evi Topluluğu olarak, başka eyaletlerle ortaklaşa gerçekleştirmiştir. Kuruluş pek çok eyalet, bünyesinde kurulan sosyal refah birimleri ile çocukları koruyucu evlere yerleştirmeye başlamıştır. Devam eden süreçte çocukların yalnızca ekonomik açıdan değerli görülmesinin yanlış olduğu fikri ortaya çıkmaya başlamış ve bu fikre uygun olacak ailelerin seçilmesi yoluna gidilmiştir. Zaman içerisinde denetimciler söz konusu aileleri ziyaret ederek onlara süpervizyon desteği sağlamışlardır (Friedlander, 1961: 320).

Koruyucu aile hizmeti, o dönemde mevcut olan çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarının (children’s home) dezavantajları farkedildiğinde, gelişmiş bir modeldi. Yetimhaneler çocukların kişisel ihtiyaçlarına yetemiyordu. Bu kurumlar koğuş tipi yurtlarda çoklu bakımı sağlıyordu. Çocuklar bireysel ilgiden ve yaklaşımdan eksik kalıyorlardı. Tedavileri bireysel olarak değil toplu olarak yapılıyordu ve aidiyet duygusuna, aile ve ebeveyn sevgisine özlem duyuyorlardı. 19. Yüzyılın sonlarına doğru, söz konusu kurumların dezavantajları fark edilerek “kulübe tipi ev- cottage plan” modeli geliştirildi. Büyük çaplı bakım yurtları yerine, aile gibi rol üstlenen bir anne ve babanın olduğu, ayrı binalarda yaşayan aile benzeri birimler inşa edilmeye başlamıştır. Bu kuruluşlar bile çocukları, komşuluk ilişkileri geliştirme, okula gitme, kendi evine geri dönme gibi normal toplumsal yaşamda yaşamaktan yoksun bırakmaktaydı. İşte bu gerçek koruyucu aile sistemi için dikkatle seçilmiş ve süpervizyon verilmiş ailelerin neden sorunun çözümü için daha iyi bir çözüm olarak görüldüğünü açıklamaktadır (Çiftçi, 2009: 55).

Çocuğun bakımı konusunda en son ortaya çıkan fikir; çocuğun olabildiğince öz ailesi yanında bırakılmasıdır. Daha önceden belirtildiği gibi 19. Yüzyılın sonlarına kadar pek çok çocuk ailelerin yoksulluğu ve yoksul bir ailenin çocuğu iyi yetiştiremeyeceği fikriyle ailelerinden alınmıştı. Zaman içerisinde çocuklara karşı hareket eden çocuk mahkemeleri ve sosyal hizmet kuruluşlarının gözlemleri ve modern psikoloji teorilerine dayanarak çocukların evlerinde anneleri ve ailesiyle birlikte kalması

önerilmiştir. Anneye verilecek ekonomik yardım sayesinde annenin çocuğunu terketmesi, tarlada, fabrikada ya da bir ev işçisi olarak çocuğunu çalıştırması yerine çocuğunun bakımını sağlamasına imkân tanımıştır. 1909 yılında korunmaya ihtiyaç duyan çocukların bakımı konusunda bir ilk olarak Beyaz Saray Konferansı yapılmıştır. Söz konusu konferansta aile bütünlüğünü tesis etmek için annelere ekonomik destek verilmesinin gereksinimi üzerinde durulmuştur. Daha sonraları çocukların reddedilmesi ya da ihmal ve istismar edilmesi, yetersiz sevgi ya da ailenin çocuğu eğitmek için yeterli olmayışının tehlikeli olduğu fikri ortaya çıkmıştır. Bu nedenle çocukların kurum bakımına ya da uygun koruyucu ailelere yerleştirilmesi hedefiyle çocuk refahı bölümleri oluşturulmuştur (Friedlander, 1961: 349).

Çocuk refahı ile ilgili birimler çeşitli sebeplerle ailesinin yanında bırakılamayacak ve koruyucu aileye verilemeyen çocukları, yetimhanelere ya da çocuk yuvalarına yerleştirmek, barınacak yeri olmayan ve öz ailesiyle kalamayacak durumda olan çocukların ailelerinin yerini alacak evlat edinme hizmetleri sunmak, kendi evinde yaşayan çocuklara kişisel ve ekonomik yardım yapmak gibi hizmetleri sağlamakla görevlendirilmiştir (A.g.e.: 350).

Korunmaya ihtiyaç duyan çocuklar konusunda Amerikan bakım modelleri incelendiğinde, çocuklarla ilgili kuruluşların, hizmetlerdeki farklılığa bağlı olarak değişmeye başladığı söylenebilir. Söz konusu kurumların ortak özelliği, çocuklara verilecek hizmetin çeşitliliğine bağlı olarak farklı kategorilerde kurulmuş olmasıdır. Bu kuruluşlar, gönüllüler ya da yönetimler tarafından kurulmuş ve tıbbi, psikiyatrik, eğitimsel ve sosyal refahı hedefleyerek oluşturulmuş kurumlardır (Costin, 1961: 348-350). Bahsedilen bu kurumlar;

- Belli bir süre koruma ve bakım hizmeti verilen, ihmal edilmiş ve bağımlı çocuklar için kurulan kurumlar,
- Suçlu çocuklar ve gençler için ıslahevleri, teşhis evleri, tedavi okulları vb. aynı hedef doğrultusunda hizmet veren kurumlar,
- Duygusal olarak yıpranmış çocuklar için tedavi kurumları ve psikiyatrik tedaviye ihtiyaç duyan çocuklar için oluşturulan kurumlar,
- Zihinsel engelli çocuklar için kurulan kurumlar,
- Fiziksel engelli çocuklar için kurulmuş özel yatılı okullardır.

Yukarıda bahsi geçen kurumlar kontenjanları itibariyle birbirinden farklıdır. Küçük gruplarda, en fazla on çocuğa hizmet verenler ile büyük gruplarda yüz çocuğa hizmet verenleri kapsamaktadır (Çiftçi, 2009: 56).

Günümüzde Amerika’da her on bin çocuktan 75’i korunma altındadır. Bu da Amerika Birleşik Devletleri (ABD)’nde yarım milyon çocuğun Devlet korumasında olduğu anlamına gelmektedir. Bu çocuklara sunulan hizmetler genellikle küçük gruplarda bakım sağlanan grup evi bakım modeli, koruyucu aile modeli, çocuğun ailesi yanında desteklenmesi amacıyla aileyi destekleyici hizmetlerden oluşturulmuştur (Rushton, 2002: 360).

Amerika’da korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik hizmetler başlığı altında geçmişten günümüze verilen hizmetler incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Korunmaya ihtiyaç duyan çocuklara yönelik sağlanan hizmetlerin tarihsel süreci incelendiğinde İngiltere’de de benzer hizmet modellerinin uygulandığı görülmektedir.

2.4.2. İngiltere’de Korunmaya İhtiyaç Duyan Çocuklara Yönelik Hizmetler

İngiltere’de çocuk adalet sistemi “1989 tarihli Çocuk Yasası” ile kurulmuş olup çocuk korumaya ilişkin yasal çerçeveyi sunmaktadır (CTE, 2009: 6). Bu yasa, özellikle yerel yönetimler ve şirketler arasındaki ortaklıkları teşvik eden ve daha fazla hesap verebilirlik yaratan “2004 tarihli Çocuk Yasası” ile güçlendirilmiştir. Bu yasa çocukların ve gençlerin refahını güvenceye almak ve desteklemek için yerel yetkililer ve ortaklarına iş birliği yapma görevini vermiştir (Cromarty, Bellis ve Harker, 2018: 4).

İlerleyen süreçte bu yasaların her ikisi de 27 Nisan 2017 tarihinde Kraliyet onayını alan 2017 Çocuk ve Sosyal Hizmet Yasası (Children and Social Work Act 2017) ile revize edilmiştir. Bu Yasa ile çocuk koruma alanında bazı temel değişiklikler öngörülmüştür (A.g.e.: 4).

İngiltere’de çocuk koruma alanınının 1800’lü yıllarda başlatılmasının temel sebebi, çocuk istismarı ile ilgili modern tarihteki ilk önemli çalışmaların temellerinin bu dönemde atılmış olması, 1870’lerde ve 1880’lerde Kuzey Amerika ve Batı Avrupa’da çocuklara yönelik kötü muameleyle ilgili endişelerin yükselmesi ve bunun sonucunda çocuklara kötü muameleyi eleştirmek için önemli bir sürece girilmiş olmasıdır (Crane, 2018: 3).

İngiltere’de 1908’de yürürlüğe giren “Çocuk Yasası” ve 1933’de çıkarılan “Çocuk ve Genç Bireyler Yasası” yine korunmaya ihtiyaç duyan çocuk konusunda önemli yasal adımlar olmuştur.

II. Dünya Savaşında birçok kişinin hayatını yitirmesi, ülkede kimsesiz çocuklar olgusunun bir kez daha ele alınmasını gerektirmiştir. Ülkede babaları savaşlarda vefat eden çocukların ve korunmaya ihtiyaç duyan diğer dezavantajlı kesimlerin sayısındaki artış, yeni bir sosyal yardım ve sosyal sigorta düzenini gerekli kılmıştır. Bu kapsamda hazırlanan Beveridge Raporu, bir yandan İngiltere’de sosyal refah Devletin temelleri ve sosyal güvenlik sisteminin inşası üzerinde dururken, diğer yandan aile politikalarının da başlangıç noktası sayılacak kurallar getirmiştir (Friedlander, 1966: 55–57). Diğer taraftan korunmaya ihtiyaç duyan çocukların yerel yönetimler aracılığıyla bütüncül bir yaklaşımla ele alınıp sistematik bir biçimde korunmaya alınması ve sistemsel bir kimliğe bürünmesi 1940-1950 yıllarında olmuştur (Beter, 2010: 73).

19. yüzyılda İngiltere’de dikkate değer bir diğer adım da korunmaya ihtiyaç duyan çocuklara yönelik olarak, toplumun dışladığı kesimlerin tecrit edildiği büyük koğuş tipi kurumların açılmasıdır (Karatay, 2007: 11-12).

İngiltere’de sosyal hizmet uygulamaları Türkiye’den farklı olarak yerel yönetimler eliyle yürütülmektedir. Fakat sosyal hizmetlerde bütünüyle yetkili bir yerel yönetim sisteminden söz etmek yanlış olur. İngiltere’de yerel yönetimler her ne kadar sunulan hizmetlerin paylaşımını yapıyor olsa da merkez yerel yönetimlerin hizmetlerini finanse eden, düzenleyen ve kontrol eden birim olarak faaliyet göstermektedir (ASPB, 2015: 23).

Özellikle İngiltere’de modern sosyal hizmetin yerel yönetimlerin çatısı altına alınması ve çocuk ihmal ve istismarına konusunda sorumlu olması 1948 yılında yayınlanan Çocuk Kanunu’ndan sonraki bir döneme denk gelmektedir. Bu yıllarda yerel yönetimler sosyal hizmetlerin bir bölümüyle ilgilenirken diğer kısımlarıyla kamu kurum ve kuruluşları ve Sağlık Bakanlığı ilgilenmekteydi. Yerel yönetimlerin tam olarak çocukların korunmasında etkili olmaya başlaması ise 1971 yılından sonrasına denk gelmektedir (Hill, 2000: 22-23).

Yerel yönetimlerde çocuk hizmetleri, “Children’s Trust” adında İngiltere’nin en kapsamlı hayırsever kuruluşu olarak tanınan, yerel konseylerde çocukla ilgili hemen

her alanda ortak hizmetleri bulunan bir kuruluş ile hizmetleri sunmaktadır. Bu hizmetler:

- Çocuk koruması
- Çocuk bakıcılığı
- Okul saatleri dışında çocuk bakımı
- Çocuk bakımı konusunda ailelere danışmanlık ve psikolojik destek hizmetleri
- Çocuk aktivite alanları
- Koruyucu Aile ve Evlat Edinme hizmetlerini kapsamaktadır (Bingöl, 2018: 110).

Çocuk koruma hizmeti, kimsesiz ve korunmaya ihtiyaç duyan çocukları Devlet koruması altına alma hizmetidir. Konseyler ailelere çocuk bakıcılığı hizmetinin yanında koruyucu aile ve evlat edinme hizmetleri de sunmaktadırlar. Aynı zamanda konseylerde çocukların zararlı kullanımı halinde telefonla ihbar birimleri de kurulmuştur. Wiltshire'de ise diğer konseylerden farklı olarak çocuk yoksulluğunu önleme hizmeti sunulmaktadır (A.g.e.: 111)

Yerel yönetimlerin, çocuk refahını yükseltmek ve çocukları tüm kötü muamelelerden korunmak gibi oldukça geniş bir görev sorumlulukları bulunmaktadır. Bu anlamda, yerel yönetimlerin esas koruma görevleri; çocukların kötü muameleye karşı korunması, sağlık ve gelişimlerinin bozulmasının önlenmesi, çocuklara etkili ve güvenli bakım sağlanması, güvenli koşullarda büyümelerinin sağlanması ve bütün çocukların bu refahtan yararlanabilmesi için gerekli önlemlerin alınmasını içermektedir (Baldwin ve Biehal, 2016:1). Ayrıca kanun gereği yerel yönetimler, yerel makamlar ve ortaklarıyla (polis, sağlık hizmeti sunanlar ve gençlik adalet sistemi dahil) çocukların ve gençlerin refahını teşvik etmek ve çocukların refahını korumak ve geliştirmek ve düzenlemeler yapmak için iş birliği yapmakla yükümlüdür.

Yerel yönetimin uzmanları çocuğun koruma kararını uygulamaya sokmadan önce aile ile özel bir faaliyet yapmaktadır. Olabilecek her durumda ailenin çocuğu için korunma altına aldırma başvurusunda bulunma gereksinimini önlemek amacıyla ön hazırlık sürecinde çocuğun ailesi ile görüşmeler yapılmaktadır. Bu süreçte çocuğun aile yanında desteklenebilme ihtimalleri ya da akraba vb. güvenilir bir yakınının yanına yerleştirilebilme ihtimali gibi bakım kararı alternatifleri, işlem öncesinde

araştırılmaktadır. Aile ile yerel yönetim çocuğun bakımı noktasında anlaşmaya varamadılarsa, mahkeme aracılığıyla çocuğa bir vasi tayin edilir ve süreç 26 gün içerisinde tamamlanır (Baldwin ve Biehal, 2016:1).

Çocukların korunma altına alınması durumunda, ebeveyn sorumlulukları yerel otoriteye verilmektedir. Yerel otorite her ne kadar günlük ebeveyn sorumluluklarını üstlense de gerçek bir ebeveyn gibi sorumluluk almaz. İngiltere’de bakım kararı, 1989 tarihli Çocuk Yasası’na göre mahkeme tarafından herhangi bir yerel makamın veya yetkili kişinin başvurusu üzerine çocukların korunmasına yönelik verilen bir emir olarak tanımlanmaktadır. İki şekilde bakım emri uygulanmaktadır

1. Başvurunun yapıldığı yere göre bir yerel otoriteye çocuğu yerleştirmek
2. Çocuğu belirlenmiş bir yerel otoritenin denetiminde tutmak

Yerleşim kararı ise yerel otorite tarafından belirlenen evlat edinecek aile ile evlat edindirilecek çocuğun mesleki çalışmalarının yapılmasını öngören emirdir. Yerleşim kararı için sadece yerel makamlar başvuruda bulunabilir (DFE, 2018: 4-5).

Çocuğun yaşadığı ihmal ve istismarın ortadan kaldırılmasına dair yapılan mesleki çalışmalara aile karşılık vermiyor ve yerel yönetimle iş birliği içine girmiyorsa yerel yönetim çocuğun olumsuz koşullardan korunması için korunma altına alınmasına dair çalışma başlatmaktadır. Bu bakım altına alınma emri (care order), İngiltere’deki yasal mevzuat çerçevesinde aile mahkemeleri tarafından verilir. Ancak mahkeme korunma kararını hemen vermeden önce yerel yönetimdeki mesleki ve aile çalışmalarını görmek istemektedir (Beter, 2010: 152).

Verilen mahkeme kararı sonucunda çocuk üç farklı biçimde korunma altına alınabilir:

1. Koruyucu aile yanında bakım
2. Korunma kararı ile öz ailesi yanında bakım
3. Güvenli birimler olan kurum bünyesinde bakım (özel konutlu okullar ve güvenli evler vb.). Bu hizmetler arasında yerel yönetimlere ait gönüllü evlat edinme kuruluşları, bağımsız teşvik kuruluşları ve çocuk evleri bulunmaktadır (OFSTED, 2018: 5).

Bu çocukların evlat edindirme, koruyucu bakım, kurum bakımı, yatılı eğitim kurumlarında sağlanan bakım; özel koruyucu aile bakımı, yarı bağımsız ve bağımsız gençlik evlerindeki bakım gibi farklı bakım türleriyle bakımları sağlanmaktadır. Bu

bakımı sağlayan kurum ve kuruluşlar OFSTED isimli bağımsız bir kurum tarafından denetlenmektedir.

İngiltere’de de diğer ũlkelerde olduğu gibi kurum bakımına alınan çocukların yaşadıkları kuruluşların özellikleri fiziksel olarak ve çocukların kurum bakımına alınma sebeplerine göre de ayrılmaktadır. Aşağıda bu kuruluşlara ilişkin bilgiler verilmiştir.

2.4.2.1. Çocuk Evleri

İngiltere’de koruma kararı alınan çocuklara yönelik bakım hizmetlerinin sağlandığı kurumlar 1991 Çocuk Evleri Yasası’nda belirtildiği ũzere genellikle gnllũ, yerel yönetimlere bağlı kuruluşlar ve özel kuruluşlar tarafından sağlanmaktadır (CHR, 1991: 2).

İngiltere’de kurum bakımında yũrũtũlen çalışmaların detaylarını açıklayan Bakım Standartları Kanunu’na dayanarak oluşturulan 1 Nisan 2002 tarihinde yũrũrlũge giren 3967 numaralı Çocuk Evleri (Children’s Homes) Yönetmeliği de İngiltere’de kurum bakımı uygulamasında rehber niteliğinde kullanılan bir yönetmeliktir. Bu yönetmelik ile kurum bakımı hizmetlerine farklı bir yöntem kazandıran çocuk evlerinin açılması kararlaştırılmıştır.

İngiltere’de çocuk evlerinin bazı temel ulusal standartları vardır. Bu standartların temelindeki ana amaç, çocukların refahı, gũvenliđi ve ihtiyaçları bakım hizmetlerinin merkezinde olmasındır. Diğer bir amaç ise çocukların eğlenceli bir çocukluğa sahip olmaları ve başarılı bir yetişkin yaşamının nũnũ açan yeteneklerini ve becerilerini geliştirmek için çok çeşitli fırsatlardan yararlanmalarındır. Nihayetinde mũkemmel bir ebeveynlik ve eğitimden faydalanmalarındır (DFE, 2019: 6). Bu standartlar kurum bakımında bũyũyen çocukların eşit kalite standartları ile yetiştirmek, ocuk evlerindeki sistemin devamlılığını sağlamak, kurum bakımından ayrılma sũrecindeki çocukların ihtiyaçlarını belirlemeyi ve birkaç kez koruyucu aile sũrecinde başarısız olan çocuklar gibi davranış problemleri gösteren çocukların özel ilgiyle bũyũmelerini sağlamaktır.

Beter (2010: 160), yapmış olduğu çalışmada, ocuk evlerinde kalan ocuk sayısının genel olarak 6-8 arasında değiştiğini, ancak 2 veya 3 çocuğun yaşadığı evlerin de bulunduğunu, her çocuğun kendine ait bir odası olduğunu belirtmiştir. Ayrıca aynı

çalışmada çocuk evlerinde kalan çocuklara yönelik bazı kuruluşlarda terapistlerin bulunduğunu ve çocukların sorunlu davranışlarına yönelik iyileştirici çalışmaları terapi yöntemiyle sürdürdüklerini ortaya koymuştur. Sanat terapisi (art therapy), sistemik terapi, psikodinamik terapi vb. terapi yaklaşımlarının kullanıldığını belirtmiştir. Aynı şekilde bazı kuruluşların kendisine bağlı okulları olduğu ve çocuklara tam zamanlı eğitim verdikleri, eğitim hayatına çeşitli sorunlar nedeniyle devam edemeyen çocuklara bire bir özel ders veren (one-to-one tuition) öğretmenler (tutor) aracılığıyla hizmet kalitesinin artırıldığı ifade edilmiştir. Çalışmada bir diğer üzerinde durulan husus da çocukların katıldığı yaz kampları, geziler, sportif aktiviteler ve serbest zaman etkinlikleriyle çocukların psikolojik ve biyolojik olarak desteklendiği, bu çalışmaları yürütebilmek için her çocuktan sorumlu meslek elemanının (case worker) önemli görev ve sorumluluklar üstlendiği konudur.

İngiltere’de çocuk evleri çocuk koruma sisteminde en son çare olarak düşünülen bir bakım türüdür. Yapılan bir diğer çalışmada görüşülen çocuklar, bir evde beslenmekten ziyade, bir evde yaşama tercihinde bulunmaktadır. Evler ergenler için daha kalıcı bir düzen ve geleceğe hazırlanma imkânı sunduğundan, gençler ve ileri yaş çocuklar için bu evler zorunluluktan ziyade ideal bir bakım yöntemi haline gelmiştir (Narey, 2016: 5-21).

2.4.2.2. Terapötik Yatılı Birimler

İngiltere’de yatılı kurum bakımı şemsiyesi altında yalnızca çocuk evlerinin yanında pek çok farklı soruna hizmet eden yatılı kuruluş birimleri bulunmaktadır. Yatılı kurum olan Terapötik Yatılı Birimler (Therapeutic Residential Units) korunmaya ihtiyaç duyan çocuklara hizmet veren bir kurum bakımı türüdür.

Terapötik Yatılı Kurumlar: “Aileleriyle ortaklaşa belirlenmiş ruh sağlığı veya davranış sorunları olan çocuklara ve gençlere yönelik tedavi, eğitim, sosyalleşme, destek ve koruma sağlamak veya geliştirmek amacıyla tasarlanmış, amaca yönelik inşa edilmiş, çok boyutlu bir yaşam ortamının planlı bir şekilde kullanılmasını sağlayan mekanlar.” olarak tarif edilebilir (Whittaker, 2014: 24).

Bu kurumlar özel olarak sağlıksız ve düzensiz davranışlar gösteren çocuklar için oluşturulmuş, tedavi edici konut niteliği taşımaktadır. Terapötik Yatılı Birimler, karmaşık ihtiyaçları olan, ana akım bakım birimlerinde ilgilenilemeyen, terapi veya

yerinde eğitim gibi bir dizi uzman desteğine ihtiyaç duyan çocuklar için oluşturulan kontrollü birimlerdir. Bu birimler çocuk başına daha fazla personel oranına sahiptir ve tedavi edici bir ortam sunmaktadırlar (Hart, 2015: 27).

Birçok çocuk yaşadığı travmatik olaylar karşısında psikolojik olarak hayata tutunmakta zorlanabilmektedir. Bu nedenle bu çocuklara özel programlı bir psikolojik desteğin verilmesi oldukça önemlidir. Bu kurumlarda korunma altında bakımı sağlanan çocukların yanı sıra aynı şekilde bu çocuklarla çalışan personelin de düzenli olarak terapötik desteğe ihtiyacı olmaktadır. Personelin çocukların geçireceği herhangi bir krize sebep olan dinamiklerini fark etmesi, bu kurumlarda çocuklara müdahale açısından büyük önem taşımaktadır. (Barton vd., 2012: 130).

Yerel yönetimlerin veya özel şirketlerin planladığı bu koruyucu aile modelinde özel programlar belirlenerek çocuğun ihmal ve istismarın olumsuz etkilerini azaltması üzerine çalışmalar yürütülmektedir. Bu özel programlar arasında yer alan Çok Boyutlu Koruyucu Aile Tedavi Programı (Multidimensional Fostering Treatment Programme - MTFC) toplumsal bir destek programı olup ihmal ve istismar sebebiyle davranış problemleri gösteren çocuklar için koruyucu aile ve çocukla minimum dokuz ay sürecinde çalışılarak birey ve aile terapisi, sosyal yaşam becerisi geliştirme eğitimleri, eğitime katkı sağlama gibi çeşitli faaliyet uygulanarak çocukların olumsuz tutum ve davranışları üzerinde başarılı sonuçlar elde edilmeye çalışılmaktadır (Kök, 2019: 58-59).

2.4.2.3. Yarı Bağımsız Yatılı Kuruluşlar

İngiltere’de kurum bakımının bir diğer türü Yarı Bağımsız Yatılı Kuruluşlar (Semi-Independent Residential Care) olarak adlandırılan 16 yaş ve üzeri çocuklara bakım sağlayan birimlerdir. 16-24 yaş arası gençler kurum bakımından ayrılmaya yakın yaşlarında, tekrar aile yanına ya da koruyucu aileye yerleştirilmekten ziyade yarı bağımsız yatılı kuruluşlarda kalmayı tercih etmektedirler (Cornberg, 2016: 24).

Bu kurum bakımı türü diğer bakım türlerinden farklı olarak 16 yaş üzeri ve 18 yaş üzeri koruma kararı sonlanan gençlerin bağımsız yaşama kendilerini hazırlamaları amacıyla kendilerini geliştirmelerine destek olan bir hizmet modelidir. Koruyucu ailede ve kurum bakımında kalamayacak çocukların eğitim, iş bulma ve sosyal yaşam becerilerinin gelişmesine destek olunarak çocukların Devlet korumasından çıktıktan sonra kişisel yaşamlarında kendi ayakları üzerinde durmaları amaçlanmaktadır (Kök,

2019: 63).

Bu konaklama şekilleri genellikle daha az yoğun destek ve yakın izlemeye ihtiyaç duyan ve bakım ve konaklama yerine yalnızca konaklama ihtiyacı olan daha büyük çocuklar içindir. Ayrıca bu evlerde OFSTED tarafından denetlemeye tabidir (OFSTED, 2018b: 4). Bu kurumlarda çocukların kendi gereksinimlerini kendilerinin karşılaması söz konusudur. Buna karşılık yerel yönetim, çocuğa temel yaşam becerileri kazandırma, geleceğe hazırlama, eğitimlerinin devamlılığını sağlama ya da iş bulma konularında desteklerini sürdürmektedir (Beter, 2010: 163).

Bu yatılı kurum bakımı türüyle ilgili son yıllarda istismar vakalarının artması, bu kurumlardan kaçarak uyuşturucu ve insan tacirlerinin ağına düşen çocuk sayılarının artması ve yine bu vakalara yönelik basında yer alan haberlerin artmış olması hükümetin belirli aralıklarla bu kurumlara yönelik bir soruşturma başlatmasına neden olmuştur. Bunun yanı sıra bu soruşturmaların başlatılmasında etkili olan bir diğer faktör ise OFSTED'in denetimlerini düzenli ve profesyonel bir şekilde yapmadığına yönelik eleştirilerin yükselmiş olmasıdır. Yarı bağımsız yatılı kuruluşların ardından diğer bir yatılı kuruluş ise güvenli gözetim birimleri ismiyle bilinen ve özel gereksinimleri olan çocuklara yönelik oluşturulan hizmet kuruluşudur.

2.4.2.4. Güvenli Gözetim Birimleri

Çocukların yaşadıkları sorunlara göre çocukların kalma koşullarının farklılaştığını daha önce belirtmiştik. Ayrıca İngiltere'de suça karışmış çocukların diğer çocuklara zarar vermemesi adına ayrıldıkları kurum bakımı "Güvenli Gözetim Birimleri" (Secure Units) olarak adlandırılmaktadır.

İngiltere'de ceza sorumluluğu yaşı 10 olup verilen azami hapis cezalarının bitiş süresi yoktur. İngiltere'de bu çocukların tekrar suç işleme oranı ise %70-80 civarındadır. İngiltere'de çocukların işledikleri suçlara yönelik alternatif olarak toplum temelli cezalar da uygulanmaktadır. Toplum temelli tüm kararlar, ebeveynlerin çocuklarına karşı belirli sorumluluklar üstlenmesini söyleyen ve aile eğitim programlarına zorunlu katılımını içeren aile kararı ile beraber alınabilmektedir. Aynı zamanda bu ailelere ve çocuklara yönelik özel bazı programlar uygulanmaktadır (CTE, 2017: 35).

Bu evlerde bakılan çocuklar, genellikle 12 ila 15 yaş arası çocuklardan oluşmaktadır. Birimler diğer çocuk evlerine nazaran daha kalabalıktır. Evler sekiz ile 34 yatak

arasında değişir ve genellikle aile evi biçiminde sade ve tek katlıdır. Bu evlerde bütüncül yaklaşımli bir tedavi planı vardır. Evlerde 30 saatlik eğitim verilmektedir ve her çocuk için duygusal ihtiyaçlarını karşılamak ve suç teşkil eden davranışlarıyla ilgilenmek üzere birer meslek elemanı görevlendirilmiştir (CTE, 2009: 9-49).

Bu birimlere çocukların gerçekleştirdiği suç türüne ve ceza ehliyeti olup olmadığı kriterlerine göre yerleştirilmesi söz konusudur. Bu birimlerin amacı, bir yandan suça sürüklenmiş çocuğu rehabilite ederek tekrar topluma kazandırmak, diğer yandan suça karışmamış çocuklardan bu çocukları ayırarak onların da suça sürüklenmesini önlemektir (CTE, 2017: 35).

Ayrıca İngiltere’de bu Güvenlikli Gözetim Evlerine alternatif olarak Güvenli Eğitim Merkezleri (STC- Secure Training Center), Erkek Çocuklara Yönelik Genç Suçluluğu Kurumları (YOI- Youth Offending Institution), Kız Çocuklara Yönelik Çocuk Suçlu Kurumları bulunmakta olup bu kurumların suçun niteliğine göre uygulamaları ve kapasiteleri değişmektedir (A.g.e.: 36).

2.5. Türkiye’de Çocuk Koruma Hizmetlerinin Tarihçesi

Türkiye’de çocuk koruma hizmetlerinin tarihi Osmanlı Devleti’nden günümüze yasal ve uygulama açısından büyük değişiklikler geçirmiştir. Çocuk refahı konusunda önemli adımların atıldığı bu tarihsel süreci; Cumhuriyet Dönemine Kadar Yaşanan Gelişmeler, Cumhuriyetin Kuruluşundan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’nun Açılışına Kadar Olan Dönemde Yapılan Çalışmalar, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Dönemi, Aile ve Sosyal Politikalar Dönemi olarak dört döneme ayırmak mümkündür.

2.5.1. Cumhuriyet Dönemine Kadar Yaşanan Gelişmeler

Türkiye’de sosyal hizmet ve yardımların Cumhuriyet öncesine kadar uzanan köklü bir geçmişi olduğu görülmektedir. Türk toplumlarında İslamiyet öncesi ve İslamiyet sonrası döneme bakıldığında riskli gruplara yönelik sosyolojik çalışmalar ve yardımlaşma sistemine dair iyi uygulama örnekleri olduğunu görmekteyiz. Osmanlı Devleti döneminde kimsesiz, yetim, dul, yoksul ve engelli gibi dezavantajlı kesimlere yönelik sosyal yardım faaliyetleri gelenek ve göreneklerimizle bağlantılı bir şekilde hayratlar, loncalar, vakıflar gibi geleneksel kurumlar aracılığı ile sağlanmıştır (ASPB Stratejik Plan, 2012: 29).

Türk-İslam kültürü ve toplumsal kültür anlayışıyla ortaya çıkan, Osmanlı Devleti vakıf sisteminde toplum içinde dezavantajlı grupların sorunları giderilmeye çalışılmıştır. Vakıf sisteminde vakfedilen bölgedeki kimsesiz, fakir-fukara, dul-yetim vb. kişilerin ihtiyaçları bir nebze de olsun giderilmeye çalışılmıştır. Aynı zamanda vakıfların kimsesiz ve yoksul çocukların korunmasına da katkıda bulunduğu bilinmektedir (Uluğtekin, 2001: 8).

Yine Osmanlı Dönemi'nde, yerel kurumlarla korunmaya ihtiyaç duyan çocuklara koruyucu hizmetlerin sağlandığı da tarihçiler tarafından edinilen bilgiler arasındadır. Döneme ait mahkeme kayıtlarına bakıldığında, velayet ve vasiyetler aracılığıyla kimsesiz çocukların korunmasına yönelik hizmetlerin olduğu görülmektedir (ÖZCAN, 2006: 82). Örneğin, yoksul ailelerin çocukları gelir durumu iyi ailelerin yanına bir müddet yerleştirilerek, "ahlaklı" ve "bilgili" yetişmelerini istemesi veya terk edilmiş çocuklara bakmak isteyenlere mahkemece, Devlet hazinesinden para verilmesi gibi uygulamalar ön plana çıkmaktadır (Onur, 2005b: 101-102). Söz konusu gelişmeler yerel boyutta kalmış, genel uygulamaların bütünlüğüne yansımamıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun gerileme ve dağılma döneminde, korunmaya ihtiyaç duyan çocuklar sorununun artmaya başlamasıyla ve batıdan ekonomik ve sosyal açıdan etkilenme sonucunda, Devlet idaresini içeren uygulamalara geçilmiştir.

Osmanlı Devleti'nde, çocuk koruma politikalarının modern anlamda başlangıcı, özellikle 19. Yy'da yaşanan savaşlar neticesinde vefat eden kişilerin geride kalan çocuklarının sayısının çok yüksek oranlara ulaşması sonucunda, çocukların bakım ve korunması için kurum bakımı modelinin geliştirilmesine dayanmaktadır. Cumhuriyet öncesi dönemdeki sosyal Devlet gelişmelerini yaşanan savaşlarla bağlantılı değerlendirmek gerekir. Çünkü, Osmanlı Devleti'nin ortalama son 50-60 yılı büyük savaşların yaşandığı bir dönem olmuştur. Bununla beraber, savaşlarda vefat edenlerin sayısı inanılmaz boyutlara ulaşmış, kimsesiz çocukların sayısı git gide artmıştır (Salim, 2011: 36).

Sosyal hareketlilik, toplumsal ve ekonomik hayatta ciddi şekilde sarsıntılı günlerin yaşanmasına sebebiyet vermiştir. Madde kullanımı, karaborsacılık ve fuhuş artmıştır. Bu durumlardan her zaman olduğu gibi, en güçsüzler yani çocuklar olumsuz etkilenmiştir.

Osmanlı Devleti'nde, korunmaya ihtiyaç duyan çocuklar konusunda Mithat Paşa tarafından kurulan 'Çocuk Islahhaneleri' en önemli adımlardan birisi, olmuştur.

Islahhanelerin olumlu etkilerinin görülmesi üzerine, çocuk ıslahhanelerinin Devletin bütün vilayetlerinde yaygınlaştırılması konusunda dönemin İçişleri Bakanlığı'na valiliklere Genelge gönderilmiştir. Çocuk ıslahhaneleri fikri ile kimsesiz, suçlu, uyumsuz çocukların hepsi bütüncül bir bakış açısıyla korumaya, bakıma ve eğitime ihtiyacı olan kimseler olarak kabul edilmiştir (Uluğtekin, 1994: 45). Islahhanelerin, ilk olarak 1822'de kurulduğu belirtilse de içeriği ve mantığıyla korunmaya ihtiyaç duyan çocukları hedef alan ıslahhaneler, Mithat Paşa tarafından kurulanlardır. Niş vilayetinde gerek Hristiyan gerekse Müslüman halkın kimsesiz çocukları ile yakınları olmakla birlikte korunmaları ve yetiştirilmeleri için dilekçe ile başvuruların kabul edildiği ıslahhaneler, günümüz endüstri meslek lisesine benzer şekilde eğitim vererek çocukların korunması açısından da yetiştirme yurtlarına benzemektedir (Yazıcı, 2008: 27). Fakat Türkiye'de tarih yazıcılığı bu kurumun temel kuruluş nedenini görmezden gelerek, sanayi mektebi alanına önem vererek teknik eğitim kısmına önem vermiştir. Oysa bu kurumların asıl amacı yetimhane olarak hizmet vermektir (Özbek, 2006: 43). Diğer taraftan 1872 yılında açılan "Darüşşafaka" yine kimsesiz çocuklara eğitim ve sosyal hizmetleri tesis etmek üzere faaliyetlerine başlamıştır. 1893'de dilencililiğin önüne geçmek amacıyla "Teseülün Men'ine Dair Nizamname" çıkarılmıştır (Özbek, 2002: 237-253). II. Abdülhamit zamanında açılan ve dönem boyunca yoksul çocuklara hizmet veren Darül-Hayr-ı Ali 1909 yılında yerine daha kapsamlı hizmetler veren kuruluşların açılması üzerine mütevazı bir şekilde kapatılmıştır (Okay, 1999: 10-15).

2.5.2. Cumhuriyetin Kuruluşundan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunun Açılışına Kadar Olan Dönemde Yapılan Çalışmalar

Osmanlı Devleti'nin son yıllarında yaşanan savaşlar ve süren Kurtuluş Savaşı sebebiyle yetim ve öksüz kalan birçok çocuğun korunması ve bakımı sorunu ile Ulusal Hükümet baş başa kalmıştır. Ulusal Hükümet, öncelikle Osmanlı Devleti'nden kalan kurumların faaliyet göstermesi yolu ile korunmaya ihtiyaç duyan çocuk sorunu ile baş etmeye çalışmıştır. Diğer yandan Osmanlı'nın son dönemi ve Kurtuluş Savaşı döneminde nüfusun büyük bir çoğunluğunun kaybedilmesi nüfus açığı sorununu da meydana getirmiştir. Bu dönemde Hükümet tarafından nüfus arttırıcı bir politika izlenmiş, çocuk düşürmek ya da düşürtmek yasaklanmış ve 1936 yılına gelindiğinde ise "ırkın sağlığını ve devamlılığını tehlikeye düşürmek" suç kapsamına alınmıştır (Uğur, 2018: 34-35).

Cumhuriyet Dönemi'nde gerçekleşmiş olan sosyal politikaları ve kurumları tarihsel ve toplumsal anlamda değerlendirmek gerekmektedir. 1936 yılına kadar olan döneme bakıldığında; Türkiye sosyal politika açısından ağır sayılabilecek bir gelişim göstermiştir. Bunun sebebi siyasal yönetimin demokrasiye henüz tam olarak erişememiş olması, ekonominin tarımsal açıdan devamlılığını sürdürmesi ve sanayinin az gelişmiş olmasıdır. Bunların yanında 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı ve bilinçli bir işçi sınıfının olmaması ve sosyal politikalar bakımından yavaş ilerlemenin nedenleri olarak sayılabilir (Yaşar ve Dağdelen, 2013: 206).

Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı Devleti'nin yıkılmasından sonra, korunmaya ihtiyaç duyan çocuklar ile ilgili ilk adımını 1922 yılında, Maarif Nezareti (Eğitim Bakanlığı)'ne bağlı olan Darüleytam kurumlarını Sıhhiye ve Muavenet-i İctimaiye Vekaleti (Sağlık ve Sosyal Yardımlar Bakanlığı)'ne bağlayarak yapmıştır. Bu kanun ile Darüleytamları Anadolu genelinde tekrar yaygınlaştırma yoluna gitmiştir. Bu kurumlarda eğitim ve sanat olarak iki bölüm bulunmakta, sanat bölümünde çocuklara halıcılık, dokumacılık, fanila, el örgüsü, terzilik, ayakkabıcılık, doğramacılık gibi mesleki eğitimler verilmekteydi (Erkan ve Erkan, 1987: 64). Darüleytamlar Cumhuriyetin ilanından sonra yeniden Maarif Nezareti'ne bağlanmış, 1924 yılında bu Bakanlık tarafından yeni bir Yönetmelik yayınlanmıştır. Darüleytamlar'a kabul edilecek çocuklar Yönetmelikte şu şekilde tanımlanmıştır (Erkan ve Erkan, 1987: 65):

- a. Yetim ve öksüz olanlar, yalnızca bir ebeveyni kaybetmiş olanlara her zaman tercih edileceklerdir.
- b. 5 yaşından küçük ve 13 yaşından büyük olmayan çocuklar kurumlara kabul edilecektir.
- c. Mesleki ve akademik eğitim alma konusunda belirli bir zekâ düzeyine sahip ve herhangi bir engeli olmayan çocuklar Darüleytamlar'a kabul edilecektir.

Ancak her iki yönetmeliğinde kısıtlı bir çocuk koruma bakış açısına sahip olduğu görülmektedir. Uluğtekin (2004: 47)'e göre kısıtlı bir korunmaya ihtiyaç duyan çocuk tanımının özümsemesi ve fakir ve kimsesiz çocukların koruma altına alınmasının yeterli olacağı düşünülmesi, aile içinde ihmal ve istismara uğrayabilecek çocukların kapsam dışına alınmasına sebep olmuş bu da çocuklarla ilgili yeni sosyal politikaların gelişimine engel olmuştur.

1926 yılına gelindiğinde ise Darüleytamlar personel yetersizliği ve maddi sorunlar

nedeniyle kapatılmış, Himaye-i Etfal Cemiyeti gibi sivil toplum örgütlerinin faaliyetleriyle alandaki eksiklik giderilmeye çalışılmıştır (Işıkcı ve Karatepe, 2016: 83).

1908 yılında Kırklareli’nde kurulan Himaye-i Etfal Cemiyeti, kimsesiz ve korunmaya ihtiyaç duyan çocuklara hizmet vermeyi amaçlamaktadır. Kırklareli’nde faaliyete geçen bu cemiyet daha sonraları İstanbul’ da aynı isimle bağımsız olarak çalışmalar yapmak için kurulan cemiyete dahil olmuştur. 1921 yılının ocak ayında ise ‘padişah iradesiyle’ kamu yararına faaliyet gösteren bir cemiyet olarak kabul edilmiştir (Güneş, 2005: 141). Bu cemiyet I. Dünya Savaşı’nda yetim ve öksüz çocuklara önemli destekler vererek büyük faaliyetler yapmıştır. Kurtuluş Savaşı’nın sürdüğü senelerde ise yetim ve öksüz çocukların korunması maksadıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) üyelerinin öncülüğünde 1921 yılı haziran ayında cemiyet merkezi Ankara olmak üzere çalışmalarına tekrardan başlamıştır (Özçelik, 2011: 266). Cumhuriyet’in ilanına müteakip bakımsız, yoksul ve aç çocukların bakımlarının sağlanması öncelikli çocuk politikası olarak düşünülmüş (Salim, 2011: 47), Devlet ise Darüleytamların kapatılmasından sonra çocuk koruma alanına direkt olarak müdahil olmayıp bu hedefle hizmet eden Himaye-i Etfal Cemiyeti’ne destek vermeyi tercih etmiştir. Cemiyet, 1921 yılı haziran ayında yayınladığı Nizamnamesi’nde hedeflerini öncelikli olarak felaketzedelerin ve harp malullerinin çocuklarının korunması olarak belirlemiş, diğer amacının ise bütün memleket çocuklarının yaşamlarının korunması ve sevgi odaklı bir yaklaşımla gözetilmesi olduğunu belirtmiştir (Sarıkaya, 2007: 327).

Cemiyet, kurulmasına müteakip ilk olarak, o yıllarda yüksek oranlara ulaşan çocuk ölümlerinin önüne geçmek maksadıyla Ankara’da süt çağındaki çocukların kalabileceği bir ‘çocuk bakımevi’ açmış, bunun yanında savaş nedeniyle 14 binden fazla şehit çocuğunun olduğu bir dönemde, Ankara’ya farklı cephelerden getirilen birçok yetim ve öksüz çocuğun korunmasını üstlenerek hizmete başlamıştır. Cemiyetin ilk senelerinde genel itibariyle 0-13 yaş arasındaki çocukların korunmasına yönelik faaliyet gösterilmiş olup 1923-1924 yıllarında ise Cemiyetin diğer kurumlardan alınan bilgilerde 3058 çocuğun korunduğu bu çocukların oranlarının yaş gruplarına göre dağılımı ise; 0-1 yaş arasında %10, 1-3 yaş arasında %11, 3-5 yaş arasında %13, 5-7 yaş arasında %20, 7-10 yaş arasında %23, 10-13 yaş arasında ise %23 olduğu tespit edilmiştir (Sarıkaya, 2011: 56-57).

Türkiye’deki çocuk politikalarının ana kurumu olarak hizmet veren bu cemiyetin ismi

1934 senesinde Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu (TÇEK) olarak değiştirilmiştir (Güneş, 2005: 142). Cemiyet sonraki senelerde çocukların korunması ve bakımı konusunda birçok kurumla faaliyet göstermeye devam etmiştir.

17 Haziran 1938 tarihli Kurun gazetesinde, Çocuk Esirgeme Kurumuna bağlı olan kurumlar hakkında şu bilgiler yer almıştı: “Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumunun on beş ve on altıncı yılları iş raporu ile 1936 ve 1937 yılları faaliyeti tamamıyla tespit edilmiştir. Kurumun 1932 yılındaki varidatı 144.181 lira iken 1933’te 152.564, 1934’te 166.212, 1935’te 175.355, 1936 yılında 196.117, 1937 yılında 243,684 liraya yükselmiştir” Çocuk Esirgeme Kurumunun genel faaliyetleri şu şekildedir:

Ana Kucakları: Bu müessese kimsesiz kalmış, bilhassa köylerde anaları lohusa iken ölmüş süt yavrularının bakımları için açılmıştır. Bunun için Ankara’da Keçiören’de mevcut 500 yataklı müesseseye bu sene 100 yataklı bir pavyon daha ilave edilecektir.

Çocuk Bakımı Mektebi: Ana kucakta kurulan bu mektebin bu sene mevcudu 50’ye çıkmıştır. Aile arama ve çocuk bakımı ödevini yapmaları gibi kıymetli bir işi üzerlerine almış olan bu müesseseye rağbet gittikçe artmaktadır.

Gündüz Bakım Evleri: İşe giden kadroların çocuklarını tehlikeden koruyarak iyi bakmak için kurulmuştur. Ankara’da elli kadrolu bakma evine yeniden 100 yatak ilave edilmiştir.

Aş Evleri: Mektebe giden gıdasız çocukların ihtiyaçlarını temin eder. İki senede 300 bin 306 yavruya sıcak öğle yemeği verilmiş, 54 bin 278 çocuk giydirilmiş, 52 bin 110 yavru banyolardan, 54 bin 090 yavru diş muayene evlerinden istifade etmiş, 10 bin 458 yavruya mektep levazımı verilmiştir.

Çocuk Bahçeleri: Çocukların gülbüz surette yetişmeleri için tesis edilmiştir (Kurun, 1938: 2).

Çocuk Haftası: Yurtta çocuk meselesinin büyüklüğünü, çocuklarımızın şimdiki durumlarını göstermek için tertip edilmiştir. Bu maksatla neşredilen mecmualardan fevkalade istifade edilmiştir. Kurumun tesis etmiş olduğu müesseselerin adedi şudur: 3 Ana kucağı, 10 gündüz bakım evi, 10 süt damlası, 26 muayenehane, 1 doğum evi, 1 bakımevi, 36 aşhane, 15 şefkat yurdu, 3 yetim evi, 33 çocuk bahçesi, 6 banyo, 8 sinema; 2 çocuk bakım müzesi, 4 okuma odası, 1 çocuk bakıcılık mektebi; 2 ana mektebi; 19 bina, 7 mera, çayır ve bağ, 2 arsa. 1936 yılında 303 bin 460 çocuk 77.738.03 ile 1937 yılında 299.589 çocuğa 99.560,35 lira sarf edilmiştir. İkinci yılda

çocuklara yapılan masraf 177 milyon 298,38 liradır (A.g.e.: 3). Bu bilgilerden de anlaşılacağı gibi, Himaye-i Etfal Cemiyeti kimsesiz çocukları koruma ve gürbüz kuvvetli bir neslin yetişmesi için birçok kurum kurmasının yanında çocuklar için önemli bir bütçe ayırmıştır.

Cumhuriyet öncesi dönemde, kimsesiz çocukların barındığı Darüleytamlar 1926 yılında kapatılınca bu kurumun yerini Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı olan Çocuk Yuvaları aldı. Darüleytamlarda görülen bünyesel bozuklukların tekrarlanmaması için Avrupa ülkelerinde yetimlik anlayışı ve yetimhaneler üzerine araştırmalar yapılmıştır (Kıranlar, 2005: 412).

Mareşal Fevzi Çakmak'ın Cemiyete bir telgraf çekerek, savaş alanı olan köylerde kimsesiz ve korunmaya ihtiyaç duyan çocukların çokluğunu dile getirdiği ve yıkılmış evlerin duvar diplerinde yaşayan çocukların korunmasını istemesi, Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin ilk yuva çalışmalarının başlamasına neden olmuştur (Deliğaoğlu, 2009: 84). Çocuk Esirgeme Kurumu'nun önemli bir hizmet alanı da çocuk yuvalarıdır. İlk olarak Ankara'da Hacımusa Mahallesi'nde bir yer kiralanarak açılır ve daha sonra oranın yeterli gelmemesi sebebiyle 1925 senesinde Keçiören'de olan Atatürk Çocuk Yuvası'na taşınılır. Bu kurum yuva hizmetlerini daha sonra il ve ilçelerde örgütlenerek yürütmeye çalışmıştır. Yuva hizmetleri süreç içerisinde Çocuk Esirgeme Kurumu ismiyle bütünleşerek devam etmiştir (Elmacı, 2019: 41).

Çocuk Yuvalarının kurulması ile ilgili şu sözler yer alır: “Süt damlasında annesinin birdenbire hastaneye nakliyle evde yalnızlıktan bakılamayan aile arasında ve bilhassa annesinde verem zuhur eden veya büsbütün yetim kalan veyahut banyo ve tenkiye etmek gibi küçük bazı tedbirlerin icrasına gayrı müsait mahallelerde yaşayan küçük çocukları muvakkem kabul eylemek üzere son zamanlarda on yataklık bir Çocuk Yuvası tesis olunmuştur” (Çakır, 2019: 221).

1929 senesinde Çocuk Esirgeme Kurumu Atatürk Çocuk Yuvası'nın bahçesinde “Çocuk Bakıcı Okulu” açılmıştır. Çocuk Bakıcı Okulunun kurulması ile alakalı arşivlerde: “Çocuk yuvası içerisinde bulunan ve 1929 senesinde tesis edilmiş olan Çocuk Bakıcı Mektebi kendisinden beklenen görevi yerine getirmeye çalışmaktadır. Eğitim verilerek çocuk bakımını tahsis etmek en önemli görevlerimiz arasındadır. İlk zamanlarda öğrenci kadrosu 20 iken, şimdi ise 50'dir. Tercihen ortaokul öğrencileri alınmaktadır. 1939 yılı sonuna kadar 76 öğrenci mezun olmuştur. Mektep iki sene eğitim vermektedir” (Yılkan ve Yaman, 2019: 111) şeklinde bilgiler bulunmuştur.

İlk çocuk yuvası olan Atatürk Çocuk Yuvası'nda annesinin müdür olarak çalıştığı ve kendisinin ilkokula başlayana kadar yurttan kaldığından bahseden Köknel, Çocuk Yuvası hakkında şu bilgileri vermektedir: “Yuvaya yeni doğan çocuklar dahil her yaş grubundan çocuk gelirdi. Yuva çocukları lise eğitimi bittikten sonra da yurttan kalır, üniversiteye gider veya meslek eğitimleri alırlardı. Bizden büyük ablalarımız ve abilerimiz boş zamanlarında küçük çocuklarla ilgilenir, müzik dersleri verir, spor yapar ve dikiş atölyelerinde çalışırlardı” (Yılkan ve Yaman, 2019: 112). Bu sözlerden de anlaşılacağı üzere genç bireylerinde bu kurumdan faydalandıkları görülmektedir.

2.5.3. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Dönemi

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK), mevcut sosyal hizmet kurumlarının modern prensipler doğrultusunda tekrardan düzenlemek amacıyla geliştirilmiş yeni bir bileşimi ortaya çıkarmıştır. 2828 sayılı SHÇEK Kanunu, SHÇEK'in kurulmasını sağlayarak sosyal yardımlarda içinde olmak üzere çocuklara yönelik temel sosyal hizmetleri birleştirmiştir. (Çengelci, 1998: 35). Önceleri Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlı olarak kurulan SHÇEK, faaliyetlerini bir Genel Müdürün yönetiminde merkez ve taşra teşkilatı şeklinde yürütmüştür. 1989 senesinde ise kurum Başbakanlık'a bağlanmıştır. 2002 senesinde ise Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlanan kurum, 2003 senesinde yeniden Başbakanlık'a bağlanmıştır (Tatlıbal, 2004: 25-33). SHÇEK, 2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulmasıyla birlikte kapatılmıştır.

2828 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu'yla korunmaya ihtiyaç duyan çocuklara yönelik hizmetler yerel yönetimlerin sorumluluğundan SHÇEK Genel Müdürlüğü'ne verilerek hizmetlerin merkezden ve tek elden planlanmasının ve kontrol edilmesinin mümkün hale geldiği ifade edilmektedir (Akyüz, 2000: 447). Yeni doğan bebekten asırlık yaşlıya kadar çocuk, genç, kadın, yaşlı, engelli vb. yüzlerce kişiye hizmet veren SHÇEK'in korunmaya ihtiyaç duyan çocuklara yönelik hizmetleri; kurum bakımı hizmetleri, koruyucu aile hizmeti, evlat edindirme hizmeti, koruyucu-önleyici hizmetler yanında nakdi yardım hizmetleri olarak belirtilir. SHÇEK hizmetlerini merkez kurumu ve onun taşradaki yapılanmaları aracılığıyla yürütmeye çalışmıştır.

SHÇEK Genel Müdürlüğü'nün taşradaki birimleri İl Müdürlükleri, İlçe Müdürlükleri ve bağlı kuruluşlardan, merkezdeki ana hizmet birimleri ise; yardımcı hizmet, rehberlik ve denetim birimlerinden oluşmuştur. Üst yöneticisi Genel Müdür olan

SHÇEK Başbakanlık bünyesinde Devlet Bakanlığı'na bağlıdır. Ayrıca “Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Danışma Kurulu” ismiyle sosyal hizmetlere ve uygulamalara yönelik konuları gözlemleme, görüş ve tavsiyelerde bulunmakla yükümlü bir kurul kurumun teşkilat yapısında yer almıştır. İllerde de İl Sosyal Hizmetler Kurulları benzer şekilde faaliyet göstermiştir (SHÇEK, 2007: 5).

SHÇEK Kanunu'na bağlı olarak çıkarılan Ayni ve Nakdi Yardım Yönetmeliği ile, korunmaya ihtiyaç duyan çocukların aileleri ya da akrabalarının yanında korunmalarını destekleyecek imkanlar tanınmıştır. Bu değişikliklerle çocukların sadece ekonomik sebeplerle ailelerinden ayrılmalarının önüne geçilmesi öngörülmüştür. Bu Yönetmelik ile ayni ve nakdi yardımların kullanımlarında korunmaya ihtiyaç duyan çocuklara öncelik tanınması düşünülmüştür (Ayni ve Nakdi Yardım Yönetmeliği, 1986). Çocuklarına yanlarında bakan ailelere verilen yardım miktarında yayınlanan bir Genelge ile (Ayni Nakdi Yardımla Eve Dönüş Genelgesi, 2005: 4) iki kat arttırılmıştır.

Korunmaya ihtiyaç duyan çocuklardan uygun olarak seçilenler koruyucu aile verilmiştir. Koruyucu aile hizmeti, çeşitli sebeplerle öz ailelerinin yanında bakılmayan çocukların, ücretli ya da gönüllü, geçici veya sürekli olarak kendi anne babası gibi rol üstlenecek uygun aile ya da kişilerin yanında Devlet gözetiminde bakımlarının sağlanmasıdır (SHÇEK, 2006: 19).

Öte yandan hukuksal olarak durumu uygun ailelerin durumu uygun olan çocukları evlat edinmeleri sağlanmıştır. Evlat edinme ile, çocuk ve ebeveyn arasındaki ilişki hukuki bağlar aracılığıyla sağlanmaktadır (A.g.e.: 22).

SHÇEK döneminde korunma kararı bulunan çocuklara yönelik hizmetler çoğunlukla yetiştirme yurtlarında ve çocuk yuvalarında sağlanmaya çalışılmıştır. Koruyucu aile hizmetinin geliştirilmesine konusunda çalışılmış fakat istenen sonuçlar alınamamıştır. Bu sebeple yetiştirme yurtları ve çocuk yuvaları ağırlıklarını korumuştur.

Çocuk yuvaları; 0-12 yaş arası çocukların, sağlıklı bir kişilik kazanmaları konusunda psikososyal gelişimlerini, bedensel, eğitsel ve kültürel olarak desteklemekle görevli yatılı sosyal hizmet kurumları olarak hizmet vermişlerdir. Yetiştirme yurtları da 13 - 18 yaş arası korunmaya ihtiyaç duyan çocukları korumak, bakımını sağlamak ve bir meslek sahibi ya da bir işe sahip olmalarını ve topluma faydalı kişiler olarak yetişmelerini sağlamaktan sorumlu olan yatılı sosyal hizmet kuruluşları olarak hizmet vermişlerdir (SHÇEK, 1983: 2).

SHÇEK döneminde geçici olarak çocuk rehabilitasyon kuruluşlarının da kurulduğu görülmektedir. Bu kurumlar; koruma bakım ve rehabilitasyon merkezleri, bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezleri, çocuk ve gençlik merkezleridir.

Çocuk ve gençlik merkezleri; çeşitli nedenlerden dolayı sosyal tehlikelerle karşı karşıya kalan, sokakta yaşayan ya da çalıştırılan çocuk ve gençlerin kısa süreyle rehabilite edilmelerini ve topluma yeniden kazandırılmalarını hedefleyen yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır (ASPB, 2014: 58). Bu kurumlar 2001-2015 yılları arasında hizmetlerini sürdürmüştür.

Koruma, bakım ve rehabilitasyon merkezleri; suça yöneldikleri belirlenen çocukların davranış sorunlarını azaltmak maksadıyla kurulmuştur. Bu kurumlarda rehabilitasyon süreci sonlanana kadar çocukların kısa süre ile bakım ve korumaları sağlanmaya çalışılmış, süreç içerisinde onların aile, sosyal çevre ve toplum ile ilişkilerinin geliştirilmesine katkı sağlayan faaliyetler yürütülmüştür. Koruma, bakım ve rehabilitasyon merkezleri, 7-18 yaş arası çocuklara kız ve erkek olarak ayrı ayrı yapılandırılarak yatılı olarak hizmet vermiştir (ASPB, 2014: 59).

Bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezleri; fiziksel, cinsel ve/veya duygusal istismara maruz kaldıkları belirlenen çocukların olumsuz yaşam deneyimlerinden kaynaklanan travma ya da davranış sorunlarını azaltmak hedefiyle kurulmuştur. Bu kuruluşlarda rehabilitasyon süreci sonlanana kadar çocukların kısa süre ile koruma ve bakımları sağlanmaya çalışılmış, süreç içerisinde onların aile, sosyal çevre ve toplum ile ilişkilerinin sağlıklı ilerlemesine katkı sağlayan faaliyetler yürütülmüştür. Bu kurumlarda kız ve erkek çocukları için farklı şekilde yapılandırılarak yatılı olarak hizmet vermiştir (A.g.e.: 60).

Bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezleri 2010-2015 yılları arasında, Koruma, bakım ve rehabilitasyon merkezleri ise 2009-2015 yılları arasında hizmet vermiştir. 2005 yılında çıkarılan Çocuk Koruma Kanunu'nun Bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezleri ile koruma, bakım ve rehabilitasyon merkezlerinin kurulmasında etkili olduğu görülmektedir. 2015 yılında kurulun Çocuk Destek Merkezleri bu kurumların yerini almıştır (Elmacı, 2019: 51).

Ebeveyn ölümü, aile parçalanmaları vb. sebeplerle korunma ihtiyacı doğan çocuklar için hizmet sunan SHÇEK, Türkiye'deki çocuk koruma sistemi konusunda en önemli mevzuat olan 2828 sayılı Kanun çerçevesinde hizmet sağlamaktadır. Bu Kanun, çocuk

ve aile refahı konularında mevcut olan dağınıklığın belirli ölçülerde azaltılması hedefiyle oluşturulmuş ve SHÇEK Genel Müdürlüğü, korunmaya ihtiyaç duyan çocuklara ve ailelere yönelik sosyal hizmetleri planlamak, uygulamak, koordine etmek, danışmanlık hizmetleri sağlamak, idare etmek ve denetlemekle görevlendirilmiştir. Suça sürüklenen çocukların korunması, bakımı, gerekli tedbirlerin alınması ve danışmanlık hizmetlerinin verilmesi konusunda da 2005 yılında çıkarılan Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK) ile SHÇEK görevlendirilmiştir (Yolcuoğlu, 2009: 49).

2.5.4. Aile ve Sosyal Politikalar Dönemi

Türkiye’de korunmaya ihtiyaç duyan çocuklara yönelik politika eksiklikleri sebebiyle yeterince kurumsallaşmayan ve güçlendirilemeyen SHÇEK, kendi imkanları ve gücü nispetinde birtakım uygulamalar yapabilmiştir (Yolcuoğlu, 2011: 38). Fakat sosyal refah anlayışında yaşanan gelişmeler ülke genelinde çocuğu, genci, yaşlıyı, aileyi, kadını, erkeği içine alan geniş kapsamlı bir sosyal Devlet anlayışıyla hizmet vermeyi, sosyal hizmet ve sosyal yardım alanlarında politika geliştirecek ve uygulayacak kurumsal ve bütüncül bir yapılaşmayı zorunlu kılmaktadır (Tunç, 2014: 5-15). Bu bağlamda 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile 2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) kurulmuştur. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın kurulmasıyla birlikte Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü ve Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü’nün faaliyetleri sonlanmıştır. Bu kurumlar tarafından yapılan çalışmalar ise Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na aktarılmıştır (Elmacı, 2019: 67). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı içerisinde Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü çocukların korunmasıyla ilgili hizmetlerden sorumlu temel birim olmuştur.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü çatısı altında verilen çocuk hizmetleri şunlardır:

Aile Yanında Destek Hizmetleri

Geçmiş dönemlerde çoğunlukla uygulanmış olan kurum bakımı hizmetleri yerine günümüzde çocuğun ailesinin yanında yaşamasını sağlamayı hedefleyen hizmetler ön plana çıkmaktadır.

Sosyal ve Ekonomik Destekler

Yoksulluk seviyesi yüksek olup temel ihtiyaçlarını bile karşılamakta zorluk çeken bireylere ve ailelere sağlanan ayni ve nakdi yardımları içermektedir. Korunmaya ihtiyaç duyan çocuk ve gençlerin korunma altına alınma nedeninin ekonomik yoksunluk olması durumunda, bu kişilere kurum bakımı yerine, ailesine sosyo-ekonomik destek ve diğer destekleyici sosyal hizmetler ile ailenin parçalanmasının önüne geçilerek bir arada yaşamasına imkân tanınmaktadır.

Evlad Edindirme Hizmetleri

Hukuksal olarak durumu uygun ailelerin durumu uygun olan çocukları evlat edinmeleri sağlanmaktadır. Evlat edinme ile, çocuk ve ebeveyn arasındaki ilişki hukuki bağlar aracılığıyla sağlanmaktadır. Evlat edinme koşulları şu şekildedir:

- Eşlerin 5 yıl ve üzeri bir süre evli olmaları ya da her ikisinin de 30 yaşını tamamlamış olmaları,
- Çocuğun kendi anne ve babasının rızasının bulunması,
- Evlat edinen ebeveyn ile evlat edinilen çocuk arasında en fazla 40 yaş fark olması,
- Ayırt etme seviyesine sahip olan çocuğun isteğinin sorulması,
- Evlat edinecek kişi veya eşlerin, evlat edinilen çocuktan en az 18 yaş büyük olması,
- Evlat edinmenin çocuğun yararına bir faaliyet olması ve evlat edinen ailenin başka çocuğu varsa onun haklarının da zedelenmemesi,
- Çocuğun, evlat edinen tarafından en az bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olması koşulları aranır (Tunç, 2014: 25-35).

Koruyucu Aile Hizmetleri

Değişik nedenlerle kendi ailesinin yanında bakımı sağlanmayan çocuğun, belirli bir süre, bakımını üstlenen aile veya kişilerin yanında, Devlet gözetiminde yetiştirilmeleri olarak tanımlanmaktadır. Koruyucu Aile Hizmetinde amaç, çocuk için sorunlu ve karmaşık olan bir dönemde özenle büyütülerek çocuğun bu süreci sağlıklı bir biçimde atlatmasını ve normal hayatını sürdürmesini sağlamaktır.

Koruyucu ve Önleyici Hizmetler

- Çocukların her türlü tehlikeden ve gelişimlerine zarar verebilecek durumlardan uzak büyümelerini ve yetiştirilmelerini destekleyecek tüm hizmetlerin sağlanması,
- Çocukların yakın çevrelerinden uzaklaştırılmadan bakımlarının sağlanarak gerekli önlemlerin alınıp düzenlemelerin yapılması,
- Çocukların temel yaşam becerilerini destekleyici faaliyetler gerçekleştirerek onların tehlikeli durumlar karşısında daha güçlü kalmalarının sağlanmasına yönelik faaliyetlerin yürütülmesi,
- Bütün çocukların öncelikle öz ailelerin yanında fiziksel, duygusal, bilişsel ve sosyal gelişimlerini sağlıklı biçimde geçirmeleri amacıyla çocuğun bakımından sorumlu kişilerin bilinçlendirilerek desteklenmesi.

Kreş ve Gündüz Bakım Evi Hizmetleri

Çalışan anne babaların, 0-6 yaş arasındaki çocuklarının bakımlarını sağlamak, fiziksel ve ruhsal sağlıklarını korumak, geliştirmek ve bu çocuklara temel değer ve öğretileri edindirmek amacıyla hizmetler yürütülmektedir. Kurumlar bünyesinde anne babalara rehberlik ve danışmanlık hizmetleri de verilmektedir. Kamu ve özel kurum ve kuruluşlarca idare edilen kreş ve gündüz bakımevlerinin denetim altında olması, bu kurumların hizmetlerini geliştirmesi ve iyileştirmesini sağlamaktadır.

Ücretsiz Bakım Hizmetleri

Ücretsiz Bakım Hizmeti ile ekonomik yoksunluk yaşayan ailelerin çocuklarının kurum bakımına alınmadan, ailesi yanında desteklenerek gündüzlü kreş hizmetinden faydalanmaları sağlanmaktadır. Özel Kreş ve Gündüz Bakımevlerinde %5 kontenjan ile en az iki çocuğa ücretsiz bakım hizmeti verilmektedir.

Bakım Hizmetleri

- Terk edilmiş ya da kaybolduktan sonra vatandaşlar ya da kolluk birimlerince bulunan çocukların, sosyal hizmet kuruluşlarına ya da durumlarına uygun ailelere yerleştirilmelerini sağlamak.
- 0-18 yaş arası koruma, bakım ve desteğe ihtiyaç duyan çocukların tespiti, bunların korunması, bakımı ve rehabilite edilerek topluma kazandırılmasını

sağlamak.

- Bu hizmetler için çocuk evleri, sevgi evleri, yetiştirme yurtları, çocuk yuvaları gibi sosyal hizmet kuruluşları kurarak ve işletmelerini sağlamak hizmetlerini kapsamaktadır (A.g.e.: 35-40).

2.6. Korunmaya İhtiyaç Duyan Çocuklarla İlgili Sosyal Hizmet Kurumları

Tarihsel süreç içerisinde, sosyal refah politikaları ülkelerin gelişmişlik düzeyleriyle de paralel olarak yasal ve örgütsel açıdan önemli değişim ve dönüşüm geçirmiştir. Günümüzde modern sosyal hizmet uygulamaları; ailenin ihtiyaçlarını karşılama konusunda güçlendirici, işlevselliğini destekleyici ve özellikle çocuk refahı hizmetlerinin organize edildiği gelişmiş yapılardır. Çocuk koruma sistemleri de bununla bağlantılı olarak, çocuğun yüksek yararını esas alan, çocuğun ihmal ve istismardan korunması ve sosyal işlevselliğinin artırılması üzerine hizmetlerin sürdürüldüğü yasal ve örgütsel yapılar olarak görülmektedir. Çocuk koruma sistemleri, dünya ülkelerinde yaşanan göçler, mülteci sorunları, işsizlik, yoksulluk ve sosyal sorunlar gibi çocukların iyilik halini tehlikeye sokan risk faktörleri karşısında, onların ihtiyaçlarını gidermek ve çocuk ihmallerinin önüne geçmek amacıyla modern toplumsal refah sistemleri arasında yerini almıştır (Yolcuoğlu, 2011: 7-17).

Kurum bakımı; ihmal, istismar, şiddet veya sömürü riski nedeni ile çocuğun bakımının biyolojik ailesinin yanında yapılamadığı durumlarda uygulanan modellerden biridir. Kurum bakımı modelleri, özellikle yurt tipi kurumlar, çocuğun korunma hakkına erişimi sürecinde en son değerlendirilmesi gereken uygulamalardır.

Türkiye’de çocukların gelişimsel özelliklerine, korunma altına alınma sebeplerine ve yaş gruplarına göre ihtisaslaşmış kurum bakımı modelleri bulunmaktadır (Öztürk, 2019: 55). Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nda 2022 yılı itibariyle korunmaya ihtiyaç duyan çocuklara yönelik yatılı çocuk bakım kurumları; çocuk evi, çocuk evleri sitesi ve çocuk destek merkezi olarak ifade edilmektedir. Aşağıda detaylı olarak kurumlar ve hizmetlerinden bahsedilecektir.

2.6.1. Çocuk Destek Merkezleri

01.02.2007 tarihinde SHÇEK’e eklenen 5579 sayılı Kanunla şüça karışmış, şüç sebebiyle mağduriyet yaşamış ve/veya sokakta kalan çocuklar için Çocuk ve Gençlik

Merkezleri (ÇOGEM), Koruma-Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri (KBRM) ve Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri (BSRM) kurulmuştur. Bu çocukların kişisel olarak zarar görmelerini önlemek, toplum tarafından örselenmelerinin önüne geçmek ve bu merkezleri tek çatı altında toplamak amacıyla 06.02.2014 tarihli ve 6518 sayılı Kanunla Çocuk Destek Merkezleri (ÇODEM) kurulmuştur (Bahadır, 2018: 25).

Çocuk Destek Merkezleri ev tipi yatılı hizmet birimlerinden fiziksel mekân olarak ve uygulama çalışmaları bakımından oldukça farklılaşan bir yapıya sahiptir. Çocuk Destek Merkezleri, suç faili veya suç mağduru olması muhtemel veya sokakta çeşitli risklere karşı savunmasız olması sebebiyle haklarında korunma ve bakım tedbiri verilen çocuklara hizmet veren sosyal hizmet kuruluşlarından biridir. Çocuk Destek Merkezleri psikososyal destek ve tedaviye ihtiyaç duyan çocukların temel ihtiyaçlarını sağlamak; psikolojik, fiziksel ve sosyal ihtiyaçlarını tespit ederek uygun müdahaleleri gerçekleştirmek amacını yürüten birimlerdir. Çocuk Destek Merkezleri'nin bir diğer amacı da çocukların diğer hizmet türlerine hazır hale gelmelerini ve aile yanına tekrar dönüşlerini sağlamaktır (ASPB, 2016a: 87).

Çocuk Destek Merkezi Yönetmeliği'ne (4. madde/ ç, e, f bentleri) göre merkezlere 11-18 yaş arası çocukların kabulü yapılmakta olup 0-10 yaş arası çocukların ise aile odaklı hizmetlerden faydalandırılmaları öngörülmektedir. Bu bağlamda Türkiye'de ÇODEM'lerle ilgili genel karakteristik özelliklerine geçmeden önce istatistiksel ve yapısal özellikleri hakkında bilgi vermek yerinde olacaktır.

ÇODEM'ler genellikle madde bağımlılığı, hırsızlık, yaralama, ensest veya cinsel suçlar gibi çeşitli suçların faili ya da mağduru olan çocuklara hizmet vermekte olup diğer koruma altına alınan çocuklara sağlanan bakım merkezlerinden mekansal olarak ve hizmet içerikleri açısından farklılaşmaktadırlar. Bunun yanı sıra ÇODEM'ler çocukların korunma altına alınış sebeplerine göre de kendi içlerinde ayrılmaktadırlar. Örneğin cinsel istismara uğrayan mağdur çocuk ile cinsel istismarı gerçekleştiren fail çocuk ayrı ayrı kuruluşlara yerleştirilmektedirler.

Bu kapsamda Türkiye'de çocukların koruma altına alınma nedenlerine göre belirlenmiş altı farklı türde Çocuk Destek Merkezi faaliyet göstermektedir. Bunların yanı sıra kurumlar cinsiyet olarak da kız ve erkek ÇODEM olarak birbirinden farklılaşmaktadır. Bunlar:

1. Sokak Çocukları İçin Destek Merkezleri

2. Suça Sürüklenen Çocuklar İçin Destek Merkezleri
3. Göçmen Çocuklar İçin Destek Merkezleri
4. Gebe Çocuklar İçin Destek Merkezleri (Anne- Çocuk Bakım Üniteleri)
5. Madde Bağımlısı Çocuklar İçin Destek Merkezleri
6. Cinsel İstismar Mağduru Çocuklar İçin Destek Merkezleridir (İzci, 2021: 173).

Çocuk Destek Merkezleri'nde, hizmet alan çocukların yaşadıkları travmaların etkilerinin hafifletilmesi ve ortadan kaldırılması, kimlik gelişimlerinin desteklenmesi, madde bağımlılığı veya kriminal davranışlar ile ilgili tutum ve düşünce değişiklikleri oluşturulması ve kurallar çerçevesinde yaşam becerilerinin kazandırılması hedeflenmektedir (ASPB, 2016a: 87). Çocuk Destek Merkezleri'ne getirilen her çocuk kuruluşun psikososyal ve diğer hizmetlerinden koşulsuz yararlanmaktadır. ÇODEM'lerde suça sürüklenerek suç faili olan ve suç mağduru çocuklar için birbirinden ayrılaştırılmış hizmet modelleri geliştirilmiştir. Bunun çeşitli sebepleri vardır. Suç ve istismar gibi iki olgunun herhangi biriyle karşı karşıya kalmış bir çocuk ile bu problemlerle hiç tanışmamış farklı risk sebepleriyle kurum bakımına gelmiş çocukların karşılaşmasını önlemektir. Bu sayede kuruluştaki küçük grupların oluşmasını önleyerek çocukların yeni riskleri tanımalarının ve öğrenmelerinin önüne geçmek bu ihtisaslaşmanın en temel sebebidir. Bu sebeple ÇODEM'ler, Çocuk Evleri ve Çocuk Evleri Siteleri'nden farklı bir yatılı kurum olarak planlanmıştır (Eroğlu ve Demiröz, 2020: 132).

Çocukların yaşadıkları sorunlara göre yerleştirildikleri ÇODEM'lerde rehabilitasyon süreçleri tamamlanmaya dek bir arada kalmaları amaçlanmaktadır. Çocukların, rehabilitasyon süreçleri tamamlanıp psikolojik sağlıklarına eriştikten sonra veya davranış problemlerinde ciddi azalmalar olduktan sonra, mümkünse ailelerinin yanına mümkün değilse Çocuk Evleri Sitesi, Çocuk Evlerine veya Koruyucu Aile yanına kontrollü bir şekilde geçişleri sağlanmaktadır. ÇODEM'lerin bir diğer hedefi ise psikososyal destek hizmetleriyle çocukların olumsuz yaşam deneyimleriyle baş etme kapasitelerini arttırmak, rehabilite olmalarını ve topluma adapte olmalarını sağlamaktır (A.g.e.: 133). Bu bağlamda ÇODEM'lerde uygulanan ANKA Psikososyal Destek Modülü çocukların rehabilite olmalarına yardımcı olan bir terapötik hizmet uygulaması olup çocukların yaşadıkları travmanın etkisinden basamaklar yöntemiyle kurtulmaları amaçlanmaktadır. Ayrıca çocuklar için kendileriyle aynı sorunu yaşayan

çocukların da olduğunu görmek psikolojik destek süreçlerinde de kullanılan bir yöntemdir (İzci, 2021: 174).

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın 2021 yılı yıl sonu istatistiklerine göre, Türkiye genelinde 65 ÇODEM'de 1.493 çocuğa hizmet verilmektedir (ASHB, 2021: 1).

2.6.2. Çocuk Evleri Sitesi

Çocuk evleri sitesi; 0-18 yaş aralığındaki üçer kişilik odalarda, maksimum 12 çocuğun kaldığı, çocukların gelişim dönemlerine uygun olarak ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulduğu, bir kampüs içerisine inşa edilmiş, müstakil villa tipi evlerin bir araya gelmesiyle oluşan aile ortamına yakın ev tipi görünümün sağlandığı ve ilişkiler sisteminin oluşturulmaya çalışıldığı yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır (ASPB, 2016a: 84). Çocuk evleri sitesi; kampüs şeklinde, çocukların fiziksel aktivite yapabilecekleri alanların olduğu, geçmişte olduğu gibi büyük binalardaki rahatsızlıkların çocukları etkilemediği yapılardır.

Çocuk Evleri Sitelerinin bazılarının aslında 2014 yılında yuva ve yetiştirme yurtlarıyla ilgili yapılan değişikliklerden sonra STK'lar veya yerel yönetimlerce kurulan ve kısa vadeli hayatta kalan çocuk köylerinin isimlerinin değiştirilmesi sonucu ortaya çıktığı söylenebilir. Urla ve Bolluca Çocuk Evleri Sitesi bu değişimin iki örneğidir (Davulcu, 2018: 9).

Yapılan araştırmalarda çocuk evleri sitesi sisteminin, çocukların sosyalleşmesini olumlu yönde etkilediği, çocukların ailelerinin olmaması veya aileleriyle birlikte olmamaları sonucu aynı ortamı paylaştıkları arkadaşlarından, öğretmenlerinden ve kurum yetkililerinden sosyal destek gördükleri, yürütülen aktivitelerin çocukların sosyal gelişimini desteklediği tespit edilmiştir (İzci, 2021: 171). Çocuk evleri sitesi sistemindeki amaç koğuş tipi bakım modellerinin getirdiği olumsuzluklardan uzak, aile ortamına benzer yapılar içinde korunmaya ihtiyaç duyan çocuklara hizmet vermektir. Daha önceleri sevgi evi olarak isimlendirilen bu kuruluşlar, ne kadar aile ortamına benzer bir biçimde hizmet veriyor olsa da toplumdan uzak, bağımsız bir alanda olması çocuk evleri sitesinin dezavantajlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın 2016 Yılı Faaliyet Raporu'nda 2016 yılı sonu itibariyle 92 çocuk evleri sitesinde (631 villa tipi ev) toplam 5257 çocuğa bakıldığına

değininilmektedir. Aynı raporda fiziksel koşulları iyi olan geçmişte yetiştirme yurdu ve çocuk yuvası olarak hizmet veren binaların iç mekân düzenlemesi yapılarak çocuk evleri sitesine dönüşümünün gerçekleştirildiğinden bahsedilmektedir (Demirbaş, 2019: 80-100). 2021 yılında bu rakamlar 112 çocuk evleri sitesinde toplamda 6.160 çocuk olarak ortaya çıkmıştır (ASHB, 2021: 1).

2.6.3. Çocuk Evleri

Çocuk Evleri hizmeti, Türkiye’de çocuk koruma politikaları içinde geliştirilen kurum bakımı hizmetleri içerisinde en yeni ve en sağlıklı model olarak görülmektedir. Ailesi yanında bakımının uygun olmadığı çocukların aile ortamına en yakın ortamda ve sosyal çevre içerisinde korunması ilkesinden hareketle geliştirilen bu yeni modelle çocuklar, toplumsal yaşama ve insan ilişkilerine hazırlıklı olarak yetiştirilmektedir (Salim, 2011: 100).

Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkındaki Yönetmelik’in 4. Maddesinde çocuk evleri, “Her ilin tercihen il merkezlerinde, sosyal çevresi çocuk yetiştirmeye uygun, hastane ve okullara yakın apartman dairesi veya müstakil dairelerde 5-8 arası çocuğun kaldığı evler” olarak tanımlanmıştır.

Çocuk evlerinde 0-18 yaş arasındaki 5-8 çocuğa koruma ve bakım hizmetleri verilerek, biyo-psiko-sosyal ve manevi gelişimlerinin desteklenmesi ve toplumsal yaşama sağlıklı şekilde hazırlanmaları konusunda çalışmalar yapılmaktadır (Yazıcı, 2013: 151). Bu da korunma ihtiyacı olan çocuğun, aile yanında yetişen çocuklar gibi yetiştirilmesini ve gelişiminin desteklenmesini sağlamaktadır.

2000 yılında Ankara’da pilot uygulama olarak ilk çocuk evi açılmıştır. Çocuk evlerinin faydaları görülünce evler yaygınlaşarak, ülkenin birçok bölgesinde açılmaya başlanmıştır (A.g.e.: 2013: 151). 2006 yılında 31 çocuk evi açılmış, 2007 yılında bu sayı 64’e çıkmıştır. 2008 yılında 550 çocuğa 76 çocuk evinde hizmet verilmiş, 2009’a gelindiğinde ise 160 çocuk evinde 1000 çocuk hizmet almıştır (Yaşar ve Dağdelen, 2013: 211).

İlk kurulduklarında SHÇEK Genel Müdürlüğü Çocuk ve Gençlik Hizmetleri Dairesi Başkanlığı’nın bünyesinde faaliyetlerini sürdüren çocuk evleri, SHÇEK kapatılınca 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Bakım Hizmetleri Daire Başkanlığı’na

bağlanmıştır (Yazıcı, 2012: 509).

Çocuk evleri, korunma ihtiyacı olan çocukların toplumla iç içe, yurt ve yuvaların dezavantajlarından uzak ve her türlü gelişimlerini, aileleri yanında yaşayan çocuklar gibi sürdürmelerine imkan tanıyan kurumlardır. Bunun yanında çocuk evinde çocuklar, ev idaresi konusunda deneyim kazanarak, bu konuda cesaret ve güven duygusuyla 18 yaşını doldurup çocuk evlerinden ayrıldıktan sonra kendi hayatlarını çok rahat şekilde idare ederek bir evi rahatça geçindirebilirler (Yavuz, 2016: 150).

Çocuk evlerinin bölümleri Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkındaki Yönetmelik'in 14. Maddesinde şu şekilde ifade edilmiştir;

Giriş Bölümü: Çocuklar ve personelin giysilerini ve ayakkabılarını koydukları kısımdır.

Oturma ve Yemek Salonu: Oturma salonları, çocukların dinlendikleri, oyun oynadıkları, bilgisayar kullandıkları ve televizyon seyrettikleri yerlerdir. Buradaki eşyalar güvenlikleri tedbirleri düşünülerek seçilmekte ve çocukların rahat şekilde kullanmaları sağlanmaktadır. Yemek salonu ise yemek yenen kısımdır.

Mutfak: Çocukların diledikleri zaman yemek hazırlayabildikleri, çay ve kahve içtikleri kısımdır.

Yatak Odası: Bu bölümde kalan çocukların her birisine 4 m² alan kalacak biçimde düzenleme yapılır. Boylarına uygun yatak, çalışma masası ve elbise dolabı mevcuttur.

Banyo ve Duşlar: Kullanılan araç gereçlerin çocukların yaşlarına uygun olarak seçildiği, çocukların düşmelerini önlemek amacıyla gerekli önlemlerin alındığı, temizlik kurallarına hassasiyet gösterilen kısımdır.

Tuvalet ve Lavabolar: Çocukların düşmelerini önlemek amacıyla gerekli tedbirlerin alındığı, çocukların yaşları ve özellikleri göz önüne alınarak düzenlenen kısımdır (Bakılcı, 2019: 98).

Çocuk evinde kalan çocuklardan aynı evde kalması uygun olan çocukların en küçüğü ile en büyüğü arasındaki yaş farkının en fazla üç olması, bu çocukların kardeş olması durumunda ise yaş farkının göz önüne alınmaması, yaş ve cinsiyet kriterlerine dikkat edilerek, Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi tarafından değerlendirilmesinin yapılması koşullar arasındadır. Aynı zamanda sürekli bir tedavi sürecinin ve sağlık sorununun olmaması ve ağır ruhsal sorun ve engellinin olmaması gerekir (Yazıcı, 2012: 512).

Yine evlerde uzun süre kalacak, evlat edinme, koruyucu aile hizmetlerinden faydalanması ve kendi ailesine dönmesi ihtimali bulunmayan çocukların seçimi önceliklidir (Başer, 2013: 120).

Başka bir kurumdayken çocuk evine nakledilen çocuk, uyum problemleri yaşayabilmektedir. Bu uyum problemini ortadan kaldırmak için meslek elemanları tarafından çocuğu alıştırma amaçlı çalışmalar yapılmaktadır (A.g.e.: 122).

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün önceliği, çocukların koruma altına alınmadan önce kendi ailelerinin yanında bakımlarının sağlanması, eğer bu mümkün değilse evlat edindirme, koruyucu aile veya sosyo-ekonomik destek hizmetlerinden yararlandırılmasıdır. Ancak buna benzer bir çözüm üretilemiyorsa çocuk, zorunlu olarak kurum bakımına alınmaktadır (Yavuz, 2016: 165). Çocuğun aile ortamına ve ebeveyninin yanında aldığı hizmetlere en yakın kurum bakımı çocuk evleri olarak gösterilebilir.

Yurt ve yuvalarda toplu yaşamın oluşturduğu dezavantajlara maruz kalmadan komşuluk ilişkileri içerisinde yaşanan bu evlerde Devletin yanında sivil toplum kuruluşlarının da etkililiği fazladır (www.mutluyuva.org, 2022). Bu kuruluşlardan bazıları; Mutlu Yuva Derneği, Türkiye Korunmaya Muhtaç Çocuklar Vakfı, Geleceğimizin Çocukları Vakfı'dır.

Yavuz (2016)'un İzmir Çocuk Evleri Sitesi'nden edindiği bilgilere göre yurt ve yuvalardan çocuk evine geçen çocuklarda olumlu yönde bazı gelişmelerin olduğu görülmektedir. Öz bakım ve özgüvenlerinin geliştiği, sorun çözme becerilerinin arttığı, yardımlaşmayı daha çok tercih ettikleri, arkadaşlarına karşı kabullenici davranışlar sergiledikleri, ders başarı düzeylerinin arttığı, toplumsal normları daha çok özümstedikleri ve bu normlara uyma konusunda istekli oldukları, kendilerine ait hedefler oluşturabildikleri, birebir diyalog ve etkileşimde daha etkili davranışlar sergiledikleri, evdeki kurallar sayesinde temizlik işlerini öğrendikleri ve aile olma kavramına daha fazla anlam yükledikleridir (Bakılcı, 2019: 99).

Çocuk evlerinde az sayıda çocuğun kalması ve bakım personelinin sınırlı sayıda olması çocukların güven ve bağlanma duygularını olumlu yönde etkilemektedir. Bunun yanında çocuk evlerinde aynı cinsiyetten kardeşler genelde bir arada kaldıklarından bağlanma duygularının arttığı anlaşılmaktadır (Yazıcı, 2012: 513).

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın 2021 yılı yıl sonu istatistiklerine göre, Türkiye

genelinde 1.193 çocuk evinde 5.649 çocuğa hizmet verilmektedir (ASHB, 2021: 1).

2.7. Sivil Toplum Kavramı

Fransızca kökenli olan sivil kelimesi, uygar nazik ve kibar anlamına gelmektedir (Tuncel, 2011:13). Daha geniş anlamda ise; vatandaşlara yönelik olan, onların yönetimine ya da ilişkilerine ilişkin olan, bir şehirde yaşayanlara göre olan, kırsal veya köy hayatına ilişkin olmayan, askeri ve dini olmayan anlamına gelmektedir (Aslan, 2010: 359).

Sivil toplum; gönüllülük esasıyla meydana gelen, kendi imkanlarıyla ayakta duran, Devlettten özerk, özel alan ile Devlet arasında aracılık yapma özelliğine sahip sosyal bir yapılandırma (Uluç, 2013: 400).

Sivil toplum, Devlet ile toplum arasındaki ara kademeyi ifade etmektedir. Bu ifade ile yola çıkarsak sivil toplum, Devletin haricinde kalan ve toplumsal kesimler tarafından doldurulan alandır. Sivil toplum, her geçen gün gelişerek demokratik bir toplumlu eş anlamlı kullanılmaya başlanmıştır. Sivil toplumu göğüsleyen sosyal veya siyasi kesimlere sivil toplum örgütleri denmektedir (STÖ). Bu tür sosyal ve siyasi kesimler uluslararası literatürde Hükümet Dışı Kuruluşlar (Non Governmental Organizations) olarak ifade edilirken Türkiye’de bu gruplar için Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ya da Sivil Toplum Örgütleri (STÖ) kavramları kullanılmaktadır (Gündüz ve Kaya, 2014: 132).

2.7.1. Sivil Toplum Kuruluşu (STK) Tanımı

Sivil toplum kavramı tarihsel olarak çok daha öncelerde ortaya çıkmakla birlikte sivil toplum kuruluşu (STK) kavramı daha yakın zamanlarda modernleşmeyle birlikte literatüre giren bir kavramdır.

STK ile ilgili değişik tanımlamalar mevcuttur. Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük’te STK tanımı “Toplumdaki çeşitli sorunları özerk olarak ele alıp kamuoyunu bilgilendirme ve aydınlatma görevi üstlenen, öneriler sunan her türlü birlik sivil toplum örgütü” şeklindedir.

STK, kamunun yararına kamu yönetiminde rol alan, bunu yaparken hiçbir maddi gelir beklentisi olmadan toplumda belli bir yer ve zaman diliminde görülen bir gereksinimi karşılamak amaçlı oluşturulmuş kuruluştur (Kuçuradi, 1998: 96).

Aktel (2003: 89) ise STK'leri belli bir amaçla toplanmış bireylerin amaçları doğrultusunda veya kamuoyu oluşturma ve kamuyu yönlendirme amaçlı gönüllülük esasıyla çalışmakta olan otonom örgütlenmeler şeklinde tanımlamıştır.

STK'ler toplumdaki bireyleri kamu için birer aktör haline getirebilen ve onları aynı maksatlara yönelik olarak birlikte hareket ettirerek ortak yarara ulaştıran örgütlerdir (Tekeli, 2003: 15).

STK tanımlamalarına bakıldığında STK'lerin esas amacının toplum için toplumun faydasını tesis etmek olduğu görülür. STK'ler toplumu ve toplumdaki bireyi ilgilendiren her alanda çalışma göstererek bilinçli bir toplum ve toplumsal faydanın peşinden gitmektedirler.

Demokrasinin vazgeçilmez unsurlarından biri olan sivil toplum kuruluşları, kâr amacı gütmeyen, sosyal hedefler uğruna, herhangi bir baskı ve zorlama olmaksızın kişilerin bir araya gelmesiyle siyasetin duyarsız kalabileceği konularda dikkat çekebilecek politikalar üretebilesiyle gelişmiş toplumların en önemli değerlerindedir (Erdem, 2008: 21).

STK'ların literatür de pek çok tanımı vardır. Bu tanımlar göz önünde bulundurulurken 2 yaklaşım söz konusudur. Bu yaklaşımlardan ilkinde vurgu, toplumun Devlet haricinde kendi iradesi ile örgütlenmesindedir. İkinci yaklaşımda ise STK'lar Devlet ve özel sektörden bağımsız olarak ekonomik boyutu olan üçüncü bir sektör olması ile dikkat çekmektedir (Karataş, 2012: 23).

2.7.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Temel Özellikleri

Demokratik Devlet anlayışı çerçevesinde yapılan sivil toplum kuruluşlarının en önemli özelliği, Devleti etkileyerek ve denetleyerek kendi hak ve çıkarları doğrultusunda amaçlarını gerçekleştirmek üzere kurulmasıdır. Sivil toplum kuruluşları; belirlenen ihtiyacı ya da ihtiyaçlar denetimini karşılamayı amaç edinmiş, kâr amacı gütmeyen hizmet sağlayan ve böylece kamunun yönetimine katılmış kuruluşlardır. Avrupa Birliği'ne göre sivil toplum kuruluşları, vatandaşların yaşam sürdürdükleri ülkenin toplumsal ve ekonomik kalkınmasına ve sivil toplum düzenine doğrudan katkı sağlayarak hayati bir sorumluluk üstlenmektedir. Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi (ESC), topluma fayda amacıyla sorumluluk alan Devlet ile vatandaşlar arasında aracılık yapan tüm örgütsel yapıları sivil toplum kuruluşu olarak

belirlenmektedir (Eraslan, 2011: 58).

Sivil toplum kuruluşlarının aşağıdaki temel nitelikleri taşıması gerekmektedir; (Eraslan, 2011:59).

- Gönüllü olmak,
- Kurulma nedenini ve görev tanımını açıkça belirtmek,
- Toplum yararını gözetmek,
- Etkinlikler, programlar ve kaynak kullanımı sırasında topluma karşı açık ve net olmak,
- Tüm kaynakları açıkça belirtilen görev tanımlarına uygun biçimde verimli kullanmak,
- Bütün etkinlik ve programları bu görev tanımlarına uygun şekilde düzenlemek,
- STK çalışmalarına ilgisi olan kişilere gelen taleplere dönüş yapmak,
- Kâr amacı gütmemek,
- Devletten bağımsız olmak

Bunların yanı sıra bir sivil toplum kuruluşu aynı zamanda adil, ahlaklı, saygılı, güvenilir ve sorumluluk sahibi olmalıdır. Sivil toplum kuruluşu, proje yürütme, para yönetimi ve kaynak oluşturma gibi alanlarda da aynı şekilde dürüst ve şeffaf olmalıdır. Ayrıca bir STK destekçilerine, üyelerine, gönüllülerine, çalışanlarına ve topluma karşı yükümlülüklerini tespit etmeli ve yerine getirmelidir (A.g.e.: 59).

2.7.3. Türkiye’de Sivil Toplum Örgütlerinin Tarihsel Gelişimi

Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarının tarihi Osmanlı Devleti’ne dayanmaktadır. Osmanlı Devleti’nden günümüze büyük bir rol üstlenmiş olan sivil toplum kuruluşları günümüzde de hızla gelişimini sürdürmektedir. Günümüzde ekonomik ve toplumsal yapımıza büyük katkı sağlayan sivil toplum kuruluşları genel olarak Osmanlı mirasına göre şekillenmiştir.

Tüm dünyada giderek önem kazanan sivil toplum kuruluşları, Türkiye’de de aynı şekilde önem kazanmıştır. Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarının sayıca fazla olması ve toplum üzerindeki etkisi bunun en önemli kanıtıdır (Gündüz ve Kaya, 2014: 141).

Türkiye’de sivil toplum konusundaki en mühim gelişmeler 1980 sonrası dönemde yaşanmıştır. Bu dönemde birçok sivil toplum kuruluşu ortaya çıkmış ve kendi alanlarında Devlet üzerinde etkili olmaya çalışmışlardır (Tufan Emimi, 2013: 48). 1980 yılından sonra Türkiye’de sivil toplumun gelişimini hızlandıran birçok iç ve dış faktör ortaya çıkmıştır. Liberalleşme ve Devletin küçülmesi politikaları, ekonomide yaşanan özelleştirme faaliyetleri, yerel yönetimlere verilen yetkiler, birçok sosyal ve siyasi hareketin ortaya çıkması gibi durumlar Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarının önünü açan iç faktörlerdir. Sivil toplum düşüncesinin yaygınlaşmasında, düşünce ve inanç özgürlüğünün aydınlar tarafından benimsenmesi ve gerek üniversitelerde gerekse medya medyayı kullanarak seslerini duyurması etkili olmuştur. Soğuk savaş döneminin sonlanması, küreselleşme, bilgi toplumunun hızla gelişmesi, her alanda yapılan dışa açılım ve Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne girme süreci ise dış faktörleri oluşturmaktadır (Çaha ve ark., 2013: 125).

Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarına verilen önem Avrupa Birliği süreci ile daha da hızlanmıştır. AB anlayışına göre sivil toplum kuruluşları, örgütlenmiş vatandaşların, ülkelerini toplumsal ve ekonomik gelişmeye, sivil toplum düzenine katkı sağlayarak, demokrasinin sürdürülmesinde Devletten daha fazla rol üstlenirler. Tüm bu amaçlar doğrultusunda AB, sivil toplumun daha da güçlenmesi için mali kaynak aktarmaktadır. Avrupa Birliği 2001 yılından beri, Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarını güçlendirmek amacıyla Sivil Toplum Geliştirme Programı yürütmektedir. Tüm bunların yanı sıra Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne uyum süreci, sivil toplum kuruluşlarının yapılanmasını kolaylaştırarak birçok kuruluşun hayata geçmesi sağlamıştır (Tufan Emimi, 2013: 48).

Yaşanan bu gelişmelerin sonucunda STK’ların önemli bir kısmını temsil eden Derneklerin sayısında ciddi bir artış gözlenmiştir. İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesinin verilerine göre; 1999 yılındaki aktif Derneklerin sayısı 57286, 2004 yılında 70115 yükselmiştir. Aradan geçen beş yıllık bir zaman diliminde %22’lik bir artış yaşanmıştır. Dernek sayıları artarken üye sayıları da buna paralel olarak artmaktadır. (Gündüz ve Kaya, 2014:146). 2011 yılında 89495 yükselen Dernek sayısı 2019 yılı itibariyle 116237’e yükselmiştir (www.Dernekler.gov, 2019)

2.7.4. Sivil Toplum Kuruluşları ve Çocuk Evleri İlişkisi

Türkiye’de Cumhuriyet dönemi sonrası korunma ihtiyacı olan çocuklara uzun yıllarca kışla tipi inşa edilmiş büyük binalarda, 40-50 çocuğun aynı yerde yatırıldığı çoklu

yatakhaneler, büyük yemekhaneler, hamam tarzı yıkanma alanları, beton zeminler ve az sayıda bakım personeli ile kurum bakımı hizmeti verildiği bilinmektedir. Her çocuk sağlıklı gelişimi için kendine ait özel alanda yaşamaya ihtiyaç duymaktadır. Toplu bakımın sağlandığı bir yurttan ya da yuvada çocuğun özel alanından bahsetmek mümkün değildir (Söğütü, 2015: 42).

SHÇEK Genel Müdürlüğü'nün, yatırım programlarındaki yetiştirme yurtları ve çocuk yuvalarının genel kapasitelerine bakıldığında, 1985 ve 1990'lı yıllar arasında kurum kapasitelerinin ortalama 200 kişi, 1995 ve 2005 yıllarında ortalama 150 kişi olduğu söylenebilir. 2005 ve 2010 yıllarına gelindiğinde ise kurum başına düşen kapasitelerde ciddi bir düşüş olduğu görülmektedir. 2010 yılı yatırım programında sevgi evlerinin (villa tipi) inşa edilmesi ile yetiştirme yurtları ve çocuk yuvalarının ortalama kapasiteleri yaklaşık 60'a düşmüştür (Çetin, 2011: 25).

Kışla tipi korunma yerlerinin ve toplu yaşamın şiddeti beslediği gerçeği önemli bir gerçekliktir. Fiziki açıdan sosyal dışlanmayı besleyen bir yapı olarak inşa edilen kışla tipi kurumlarda, çocukların sağlıklı yetiştirilmeleri ve sosyalleşmeleri sağlanamamaktadır. Bu yüzden mümkün oldukça yaşam alanları kışla tipi yurt ve yuvalardan daha küçük gruplar halinde bakımların sağlandığı ev tipi barınma yerlerinin oluşturulmasının gerektiği bir gerçektir (Kalaycı, 2007: 410).

SHÇEK 2008 Yılı Faaliyet Raporu'nda hedefleri arasında: "Korunmaya, bakıma ve desteğe ihtiyaç duyan kişilere verilen hizmetlerin, insan onuruna yakışır biçimde yerine getirilmesi esas olup, toplu bakım yerine kuruluşların ev ortamına dönüştürülmesinin tamamlanması" biçiminde ifade edilmiştir (SHÇEK, 2009: 46).

Çocuk Özel İhtisas Komisyonu Onuncu Kalkınma Planı'nda çocuk koruma sistemi amaçları arasında "Kışla tipi kurum bakımı modellerinden ev tipi bakım modellerine geçiş sürmektedir" şeklinde belirtilmiştir (T. C. Kalkınma Bakanlığı, 2014: 23). Korunma ihtiyaç duyan çocuklara yönelik öncelikle mevcut kurumların ev ortamına çevrildiği, olanaklar ölçüsünde kışla tipi kurumlar yerine çocuk evleri ve sevgi evlerine geçiş çabaları görülmektedir.

SHÇEK Genel Müdürlüğü Sevgi Evleri Hizmet Modeli'ni önce bir proje olarak hayata geçirmiştir. Sonrasında sivil toplum kuruluşları ile yapılan iş birliği sayesinde projenin hızlandırılması sağlanmıştır. Sivil toplum kuruluşlarının sevgi evi niteliğinde ilk açtıkları kuruluş Türk Alman Vakfı ile yapılan protokol çerçevesinde 1999 Marmara

depreminden sonra Kocaeli’nde 2002 senesinde açılmıştır. Bu çerçevede Muğla, Karabük-Safranbolu, Niğde Sevgi Evleri ilk açılan evler olmuştur (Söğütü, 2015: 44). Çocuk evlerine ilişkin bir mevzuat düzenlemesi olmasına karşın sevgi evlerinin yetiştirme yurtları ve çocuk yuvaları Yönetmeliğine göre işletildiği görülmektedir.

Sonuç olarak sevgi evleri ve çocuk evleri temelde birer kurum bakımı hizmeti olup, bu hizmetler ile büyük çaplı kışla tipi binalardan, çocukların daha az personel ile birebir ilişki kurarak büyüyecekleri ev tipi kuruluşlara geçiş hedeflenmiştir. Mekanların insan psikolojisi üzerine etkileri göz önüne alındığında büyük binalarda ve kalabalık ortamlarda yaşamının çocukların aidiyet duygusunu olumsuz etkileyeceği gerçeğinden hareketle bu hizmet modelleri ile küçük mekanların insan gelişimine olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir (Söğütü, 2015: 45).

Aşağıdaki bölümde 2010 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile imzaladığı protokol çerçevesinde çocuk evleri açmaya başlayan ve araştırma odağını oluşturan Sivil Toplum Kuruluşu ile ilgili bilgiler verilecektir. Söz konusu STK’nın çalışma için izin vermesi ve ilgili kurum yetkilileri ile yapılan görüşmeler sonucunda açık isim kullanılmasında herhangi bir sıkıntının olmadığı araştırmacıya iletilmiştir. Bundan dolayı çalışmanın bu kısmından sonra söz konusu STK’nın açık ismi kullanılacaktır.

2.8. Mutlu Yuva Derneği

Mutlu Yuva Derneği, korunma ihtiyaç duyan çocukların fiziksel, duygusal, biyolojik, psikolojik, sosyal vb. her türlü ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile yapılan iş birliği protokolü çerçevesinde 2010 yılında Prof. Dr. Nevzat Tarhan başkanlığında bir grup iş adamı, akademisyen ve gönüllüler tarafından kurulmuş olup, 2022 yılı itibariyle 126 civarındaki çocuk eviyle kimsesiz ve korunmaya ihtiyaç duyan çocuklara hizmet sunmaktadır (Bakılcı, 2019: 106).

Derneğin misyonu; koruma altındaki çocukların topluma katkı sağlayan, üretken, milli ve manevi değerlerini özümsemiş, sağlıklı kişiler olmaları adına çalışmalar yapmak, Dernek bünyesinde açılan çocuk evlerindeki çocukların fiziksel ve ruhsal gelişimlerinin sağlanması için gerekli mesleki çalışmaları yapmak ve uygun alan oluşturmaktır. Vizyonu ise, çocuklara yönelik faaliyetlere kişilerin ve ailelerin katılmasını sağlamak, Devletin ilgili birimlerine saha çalışmaları hakkında öneriler sunmak, korunmaya ihtiyaç duyan çocuklar konusunda toplumsal farkındalığı artırmak ve ülkemizin bu alanda öncü kurumlarından biri olmaktır

(www.mutluyuva.org, 2022). Dernek, misyonundan hareketle, korunma ihtiyaç duyan çocuklar konusunda önde gelen STK'lar arasına girmeyi kendine vizyon olarak belirlemiştir.

2.8.1. Mutlu Yuva Derneği'nin Çocuk Evlerine Yönelik Faaliyetleri

Mutlu Yuva Derneği, Devlet koruması altındaki 2-18 yaş arası çocuklar için çocuk evleri açarak, kimsesiz ve korunmaya ihtiyaç duyan çocukları her açıdan rehabilite etmeyi ve topluma kazandırmayı hedeflemektedir. Bu hedef doğrultusunda İstanbul genelinde 68, Türkiye'nin 6 ilinde toplam 126 çocuk evi açmıştır. Açtığı çocuk evi sayısı itibariyle Türkiye'de en çok çocuk evi açan STK olma statüsüne erişmiş Dernek, çocuk evi açma konusundaki hedefini çok daha ilerletmek istemektedir. Bu minvalde ilk olarak İstanbul'da 3 çocuk eviyle başlayan Dernek çalışmalarını 12 yıl içerisinde Türkiye'nin 6 iline yayarak çocuk evleri konusunda toplumun bilinçlenmesini ve daha çok çocuğun bu hizmetten yararlanmasını istemektedir.

Derneğin çocuk evleri açma ve faaliyet yürütme süreçlerinde en büyük destekçisi hayırseverleridir. Gönüllüler tarafından yapılan yardımlarla çocuk evleri açılmakta ve çocuklara yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Bunların dışında ajanslara yazılan projeler, belediyelerle imzalanan protokoller, yerel düzeyde yapılan kermesler ve hibe destekleri de derneğin gelir kaynakları arasındadır. Devletin derneğe doğrudan bir maddi katkısı yoktur. Ancak Dernek, tüm çalışmalarında Devletin denetimine tabidir. Ayrıca derneğin yönetim kuruluda çeşitli biçimde denetimlerde bulunur.

Dernek, kurum içi faaliyetlerini birimlere ayrılarak sürdürür. Bu birimler; çocuk evleri birimi, eğitim birimi, psikososyal destek birimi, gönüllülük birimi, gençlik birimi vb. birimlerdir. Aşağıdaki bölümde derneğin gönüllülük birimi ve psikososyal destek birimi aracılığıyla yürüttüğü faaliyetlerinden bahsedilecektir.

2.8.2. Psikososyal Destek Çalışmaları

Dernek, dezavantajlı çocukların yaşadıkları travmalardan sıyrılmaları ve iyileştirilerek yaşam kalitelerini yükseltmeye yönelik psikoterapi faaliyetlerini sürdüreceği alanında uzman 12 psikolog istihdam etmektedir. Bu psikologlar derneğin sabit merkezlerinde durarak çocuk evlerinden gelen çocuklarla haftalık olarak terapi faaliyeti yürütmektedir. Terapinin dışında çocuklara her konuda rehberlik yapacak, bilgi birikimi ile çocuklara yol gösterici ve motive edici farklı görüşme teknikleri de

kullanmaktadırlar.

Terapi süreçleri devam eden çocukların yanında çocuk evlerinde kalan çocuklarla da çalışacak psikolog ve sosyal çalışmacılar bulunmaktadır. Ev danışmanı olarak tanımlanan bu kişiler, çocuk evlerindeki çocukları düzenli olarak ziyaret ederek, onlara rol-model olmakta ve okul, RAM takibi, öz aile, psikiyatrist, sosyal servis, terapist ile görüşülmesi ve bilgilendirme çalışmalarının yapılmasını sağlamaktadır. Bunun yanında çocukların akademik açıdan desteklenmesi ya da yetenek ve becerileri konusunda yönlendirilmesinin gerekli olduğu durumlarda diğer birimlerle koordineli olarak çalışırlar ve gerekli durumlarda kriz yönetimi ve acil müdahaleyi gerçekleştirirler.

Dernek çocukları korumaktan sonra en büyük sorumluluk olarak çocukların psikososyal açıdan rehabilite edilmeleri gerektiğini düşünmektedir. Bu minvalde benzer şekilde faaliyet gösteren Derneklere nazaran çok daha fazla psikolog ve sosyal çalışmacı istihdam ederek çocukların bu konuda güçlendirilmelerini sağlamayı hedeflemektedir.

2.8.3. Gönüllülük Faaliyetleri

Mutlu Yuva Derneği, kimsesiz ve korunmaya ihtiyaç duyan çocuklarla ilgili çalışmalarında psikososyal destek çalışmaları kadar gönüllülük çalışmalarını da büyük bir önem ve hassasiyetle yürütmektedir. Dernek, gönüllülük süreçlerini kendi içinde üç ayrı kategoriye ayırmıştır.

Bu kategorilerden ilki ev gönüllüsü çalışmasıdır. Ev gönüllüsü çalışmaları, Mutlu Yuva Derneği'nin açmış olduğu çocuk evlerinde bireysel ya da aile olarak yürütülebilecek olup, çocukların bedensel, ruhsal ve sosyal gelişimlerine katkıda bulunmak amacıyla yapılan gönüllü çalışmalarıdır. Bu çalışmalar, çocuk evinde gerçekleşebileceği gibi, gönüllünün kendi evinde de gerçekleşebilir. Örneğin ev gönüllüsü özel günlerde çocukları evinde bir program yaparak davet edebilir, sinema ve tiyatro benzeri sosyal etkinliklere götürebilir ya da piknik faaliyetleri düzenleyebilir.

Gönüllü olmaya engel oluşturacak bir durumu olmayan, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın talep ettiği resmi evrakları alarak Dernekteki görevli kişilerle yaptığı mülakat sonrası uygun olduğuna karar verilen her kişi, ev gönüllüsü olabilir

(www.mutluyuva.org, 2022).

Mutlu Yuva Derneği, 2014 yılında 17 ev gönüllüsü ile faaliyetlerine başlamış, 2015'te bu sayı 50'ye, 2016'da 60'a, 2022 yılı itibariyle ise 75'e ulaşmıştır.

Derneğe ait bir diğer gönüllülük çalışması ise hami aile projesidir. Hâmi Aile Projesi, Mutlu Yuva Derneği'ne ait çocuk evlerinde yaşayan çocukların hem bedensel hem ruhsal gelişimlerine katkı sağlamak amacıyla gönüllülük esasına dayanarak yürütölen çalışmalardır. Hâmi Aile çalışmaları ile kimsesiz ve korunmaya ihtiyaç duyan çocuğa hâmi olunarak, yoksun olduğu sıcak aile ortamının, aile içi iletişim yapısının, anne-baba rol modelinin gösterilmesi, onu koruyan, seven, güvenebileceği bir ailenin varlığının hissettirilmesi hedeflenmektedir. Çocukların rehabilite edilmesi ve topluma kazandırılmasında önemli bir yere sahip olan Hâmi Aile Projesi, "her çocuğa bir aile" amacı ile çalışmalarını sürdürmektedir. Proje, güven problemi ve bağlanma sorunu yaşayan çocuklar için hayata bakış açılarını değiştirecek ve yanlarında bir yetişkin olmadan da sağlıklı ilişkiler kurabilmelerini sağlayacaktır (A.g.e.: 2022).

Hami aile olmak için kişinin; T.C. vatandaşı olması, 35 – 55 yaşları arasında olması (5 yaş altı ya da üstü olabilir.), en az ilkokul mezunu olması, Çocuk Evi'nin bulunduğu ilde ikamet ediyor olması, anne-baba bütönlüğünün olması, aile bireylerinin beden ve ruh sağlığının yerinde olması, ağır hastalıklarının (otizm, kanser vb.) olmaması, ailenin en küçük bireyinin 3 yaşını bitirmiş olması, Hâmi Aile adaylarının hâmi olacağı çocuğu tüm aile bireylerinin kabul etmesi, ailenin sosyo-ekonomik seviyesinin orta düzeyde olması, Dernek ve Kurum çalışanı olmaması gerekir (www.mutluyuva.org, 2022).

Hami ailelerin sorumluluklarında, hâmi olunan çocukla haftada bir gün düzenli vakit geçirilmesi, hâmi olunan çocuğa yoksun olduğu sıcak aile ortamını, aile içi iletişim yapısını, anne-baba rol modelinin gösterilmeye çalışılması, hâmi olunan çocuğa Türk örf adetlerine uygun davranışların kazandırılması, hâmi anne ya da babanın düzenli olarak yapılan, rehberlik ve danışmanlık toplantılarına katılım sağlaması, ailenin; seyahatler, sağlık durumları gibi olağan dışı durumlarda çocukla bir süre görüşemeyeceğini çocuğa bizzat bildirmesi ve çocuğun evindeki bakım elemanına da ileterek, ev sorumlusuyla koordineli biçimde hareket etmesi yer almaktadır (www.mutluyuva.org, 2022).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde çocuk evlerinde psikososyal destek sağlayan meslek elemanlarının seçimi, kullanılan araçlar, verilerin toplanması ve çözümleme yolları açıklanmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada meslek elemanlarının deneyimlerini tespit etmek üzere nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmayı, “gözlem, mülakat ve veri analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, olayların ve düşüncelerin gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin takip edildiği araştırma” olarak tanımlamak mümkündür. (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 39). Nitel araştırmalarda alınan bilgilerin, hissedilen duyguların ve düşüncelerin kodlanarak veriler haline getirilmesi önemlidir (Karataş, 2020: 135). Bu kapsamda araştırmamızda da özellikle kod haritaları çıkarılmaya çalışılmıştır.

Çalışmamızda nitel araştırma yönteminin seçilmesinin nedeni; katılımcıların meslek elemanı olarak yerine getirdikleri görevlerin, rol ve sorumluluklarının neler olduğunu öğrenebilmek, çalıştıkları kuruluştaki yaşadıkları sorunları ve kurumsal işleyişin üzerlerindeki etkilerini ortaya çıkarabilmek ve bir problem ya da konuyu hangi bağlamda ele aldıklarını anlayabilmek amacıyla. Bu kapsamda çalışma fenomenolojik bir temele dayandırılmıştır. Fenomenolojik yaklaşım, insanların belirli bir durum ya da kavramla ilgili düşüncelerini, duygularını, bakış açıları ve anlayışlarını ifade etmelerini sağlayan ve bu durumu nasıl deneyimlediklerini tanımlamak amacıyla kullanılan nitel bir araştırma yöntemidir. En kapsamlı anlamıyla fenomenolojik yaklaşım, tek bir kişiye ait olan yaşanmış deneyimlerin geneline atıfta bulunur (Rose ve ark. 1995: 1124). Fenomenolojik yaklaşım özellikle psikoloji, felsefe, eğitim vb. sosyal ve sağlık bilimleri gibi birçok alanda yaygın olarak kullanılmaktadır.

Yapılan araştırmada söz konusu durum çalışması ile ilgili olarak araştırmacının bilgi sahibi olmasının analize daha iyi katkı sağlayacağı düşünüldüğünden araştırmanın özellikle kavramsal çerçevesinin geniş tutularak çalışmadan daha sonra faydalanacak kişilerin konuya hakimiyetinin sağlanması amaçlanmıştır. Söz konusu durum ile ilgili

olarak araştırmacı saha çalışmasında da bulunduğundan, çalışmanın alt çıktılarının kategorileştirilmesinde ve kodlanmasında daha rahat hareket alanı bulmuştur.

3.2. Evren ve rneklem

Araştırmanın evrenini, İstanbul ilinde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile yaptığı iş birliği protokolü çerçevesinde ocuk evleri açan 13 STK oluşturmaktadır. Bu kuruluşların hepsindeki meslek elemanlarıyla araştırma yapılması g olduğundan İstanbul'da en fazla ocuk evi sayısına sahip olan ve buna paralel olarak psikososyal destek sağlayan meslek elemanı sayısının da en fazla olduğu bir STK rneklem olarak seçilmiştir. Çalışma, belirlenen STK'nın İstanbul ilindeki ocuk evlerinde hizmet sunan 20 meslek elemanı ile yapılmıştır. Çeşitli bilgiye ulaşabilmek adına meslek elemanlarının; alanda faaliyet gösteren saha çalışanları, psikoterapistler ve idarecilerden seçilmesi sağlanmıştır.

Çalışma başlığı ve içeriği belirlenirken söz konusu kurumun isminin gizli tutulması öngörülse de kurum tarafından bu konuda herhangi bir sakınca olmadığı belirtildiğinden Mutlu Yuva Derneği'nin ismi çalışma içerisinde kullanılmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın veri toplama sürecinde yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır. Hazırlanan sorular üzerinden meslek elemanlarıyla görüşmeler yapılmış ve alınan cevaplar katılımcıların görüşme başında onayları alınarak kayıt cihazı ile kaydedilmiştir.

Görüşme iki bölümden oluşmaktadır. İlk olarak katılımcıların cinsiyet, yaş, medeni durum, mesleki branş, öğrenim durumu, kurumda çalışma süresi gibi sosyo-demografik bilgilerinden faydalanılmıştır. Sonrasında ocuk evleri sistemiyle ilgili düşünceler, ocuk evlerinde uygulanan psikososyal destek çalışmalarına ilişkin deneyimler, personel alım ve çalışma şartları üzerine görüşler ve işleyişe yönelik çözüm önerilerine yönelik sorular yöneltilmiştir.

Araştırma sürecinde ayrıca literatür taraması yöntemi ile daha önceden yazılmış tezler, yapılan çalışmalar, süreli yayınlar, kanun ve yönetmelikler, Derneğin senelik faaliyet raporları, meslek elemanlarının psikososyal destek sürecinde hazırladıkları raporlar olmak üzere arşiv kaynaklarından ve internet sitelerinden yararlanılmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırma sürecinde şartlara uygun 20 kişiye ulaşılmış ve derinlemesine görüşmeler yapılarak veriler elde edilmiştir. Görüşme öncesi katılımcılara “bilgilendirilmiş gönüllü olur formu” yöneltilerek onayları alınmıştır.

Verilerin toplanması için yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır. Belirlenen sorular yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla Mutlu Yuva Derneği’nde çalışan meslek elemanlarına yöneltilmiştir. Katılımcılarla ortalama 45 dakikalık görüşmeler yapılmış, sosyo-demografik bilgiler üzerine yedi soru, çocuk evlerindeki psikososyal destek çalışmaları ve deneyimler üzerine 15 soru yöneltilerek cevaplar alınmış ve görüşme formuna uygun formatta not edilmiştir. Sorularda anlaşılmayan kısımların olması durumunda gerekli aydınlatma ve açıklamalar görüşmecilere yapılmıştır.

Görüşmeler katılımcıların kolay ulaşılabilmesi amacıyla ortak bir nokta olarak belirlenen Dernek merkezi ve Derneğin Halkalı Eğitim Merkezi’nde yapılmıştır. Dernekte hali hazırda çalışmayan katılımcılarla ise online Zoom Görüntülü Görüşme Uygulaması aracılığıyla görüşmeler yapılmıştır.

Araştırma kapsamında verilerin toplanmasına Ekim 2021 tarihinde başlanmış ve Mart 2022 tarihinde sona ermiştir.

Yapılan görüşmelerde meslek elemanlarının söz konusu durumlarla ilgili düşüncelerine başvurulmasının ve yaşadıkları sorunlar konusunda fikirlerinin alınmasının onları rahatlattığı ve iyi hissettirdiği konusunda geri bildirimler alınmıştır.

3.5. Verilerin Çözümlemesi

Araştırmanın bulguları nitel araştırmaların veri çözümleme yöntemlerinden içerik analizi yöntemi kullanılarak çözümlenmiştir.

Araştırmanın amacı doğrultusunda yapılan görüşme dökümleri, ses kayıtları ve veriler önce kâğıt üzerine daha sonra da Maxqda 2020 programına aktarılmıştır. Alınan sonuçlar tablo ve grafikler halinde düzenlenmiştir.

3.6. Verilerin Yorumlanması

Elde edilen veriler ve alınan cevaplar doğrultusunda tablolar oluşturulmuş ve

tablolardan sonra da yorumlamalar yapılmıştır. Yorumlamalarda elde edilen bilgi ve verilere bağlı kalınmaya çalışılmış, zaman zaman katılımcıların kendi ifadeleri de direkt olarak belirtilmiştir.

Söz konusu bulgularla ilgili katılımcıların ifadelerinin yanında hangi cinsiyet ve yaşta olduğu da kısaca belirtilmiştir. Örnek: (E, 24).

Analiz sürecinde belirlenen ana temalar üzerinden toplam kod sayısı tablosu oluşturulmuş, 14 tema, 44 kategori ve toplamda 875 kod üzerinden yorumlamalar yapılmıştır.

Tablo 3.1: Toplam Kod Sayısı

TEMA	KOD SAYISI
Cinsiyet	20
Yaş	20
Eğitim Düzeyi	20
Meslek	20
Çalışılan Süre	20
Medeni Durum	20
Çocuk Sahibi Olma/Olmama	20
Çocuk Evleri Sistemiyle İlgili Düşünceler	133
Çocuk Evlerinde Psikososyal Destek	172
Çocuk Evlerinde Kurumsal Yapı	83
Hizmetiçi Eğitim ve Danışma	80
İş Yükünün Etkisi	65
Personel Alım ve Çalışma Şartları	111
Çocuk Evlerindeki İşleyişe Yönelik Çözüm Önerileri	91
TOPLAM	875

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Çocuk evlerinde psikososyal destek sağlayan meslek elemanlarının deneyimlerini; kurumsal, mesleki ve işleyiş bağlamında incelenmesini amaçlayan bu araştırmaya ilişkin bulgular; katılımcı meslek elemanlarının sosyo-demografik bilgileri, çalışma süreçleri, iş deneyimleri ve diğer unsurlar açısından incelenmiştir.

Meslek elemanlarının ifadelerine ilişkin genel bulgularda katılımcıların; yaşı, medeni durumu, mesleği, eğitim düzeyi ve kurumda çalışma süresi yer almaktadır. Meslek elemanlarının deneyimleri ile ilgili olarak; sisteme ilişkin düşünceler, kurumsal yapı, personel alım şartları ve politikası, kurum içi eğitim ve danışma, iş yükünün etkileri ve çözüm önerilerine ilişkin bulgular incelenmiştir.

4.1. Meslek Elemanlarının Sosyo-Demografik Özellikleri

Çocuk evlerinde psikososyal destek hizmeti sağlayan meslek elemanlarıyla yapılan araştırmada 20 kişiye ulaşılmıştır. Görüşme yapılan meslek elemanlarının sosyo-demografik özellikleri Tablo 4.1. de verilmiştir.

Meslek elemanlarının sosyo-demografik özelliklerine bakıldığında katılımcıların cinsiyetinin %65'inin kadın, %35'inin erkek olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan katılımcıların yaşlarının 24 ile 54 yaşları arasında olduğu tespit edilmiştir. Meslek elemanlarının yaş dağılımlarına bakıldığında en fazla yaş aralığının %70 ile 25-35 yaş aralığı olduğu, diğer dağılımlarda da %20 oranında 18-25 yaş, %10 oranında 35 yaş üzeri olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmaya katılan meslek elemanlarının, %65'inin lisans, %35'inin lisansüstü düzeyde öğrenim gördükleri tespit edilmiştir.

Katılımcıların %90'ının psikolog, %10'unun sosyal çalışmacı olduğu görülmektedir.

Meslek elemanlarının kurumda çalıştıkları süreye bakıldığında; %45'inin 2-5 yıl arası çalıştığı, %10'unun 0-2 yıl arası çalıştığı ve %15'inin 5 yıl üzeri çalıştığı görülmektedir.

Meslek elemanlarının medeni durumları incelendiğinde %85'inin bekar, %15'inin evli olduğu tespit edilmiştir.

Meslek elemanlarının %85'inin çocuk sahibi olmadığı, %15'inin ise çocuk sahibi olduğu görülmektedir.

Tablo 4.1: Meslek Elemanlarının Sosyo-Demografik Özellikleri

Sosyo-Demografik Bilgiler		S	%
Cinsiyet	Kadın	13	%65
	Erkek	7	%35
	Toplam	20	%100
Yaş	25-35	14	%70
	18-25	4	%20
	35 yaş üzeri	2	%10
	Toplam	20	%100
Eğitim Düzeyi	Lisans	13	%65
	Lisansüstü	7	%35
	Toplam	20	%100
Meslek	Psikolog	18	%90
	Sosyal Çalışmacı	2	%10
	Toplam	20	%100
Kurumda Çalışılan Sure	2-5 Yıl	9	%45
	0-2 Yıl	8	%40
	5 yıl üzeri	3	%15
	Toplam	20	%100
Medeni Durum	Bekar	17	%85
	Evli	3	%15
	Toplam	20	%100
Çocuk Sahibi	Hayır	17	%85
	Evet	3	%15
	Toplam	20	%100

4.2. Çocuk Evleri Sistemiyle İlgili Düşünceler

Araştırmanın bu bölümünde çocuk evleri sistemiyle ilgili düşüncelerden elde edilen kodlamalara yer verilmiştir. Bu kodlamalarda belge ve kod odaklı dağılımlar şu şekildedir:

Tablo 4.2: Çocuk Evleri Sistemiyle İlgili Düşünceler

Çocuk Evleri Sistemiyle İlgili Düşünceler	n	%
Kurum ve kuruluşlar arası koordinasyon eksikliği	53	39.85
Bakım personelleriyle ilgili sıkıntılar	31	23.31
Model ile ilgili olumlu görüşler	19	14.29
Dernek hizmetlerine yönelik eksiklikler	13	9.77
Ev sorumlularıyla ilgili sıkıntılar	10	7.52
Aile desteğine ilişkin eksiklikler	7	5.26
TOPLAM	133	100.00

Yapılan araştırmada elde edilen bulgular ile katılımcıların çocuk evleri sistemiyle ilgili düşünceleri analiz edilmiştir. Analizler sonucunda; kurum ve kuruluşlar arası koordinasyon eksikliği, bakım personelleriyle ilgili sıkıntılar, Dernek hizmetlerine yönelik eksiklikler, ev sorumlularıyla ilgili sıkıntılar ve aile desteğine ilişkin eksikliklerin olduğu görülmüştür. Bunun yanında katılımcıların model ile ilgili olumlu görüşlerinin olduğu da anlaşılmaktadır.

4.2.1. Kurum ve Kuruluşlar Arası Koordinasyon Eksikliği

Araştırmanın bu bölümünde kurum ve kuruluşlar arası koordinasyon eksikliği ile ilgili olarak elde edilen kodlamalara yer verilmiştir. Alınan veriler doğrultusunda kurum ve kuruluşlar arası koordinasyon eksikliği verilerinin; kurumsal sıkıntılar, meslekler arası sorumluluk ve iş birliği sorunları ve vaka takibine ilişkin eksikler olarak kodlanmasının daha anlaşılır olabileceği değerlendirildiğinden bu konudaki kod incelemelerinin ayrı bir başlık altında alınmasının uygun olacağı düşünülmüştür.

Tablo 4.3: Kurum ve Kuruluşlar Arası Koordinasyon Eksikliği

Kurum ve Kuruluşlar Arası Koordinasyon Eksikliği	n	%
Meslekler arası sorumluluk ve iş birliği sorunları	27	50.94
Kurumsal sıkıntılar	13	24.53
Vaka takibine ilişkin eksiklikler	13	24.53
TOPLAM	53	100.00

Kurum ve kuruluşlar arası koordinasyon eksikliği teması kod odaklı frekans grafiği incelendiğinde; görüşmecilerin %50,94'ünün Meslekler Arası Sorumluluk ve İş Birliği Sorunları, %24,53'ünün Kurumsal Sıkıntılar, %24,53'ünün Vaka Takibine İlişkin Eksiklikler olmasından kodlamalar yaptığı tespit edilmiştir.

Katılımcıların kurumsal sıkıntılar açısından en çok üzerinde durdukları konuların Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezleri (ÇEKOM)'nin bakış açılarındaki ve uygulamalarındaki farklılıkları, çocuklara sosyal yaşam becerisi kazandırmaya yönelik eksiklikler, çocukların evlerinin sık sık değiştirilmesi ve resmi prosedürlerin uzaması yönünde olduğu görülmektedir. Kurum ve kuruluşlar arası koordinasyon eksikliği başlığına istinaden genel ifadelerde meslek elemanları aşağıdaki şekilde ifadeler kullanmışlardır:

“Biz her soruna baktığımızda hep Devlet memuru zihniyeti var aslında hep orada tıkanıyor. İnisiyatif alan çocukların menfaatini gözetemeyen arkadaşların evleri çok güzel. Çocuk diyelim ki sinemaya gidecek. Prosedür de 15 yaşın altındakiler gidemez. Ama ev sorumlusu buna izin veriyor. Kontrollü bir şekilde telefon veriyor izin veriyor, risk alıyor. O çocuğun gelişimi çok daha güzel oluyor. Burada sıkıntı şu. Devlet memurlarının kafasında bir düşünce var, ya bana bir şey olursa. Ciddi bir endişe var, sürekli bir korku var.” (E, 24)

“Bir evde 15 yaşında çocuk da var üç yaşında, dört yaşında çocuk da var. On 15 yaşındaki çocuğu evde tek başına bırakıp küçükler ile bir yere gidemiyor bakım personeli. Çünkü bizim ergenlik çağında gelen çocukların en büyük problemi oluyor her yere topluca gitmek istemiyorlar. Arkadaşları sinemaya gidiyor, o evde kalıp ders çalışmak istiyor. 15-16 yaşında çocuğu evde tek bırakamıyorsun, bu ciddi problem. Çocuk sosyalleşmek istiyor. Arkadaşları evine gelsin istiyor, doğum günü kutlamak istiyor. Kendisi başkasının evine gitmek istiyor, gönderemiyorsun.” (E, 28)

“Çocukların hızlı bir şekilde evlerinin değiştirilmesini ve başka yerlere gönderilmesini doğru bulmuyorum. Çocuk gittiği yerde hiçbir geçmişi olmadan kimseyi tanımıyor, bilmiyor. Sıfırdan bir hayata başlıyor ve bu çocuklar bunu çok sık sık yaşıyorlar maalesef. Bu bence korkunç bir şey ve kesinlikle bu sistemin açıklarından biri olduğunu düşünüyorum.” (K, 28)

“Çocukların düzeni çok değiştirilebiliyor. Örneğin çocuk o eve uymadı başka eve geçiriliyor sonrasında o eve de uymadıysa kuruma gönderilebiliyor. Bunlar olurken okul düzenleri değişiyor, hayatlarında olan insanlar değişiyor yani sürekli sıfırdan bir hayata başlıyorlar ve bu sık sık yaşanabiliyor. Sürekli bir düzen değişikliği var.” (K, 35)

“Örneğin bir kişi bir çocukla ilgili gönüllülük faaliyeti yürütecek bunun için uzun süren onay aşamaları oluyor. Uzun süren belge aşamaları olması ve bu belgelerin her yıl yeniden talep ediliyor olması gibi zorluklar olabiliyor. Bunlar motivasyon kırıcı bir noktaya gelebiliyor. Bu süreçlerin neden bu kadar uzun sürdüğüyle ilgili derneğe geliyorlar. Dernekte bir protokol çerçevesinde Devletle çalıştığı için bu süreçlerin hızlı hızlı geçmeside zor. Ve böylece çocuklara çok iyi gelecek bir şey zaman sorununa takıldığı için değerinden kaybedebiliyor.” (K, 46)

Katılımcıların kurum ve kuruluşlar eksikliği teması üzerine kod alıntılarında meslekler arası sorumluluk ve iş birliği sorunları olduğu görülmektedir. Buna istinaden genel ifadelerde meslek elemanları aşağıdaki şekilde ifadeler kullanmışlardır:

“Çok fazla insanla muhatap olmak zorunda kalıyorsunuz. Minimum üç tane abla var, okul var, okul rehberliği var, ev sorumlusu var, kurum sorumluları var. Hesap verdiğin birim amiri var. Çalıştığın kurumun sorumlusu var. Çok yıpratıcı bir ağ var, beni en çok zorlayan kısım bu olmuştu.” (K, 28)

“Yaptığımız çalışmalarda ne yazık ki Devlet ve derneğin farklı pozisyonlarda olması bizi çift başlılığa itiyor.” (K, 26)

“Çocuğu gerçekten sahiplenen, ona bakım veren tüm bireylerin ve evde birebir çocukla beraber olan insanların tutumları yanlış bile olsa emeği çok fazla. Hepsinin hayat görüşü farklı hayata bakışı, çocuk geliştirmeye bakışı farklı. Biri diyor ki akşam saat onda yatacaksın, sabah erken kalkman lazım ama çocuğun biyolojik saati ona uygun değil. Çocuk belki geç yatmayı seviyor sabah geç kalkıyor, herkesin biyolojik saati farklı. Dolayısıyla bu durumda çocuklar çok arada kalıyor. Sistemin getirdiği bir sıkıntıdan dolayı çok başlılık oluyor.” (K, 35)

“Bazı şeylerde sistemin içinde çalışan kişiler bizden habersiz karar alabiliyorlar yani mesela bir çocuk evden gönderiliyor bizim sonradan

haberimiz oluyor bu da sistemin içindeki çok fazla insandan kaynaklı oluyor aynı yerde çalışmayan birçok insan var. Bir ÇEKOM'lar var bir de Dernek var. İki farklı kurum dolayısıyla iki farklı fikir oluyor hep.” (K, 24)

“Mesela terapide bir sıkıntı oluyor çocuk bu hafta biraz öfkeli olabilir. Bunu diyecek kişi bile yok. Önce bu durumu üç aبلaya anlatman gerekiyor sonra ev sorumlusuna söylemen gerekiyor. Sonra belki işe gittiğin yaşam merkezindeki personele söylemen gerekiyor. Nereye kadar bunu takip edebilirsin ki çok kollu sistemin yorucu şekli bu. Yani bence zararı çocuklar görüyor çalışanlardan ziyade çocukların süreçlerini çok etkiliyor.” (K, 28)

Katılımcıların kurum ve kuruluşlar eksikliği teması üzerine kod alıntılarında vaka tespitine ilişkin eksikliklerin olduğu görülmektedir. Buna istinaden genel ifadelerde meslek elemanları aşağıdaki şekilde ifadeler kullanmışlardır:

“Çocuğun terapiye ihtiyacı var ve ortak bir karar oluyor, biz genelde personellerden yana sıkıntı yaşıyoruz, çocuğu terapiye alınması için getiriliyor terapiye başlatıyoruz, daha sonra çocuk için terapiye neden başlattın gibi sorular ile karşılıyoruz gerek personel gerek de ev sorumluları açısından iletişimsizlik sıkıntıları yaşıyoruz. Mesela ailesinin yanına gitmiş olan bir çocuk iki hafta olmayacakmış. Benim bundan haberim yok. Ben bunu bilsem bir daha geldiğinde ona göre planlama yaparım.” (K, 27)

“Bazı çalışanların çocukları bir evrak, bir dosya olarak görmeleri. Onların hayatındaki duygusal olarak veya travmatik herhangi durumlarda ihtiyaçlarını görmemelerine sebep oluyor. Yani oturup onların hayatını çok fazla bilmedikleri için, çok fazla çocuk evlerini ziyaret etmedikleri için sadece hafta da bir saat evde dosyaları imzalamanın, evdeki kadınların sükunetini sağlamanın yeterli olduğunu düşünen bazı çalışanlar evin ne durumda olduğunu düşünemiyor. Çocukların ne durumda bilemiyor.” (K, 35)

“Kurum çalışanlarının çocuk hakkında herhangi bir rapor yazdığı zaman genel olarak bizimle temasa geçtikleri çok oluyordu. Bir telefonla bu çocuğa ne yapıldı hocam, ben rapor yazacağım diye ve o durumda bakın bu çocuk şu tarihte geldi. Çocuğa gelişimsel süreç uygulanmış, şu uygulanmış, bu uygulanmış, her şeyi anlatıyorsunuz ama böyle diyor: Ama hocam hala problem, yani terapiler çok işe yaramadı sanırım. Ya da işte hocam siz evde

konuşma yaptığınızı, bu çocuklarla ilgilenildiğini söylüyorsunuz ama ben gördüm, çocuk hala yapıyor” (K, 28)

4.2.2. Bakım Personelleriyle İlgili Sorunlar

Katılımcıların çocuk evleri sistemiyle ilgili düşüncelerinin analizi sonucunda, çocuk evlerinde çalışan bakım personellerinin tutumlarındaki farklılıklar ve personellerinin seçiminde eğitime ve yeterliliğe bakılmadan alım yapılması üzerine ifadelerinin bulunduğu görülmüştür. Buna istinaden genel ifadelerde meslek elemanları aşağıdaki şekilde ifadeler kullanmışlardır:

“Mesela en önemli problem bence bakım personelinin doğru seçilemiyor olmasından kaynaklanıyor. Yani bakım personellerinin çok iyi eğitimlerden geçerek alınması gerekiyor ama bunu şu an Devlet yaptığı için biz karışamıyoruz.” (K, 28)

“Mesela personel geliyor evet bir mülakattan ya da bir sınavdan geçmiş ama işe çok hâkim değil. Çocuğa nasıl yaklaşacağını, ne yapacağını çok bilmiyor. Bu yüzden de bazı evlerde sistem oturuyor ama bazı evlerde oturmuyor. Çünkü bir yandan çocuklar büyürken bir yandan da onların gelişmesi gerekiyor. Hep aynı sistemde gitmemeliler, çocuğun ihtiyacına göre şekil almalılar.” (E, 24)

“Personeller kurum atamasıyla evlere gidiyorlar. Personellerin çocuklara karşı tutumları da farklı oluyor. Evin içinde tutarlılık olmuyor. Bu durumda çocuğun kafası karışabiliyor” (K, 25)

“Bizler Dernek olarak elimizden geleni yapmaya çalışıyoruz ama 24 saat nöbet tutuyorlar ve artık başka bir şeyle ilgilenmek istemiyorlar. Yemek, temizlik, ödev gibi aslında yoğun bir gün geçiriyorlar ve biz bu iş arasında insanlara bir şeyler vermek istediğimizde bu başarılı olmuyor ve bu çalışmanın işe yararlığıyla ilgili herhangi bir inançları da olmuyor.” (E, 27)

4.2.3. Dernek Hizmetlerine Yönelik Eksiklikler

Katılımcıların çocuk evleri sistemiyle ilgili düşüncelerinin analizi sonucunda; Dernek hizmetlerine yönelik eksiklikler konusunda, lojistik ve çocuklara sağlanan hizmetler

noktasında birtakım sıkıntıların olduğu görülmüştür. Lojistik sorunlarla ilgili olarak çocukların izin almasında ve ulaşımlarında sıkıntılar olduğu, temel sağlık hizmetlerine erişimde gecikmeler yaşanabildiği, ayrıca servis hizmetlerindeki yoğunluktan dolayı psikososyal destek hizmetlerinde gecikmeler yaşanabildiği anlaşılmıştır. Buna istinaden genel ifadelerde meslek elemanları aşağıdaki şekilde ifadeler kullanmışlardır:

“Bir de gün içinde çok fazla seans alıyoruz üst üste servisin durumundan da kaynaklı olabiliyor bu. Bir test yapılacak. Hızlı bir şekilde o testin yapılması lazım ancak bu test için ulaşım işlemleri falan uzun sürüyor.” (K, 26)

“Mesela çocukların her şeyin ayaklarına geliyor olması bütün imkanların kendileri için seferber ediliyor olması. Kendilerinin herhangi bir emek, çaba ve zaman harcamaksızın her şeyin sanki bir sihirli değnek gibi birileri tarafından sürekli karşılanıyor olması. Bütün ihtiyaçlarının hızlı ve âni karşılandığında belli noktada psikososyal açıdan bunun olumsuz yanlarının olduğunu düşünüyorum.” (E, 27)

“Çocuğun her sıkıntısında destekleyicisi oluyor. Bu bir personel veya psikolog olabiliyor ya da bir gönüllü oluyor. Çocuk düştüğü zaman her zaman biri başını kaldırıyor. Çocuğun ihtiyaçları tükendiği zaman mutlaka ona destek sağlayan oluyor. Aslında burada çocuk olumsuz bir şey öğreniyor. Hayatın bu kadar kolay olduğunu, ihtiyaç duydukları her şeye bu kadar rahat ulaşabildiklerini öngörmeye başlıyor ve bu bir davranışa dönüyor. Yani ayakkabısı yırtıldığında ertesi gün tekrar bir ayakkabı bulabileceğini ya da harçlığı bittiğinde bir gönüllü tarafından bir miktar para koyulacağını deneyimleyerek öğreniyor. Bu noktalarda da bazı düzenlemeler getirip bazı sınırlandırmalar koyulmalıdır.” (E, 28)

4.2.4. Ev Sorumlularıyla İlgili Sorunlar

Katılımcıların çocuk evleri sistemiyle ilgili düşüncelerinin analizi sonucunda, ev sorumlularıyla ilgili sıkıntılar üzerine ifadelerinin bulunduğu görülmüştür. Ev sorumlularının mesleki anlamda tecrübelerinin olmaması ve davranış farklılıklarının olması sıkıntı yaşanan temel konular olarak anlaşılmıştır. Buna istinaden genel ifadelerde meslek elemanları aşağıdaki şekilde ifadeler kullanmışlardır:

“Ev sorumluları da yine Devletin KPSS’yle atadığı kişiler oluyor. Ve birçoğu yeni mezun ilk işleri oluyor. Hayat tecrübelerinin olmaması, mesleki anlamda yeterli olmamaları ve bu sistemi hiç bilmiyor olmalarının çok büyük dezavantajları var. Çünkü bu meslekte 10-15 sene çalışmış deneyimli bakım personelleri karşısında etkin olamıyor. 23-24 yaşında henüz yeni mezun bir arkadaş gelmiş çok güzel, enerjisi çok yüksek ama gençlerle çalışamıyor” (K, 46)

“Çok yasalara ve mevzuatlara uyan ev sorumlularıyla çalışırken bir Dernek olarak zorlanıyoruz. Yaptığımız işler ister istemez aksayabiliyor. Ama daha esnek ve iş birliği içinde gidildiği takdirde daha kolay ve daha çözülebilir oluyor bazı şeyler.” (K, 35)

4.2.5. Aile Desteğine İlişkin Eksiklikler

Aile desteğine ilişkin eksiklikler kategorisinde katılımcıların öz ailelerin çocukların üzerindeki olumsuz etkisi ile ilgili olarak elde edilen ifadeler yer almaktadır. Özellikle öz ailelerle yapılan düzenli aile görüşlerinde çocukların durumdan olumsuz etkilendiği ve bu durumun psikolojik açıdan dezavantajlar oluşturduğu anlaşılmıştır. Buna istinaden genel ifadelerde meslek elemanları aşağıdaki şekilde ifadeler kullanmışlardır:

“Psikolojik takip noktasında çocuk için devam eden bir zarar var ve aile ile kesinlikle görüşmemesi gerekiyor ama bu yasal olarak olması gereken bir süreç olduğunda oraya müdahale edemiyoruz.” (K, 35)

“Her şey yapıldı, terapi yapıldı. Ama baktığın zaman çocuğun tekrar öfkeleri arttı. Aile görüşünden sonra tikleri başladı falan filan. Ve sonrasında şu söylendi. Ya bu çocuğa hiçbir şey yapılmamış gibi duruyor. O yüzden de dezavantajlı gruptaki çocuklarda ailenin birden ortaya çıkıp çok yanlış davranışlar sergilemesi maalesef çok büyük zarar veriyor. Bu sebeplerle de sanki biz hiçbir şey yapmamışız gibi görünüyor.” (K, 28)

4.2.6. Model ile İlgili Olumlu Görüşler

Yapılan araştırmada katılımcıların çocuk evleri sistemiyle ilgili düşüncelerinde modelle ilgili olumlu ifadelerinin olduğu görülmüştür. Çocuk evleri modelinde

çocukların biriciklik esasına dayanarak yetiştirilmesi ve diğer kurum bakımı hizmetlerine göre çocuklar üzerinde olumlu tesir ettiği anlaşılmıştır. Buna istinaden genel ifadelerde meslek elemanları aşağıdaki şekilde ifadeler kullanmışlardır:

“Bana göre koruma sistemleri arasındaki en doğru sistem olduğunu düşünüyorum. Koruma şekli olarak da çocukların ev ortamında olması, daha az sayıda çocukla bir arada yaşamaları başlarında sürekli değişen anneler değil de daha sabit bakım verenlerin olması, insanlarla ilişkiler de bir apartman ortamında normal bir daire hayatı içerisinde yaşamaları bence çocukların hayatı açısından kurum bakımından yapılabilecek en işlevsel koruma sistemi olduğunu düşünüyorum.” (K, 28)

“Çocukların toplumsallaşma ve sosyal izolasyonları gibi noktalarda gayet büyük bir açığı kapatan bir sistem. Çünkü çocuklar yurt ve yuvalarda yemekhane ve yatakhane arasında gidip gelip hayatın diğer akışı içerisindeki bütün o olguları kaçırap yetişkin olduklarında çok daha afallama durumunda kalıp zorlanabiliyorlardı. Çocuk evi modelinin çocukların toplumsallaşması açısından küçük ve büyük ölçüde fayda sağladığını düşünüyorum.” (E, 27)

4.3. Çocuk Evlerinde Psikososyal Destek

Çocuk evlerinde çalışan meslek elemanlarının iş deneyimlerine bakıldığında yoğun olarak psikososyal destek hizmetleri uyguladıkları görülmüştür. Bu kapsamda incelenen belgelerde ve kod taramalarında çocuk evlerinde uygulanan psikososyal destek hizmetleri, hizmet sağlama sürecinde yaşanan deneyimler ve hizmetlerin yeterliliği konuları aydınlatılmaya çalışılmıştır. Toplam 172 kod işlenmiştir.

Tablo 4.4: Çocuk Evlerinde Psikososyal Destek

Uygulanan Destek Hizmetleri	n	%
Vaka destek hizmetleri	52	59.77
Çocukların sosyal hayata hazırlanması ve yapılan aktiviteler	13	14.94
Adaptasyon sürecinde destek ve ikili ilişkilerin önemi	11	12.64
Bakım personellerine psikososyal destek sağlanması	6	6.90
Çocukların eğitim hayatının desteklenmesi	5	5.75
TOPLAM	87	100.00

Çocuk evlerinde uygulanan psikososyal destek hizmetleri teması kod odaklı frekans grafiği incelendiğinde; görüşmecilerin %59,77'sinin vaka destek hizmetleri üzerine, %14,94'unun çocukların sosyal hayata hazırlanması ve yapılan aktiviteler üzerine, %12,64'unun adaptasyon sürecinde destek ve ikili ilişkilerin önemi üzerine, %6,90'ının bakım personellerine psikososyal destek sağlanması ve %5,75'inin eğitim hayatının desteklenmesi üzerine kodlamalar yaptığı tespit edilmiştir.

4.3.1. Vaka Destek Hizmetleri

Çocuk evlerinde psikososyal destek sağlayan meslek elemanlarının yoğunluklu olarak uyguladıkları vaka destek hizmetleri konusunda ifadelerde buldukları görülmüştür. Bu kodlamalarda belge ve kod odaklı dağılımlar şu şekildedir:

Tablo 4.5: Vaka Destek Hizmetleri

Vaka Destek Hizmetleri	n	%
Psikoterapi faaliyetleri ve psikiyatrik destek	22	42.31
Vaka takibi ve planlı müdahale süreci	19	36.54
Yapılan testler, dikkat ve grup çalışmaları	11	21.15
TOPLAM	52	100.00

Yapılan araştırmada elde edilen bulgular ile çocuk evlerinde uygulanan vaka destek hizmetlerinin; %42,31'inin psikoterapi ve psikiyatrik destek, %36,54'unun vaka takibi ve planlı müdahale süreci, %21,15'inin yapılan testler, dikkat ve grup çalışmalarından oluştuğu tespit edilmiştir.

4.3.1.1. Psikoterapi Faaliyetleri ve Psikiyatrik Destek

Dernek bünyesinde çalışan ve çocuk evlerinde hizmet sunan meslek elemanları; çocukların geçmiş yaşamda yaşadıkları travmaların izlerini silerek, kendileriyle ve toplumla barışık, hayata değer katan bireyler olabilmeleri için terapötik çalışmalar yapmaktadır. Bunun yanında çocuklar ihtiyaç halinde psikiyatrik destek için uzmanlara yönlendirilmektedir. Buna istinaden genel ifadelerde meslek elemanları aşağıdaki şekilde ifadeler kullanmışlardır:

“Çok çeşitli hizmetler sağlıyoruz burada. Başta psikoterapi hizmetleri. Her ay 50-60 çocuk terapi hizmeti alıyor. 200 küsur seans yapıyor. Bu çocuklar açısından çok iyileştirici oluyor.” (K, 27)

“Çocuk örneğin geceleri ağlıyor mesela. Çocuğun temelde bir korku problemi var. Şimdi ben bu çocuk ile oyun terapisi uyguluyorum. Çünkü kendini orada daha iyi ifade edebilir ve kendi problemini orada çok daha rahat çözebilir.” (E, 28)

“Çocuk eve hiçbir şekilde uyum sağlayamıyorsa, okulda sıkıntılar varsa ya da psikopatolojik anlamda psikiyatriye gitmesi gereken durumlar varsa psikiyatriye yönlendiriyoruz.” (E, 24)

4.3.1.2. Vaka Takibi ve Planlı Müdahale Süreci

Yapılan araştırmada çocuk evlerinde hizmet sunan meslek elemanlarının çocuk evinde kalan çocuklar ile ilgili psikososyal açıdan düzenli bir takip ve müdahale planı hazırlamaya yönelik çalışmalar yaptıkları görülmüştür. Meslek elemanlarının çocuk evlerine haftalık ziyaretler gerçekleştirdiği, bu ziyaretler sonucu Dernek içi Psikoloji Komisyonu toplantılarında çocukların ve evlerinin durumunun değerlendirildiği ve buna yönelik bir plan hazırlandığı anlaşılmıştır. Bu nedenle vaka destek hizmetleri ana kodunun altında bu kodun açılması gerekliliği duyulmuştur. Vaka takibi ve planlı müdahale sürecine istinaden katılımcılar şu ifadeleri kullanmıştır:

“Haftalık ziyaretlerimizde çocukların durumlarını takip ediyoruz. Haftaları nasıl geçti, ben yokken neler yaptılar, okuldan ya da evden bir sıkıntı var mı bunun üzerine konuşuyoruz. Tabii ki kendi gözlemlerimizde var ama aynı zamanda çocukla birlikte vakit geçiren kişilerinde düşüncelerini alıyoruz. Gerekirse okuldaki öğretmenle görüşüyoruz Dernek bünyesindeki diğer kişilerle görüşmeler yapıyoruz. Çocuğun herhangi bir şeye ihtiyacı var mı, dikkat problemi var mı, davranış problemi var mı, psikiyatriye gidiyor mu, gitmesi gerekiyor mu, terapi desteği alması gerekiyor mu bunlarla ilgili bilgiler alarak kafamızda bir ön hazırlık yapıyoruz.” (E, 24)

“Arkadaşlarımızla komisyon toplantısında hocalarımızda danışarak o çocuğa özel bir çalışma hazırlıyoruz. Bu karar sadece bizim verdiğimiz değil

çocuğa dokunabilen yetkin kişilerle birlikte aldığımız bir karar oluyor.” (K, 35)

“Evde mesela herhangi bir sıkıntı yok. Çocukların da herhangi bir terapi süreci olmayabilir ama o an evin içerisinde mahremiyet ile ilgili bir sıkıntı olmuş olabilir. Bunun hakkında çocuklarla mahremiyet ile alakalı seminerler veya evde herhangi bir hikâye okuması. Daha sonrasında işte küçük küçük konuşmalar. Daha sonrasında terapötik kartlarla aslında onlara birazcık daha durumu anlatabilmek için bu oyunları kullanmak gibi şeyler yapıyorduk.” (K, 28)

4.3.1.3. Yapılan Testler, Dikkat ve Grup Çalışmaları

Dernek bünyesinde çalışan ve çocuk evlerinde hizmet sunan meslek elemanlarının, çocukların ruhsal, zihinsel ve gelişimsel durumunu tespit etmek amacıyla bir takım ölçme ve değerlendirme araçları kullanarak testler yaptıkları, bunun yanında spesifik olarak çocukların sorun yaşadıkları alanlara yönelik dikkat çalışması vb. faaliyetler yürüttükleri görülmüştür. Buna istinaden katılımcılar şu ifadeleri kullanmışlardır:

“Çocuğa eğer yaşı küçükse, özellikle herhangi bir test yapılmadıysa genel olarak projektif testler uyguluyorduk.” (K, 28)

“Dikkat sorunu olan çocuklarda çocuktaki bu problemin ve sürecin yoğunluğuna bağlı olarak çocuk için bu süreç ne kadar yoğun diye bakıyoruz, gözlemliyoruz ve bunu birtakım testlerle değerlendirmeye alıyoruz. Ve buna yönelik yapılandırılmış dikkat çalışmaları yapıyoruz.” (E, 30)

“Grup çalışmalarımız oluyor. Psikoloji ile alakalı grup çalışmaları yapıyoruz.” (K,28)

4.3.2. Çocukların Sosyal Hayata Hazırlanması ve Yapılan Aktiviteler

Çocuk evlerinde hizmet sunan meslek elemanlarının çocuklara sosyal yaşam becerileri kazandırmak ve onları toplumsallaşmaları yönünde destekleme görevini üstlendikleri görülmüştür. Buna yönelik olarak özellikle ergenlik dönemindeki çocukların toplumsallaşması adına sosyal aktiviteler yoluyla kazanım sağlanmasının amaçlandığı anlaşılmıştır. Buna istinaden katılımcılardan gelen ifadeler şu şekildedir:

“Çocuğun ev içerisine ve sosyal hayata daha iyi adapte olması için çalışıyoruz. Çocuğun eve geldiği günden çıktığı güne kadar o süreci daha verimli geçirmek ve evlerden çıktıktan sonra da “ben bir bireyim ve toplumda var olabiliyorum” diyebilmesi için bu çalışmaların çok önemli olduğunu düşünüyorum.” (E, 24)

“Çocuklarla yapılan etkinliklerden bahsedebilirim. Dışarıda olsun içeride olsun o birlikte geçirdiğiniz vakti aslında etkinlik olarak düşünürsün ama orada çocuk birçok şey öğreniyor. Bir sonraki geldiğinde “ben bunu biliyorum”, “ben burada nasıl davranmam gerektiğini biliyorum” diyebiliyor. Bizim çocuklar genelde ev içerisinde ve dışarıyla çok bir bağlantıları olmuyor. Ya da kısıtlı bir bağlantısı oluyor. Normal bir ebeveynin çocuğunu dışarı göndermesi gibi bir hayat geçiremiyorlar. Belli bir giriş saatleri, çıkış saatleri, yapması gereken ve yapmaması gereken şeyler var. Bu yüzden dışarıyla o bağlantıyı sağlıklı bir şekilde kurmak çok önemli.” (E, 28)

“Mesela liseye giden bir çocuğun en iyi yerde de en kötü yerde de bir kahve içebildiği, orada nasıl bir tavır takınması gerektiği, yolda yürürken ya da bir AVM’ye gittiğinde nasıl davranması gerektiği, oradaki iletişimin nasıl olması gerektiği... Bunların hepsi aslında öğretilmesi gereken şeyler. Bunu da dışarıda yaptığımız etkinliklerde ister istemez deneyimletmiş oluyoruz.” (E, 30)

4.3.3. Adaptasyon Sürecinde Destek ve İkili İlişkilerin Önemi

Meslek elemanlarının çocuklar eve geldikten sonra adaptasyon sürecini sağlıklı atlatmaları adına birtakım çalışmalar yaptıkları ve psikososyal destek sağlama sürecinde güvenli bağ ve ikili ilişkilerin önemi üzerine ifadelerinin olduğu görülmüştür. Çocuk evlerine yeni gelen çocuklara eviçi bilgilerin verilmesi ve tanışma süreçlerinde destek olunduğu ve sürecin yakından takip edildiği anlaşılmıştır. Buna istinaden genel ifadeler şunlardır:

“Yeni bir ev açılıyor, çocuklar ÇES’lerden ya da diğer kurumlardan geliyorlar. Bu çocuklar sistemi bilmiyorlar, çocuk evi nedir, orada kimlerle karşılaşacak, nasıl bir ev ortamı orası bunları bilmesi gerekiyor. İlk önce o

gelen çocuğu oraya adapte etmek gerekiyor. Neden buraya geldiğini çocuk sorabiliyor mesela, ben neden buraya geldim, ailemden ayrıldım? Bu süreçlerin çocuk açısından daha olumlu geçmesi ve o ev içerisinde terapötik bir ortam oluşturmak için çabalıyoruz aslında.” (E, 24)

“Çocuklara dokunmaya çalışıyoruz bu fiziksel dokunma değil tabiki hayatlarına dokunmaya hayatlarında güvenli yetişkin olmaya çalışıyoruz” (K, 28)

“Terapi ne kadar önemliyse ikili ilişkiler de önemli. Çünkü terapide öğrenmeden aktarılması çok farklı, dışarıda aktarabilme çok farklı bir durum. Çocukla bizim aramızda iki taraflı o bağ gelişirse o çocuk çok rahat bir şekilde psikososyal desteğin sağlanması için elinden geleni yapıyor. Ve bizde doğru bir çalışmayla onu desteklemiş oluyoruz.” (K, 35)

4.3.4. Bakım Personellerine Psikososyal Destek Sağlanması

Çocuk evlerinde çalışan meslek elemanlarının, çocuk evi personellerine danışmanlık hizmeti verdikleri ve psikososyal açıdan destekleri görülmüştür. Buna istinaden katılımcılar şu ifadeleri kullanmıştı:

“Bir de ciddi anlamda bakım personellerine de psikososyal destek sağlıyoruz. Dışarıdan baktığımızda bakım personellerinin işi kolay. Bir gün çalışıyorlar iki gün izinli oluyorlar. Ama o bir gün 24 saat dolu dolu çalışabiliyorlar. Oradaki yorgunluk, bıkkınlık ve tükenmişliklerini onları anladığımız ifade ederek ve onun da yanında olduğunu hissettirerek destek oluyorsun ki o hissiyatları çocuğa yansımam ve çocuklara faydaları olsun. Bitkin bir kişi çocuğa ne kadar faydalı olabilir? O yüzden oradaki o dengeyi çok iyi kurmak gerekiyor.” (E, 24)

“Bununla beraber dönemsel olarak bakım personellerine ihtiyaç duydukları konularda eğitim, seminerler sağlanıyor.” (K, 28)

4.3.5. Çocukların Eğitim Hayatının Desteklenmesi

Meslek elemanlarının çocuk evlerindeki çocukları, akademik yönden takip ettikleri ve daha başarılı bireyler olmaları adına eğitim hayatlarını destekleyici çalışmalar yaptıkları görülmüştür. Buna istinaden Derneğe bağlı Eğitim ve Gelişim

Merkezlerindeki öğretmenlerle sık sık istişare halinde olduğu ve gerekli durumlarda destek alındığı anlaşılmıştır. Meslek elemanlarının ifadeleri şu şekildedir:

“Çocukların akademik destek alanlarını da inceliyoruz. Yani çocuğun performans düzeyine bakıyoruz bu çocuk nerede kendini bulabilir nerede ayağa kalkabilir gibi alanları da sorguluyoruz. Elimizden geldiği kadarda desteklemeye çalışıyoruz.” (K, 28)

“Sadece psikolojik açıdan değil eğitim durumunda da gerileme varsa yeri geliyor çocuk ile oturup ders çalışıyoruz.” (E, 24)

“Çocuğun özel öğrenme güçlüğü varsa onunla ilgilenen personellere istişare edip gerekli yönlendirmeleri yapıyoruz.” (K, 24)

4.3.6. Psikososyal Destek Sağlama Sürecinde Yaşanan Deneyimler

Araştırmanın bu bölümünde meslek elemanlarının psikososyal destek sağlama sürecinde yaşadığı deneyimlerden elde edilen kodlamalara yer verilmiştir. Alınan veriler; çocuklarla ilgili deneyimler, personellerin duygusal deneyimleri ve deneyim eksikliğinden kaynaklanan sorunlar olarak kodlanmasının daha anlaşılır olabileceği değerlendirildiğinden bu konudaki kod incelemelerinin ayrı bir başlık altında alınmasının uygun olacağı düşünülmüştür.

Tablo 4.6: Psikososyal Destek Sağlama Sürecinde Yaşanan Deneyimler

Psikososyal Destek Sağlama Sürecinde Yaşanan Deneyimler	n	%
Çocuklarla ilgili deneyimler	14	38.89
Personellerin duygusal deneyimleri	12	33.33
Deneyim eksikliğinden kaynaklanan zorluklar	10	27.78
TOPLAM	36	100.00

Yapılan araştırmada elde edilen bulgular ile, meslek elemanlarının psikososyal destek sağlama sürecinde yaşadığı deneyimlerin; %38,89'unun çocuklarla ilgili deneyimler, %33,33'unun personellerin duygusal deneyimleri, %27,78'inin deneyim eksikliğinden kaynaklanan zorluklardan oluştuğu tespit edilmiştir.

4.3.6.1. Çocuklarla İlgili Deneyimler

Araştırmada meslek elemanlarının psikososyal destek sağlama sürecinde çocuklarla ilgili yaşadıkları deneyimler üzerine ifadelerinin bulunduğu görülmüştür. Çocukların travmatik süreçlerinin meslek elemanları üzerinde duygusal yoğunluğa sebep olduğu, çocukların yoğun olarak güvensizlik duygusu yaşadığı ve psikolojik sağlamlıklarının birbirlerinden farklı olduğu anlaşılmıştır. Çocukların yaşanan ihmal ve travmatik süreçlerinden kaynaklı dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu gibi nörogelişimsel sorunlar yaşadıkları da anlaşılmıştır. Buna istinaden gelen ifadeler şu şekildedir:

“Başlı başına buradaki çocuklar travmalı çocuklar. Hep tramvayla karşılaşıyoruz. Dolayısıyla hayatımızın birçok evresinde göremeyeceğimiz acıları bir anda görüyoruz. Bir olayla karşılaşmıştım. Karşılaştığım olay beni gerçekten çok etkilemişti. Çocuğun bir tanesi gecenin saat bir buçuk ikisi camdan kafasını yaslamış dışarıyı izliyor. O çocuğun yanına gidip oturduğumda neden buradasın diye sorduğumda çocuk “Babamı düşünüyorum. Babam var mı, annem var mı benim? Varsa bunlar neye benziyorlar? Bir şey benziyor da neden yanımda yok” sorusu, bence bir tarifi olmayan bir duygu. O gün psikolojiyi bir kenara bırakmıştım. Daha öncesinde karşılaşmadığım için beni ciddi manada yıkmıştı. Birçoğu hep travma, hep yarı yolda bırakılmışlık, hep yalnızlık.” (E, 28)

“Çocukların çoğunda ayaklarının yere basmadığı hissi var. Kendini bir yere ait hissetmeme oluyor. Aslında bu dünyayı kullanmayı, güven duymayı çok küçük yaşlarda öğrendiği için kalıcı bir etki bırakabilir. Ama ilerde tabii ki bu dönüşüme uğrayabilir. Gerekli güveni, gerekli sıcaklığı samimiyeti sağladığınız zaman düzelebiliyor. Çocuklar kendini bir yere ait hissetmiyorlar, resimlerinde taban çizmiyorlar, çocuklar hep havada gibiler. Bu durum bazılarında yok bazılarında var.” (E, 27)

“Mesela benim 8 ila 10 ev arası takip ettiğim çocuklar var. Bu da 40 ve 50 çocuk oluyor. Bu çocuklar içerisinde en çok dikkatini çeken muazzam bir dikkat eksikliği problemi yaşıyor. Çocukların yüzde 60'ında, 65'in de 70'inde bazen çok dikkat eksikliği sorunu ile karşılaşıyorum.” (E, 30)

“Öncelikle çocuk evlerinde kalan çocukların süreçlerinin birbirinden çok farklı olduğunu görüyorum ben. Çocuktan çocuğa çok fark ediyor. Aynı

travmayı ya da aynı deneyimi yaşamış iki çocuğun verdikleri tepkiler çok farklı olabiliyor. Birisi daha güçlü bir şekilde mücadele etmeyi tercih ediyorken diğeri daha güçsüz bir şekilde depresyona girebiliyor ya da daha farklı tepkiler verebiliyor, davranış sorunları gösterebiliyor.” (K, 35)

4.3.6.2. Personellerin Duygusal Deneyimleri

Çocuk evlerinde çalışan meslek elemanlarının hizmet sürecinde bir takım duygusal deneyimleri olduğu görülmüştür. Uzun süre çocuklarla çalışan meslek elemanlarının duygusal olarak tükenmişlik duygusu yaşadığı bunun yanında psikolojik ve fiziksel birtakım hastalıklara da yakalandıkları anlaşılmıştır. Buna istinaden genel ifadeler şu şekildedir:

“Çalıştığımız çocuklar çok zor çocuklar. Onlarla yaptığımız tedavi yöntemlerinde kendimizde çok fazla duygusal istismara maruz kalabiliyoruz. Çünkü istesek de istemesek de çocuğun yaşadığı sıkıntıları bildiğimiz için kendimiz de duygusal olarak bir tahribat yaşıyoruz.” (E, 27)

“Tabii sonuçta hep acıyla uğraşıyoruz. Hep yarayla, hep sıkıntıyla uğraştığımız için yaşam enerjimizi alıyor. Bunun haricinde çok da fazla yıpratıyor. Yani sadece ruhsal değil, fiziksel olarak da yıpratıyor. Yani ya oturuyorsun, dinliyorsun sadece zamanın gidiyor gibi gözüküyor olabilir ama ben onu düşünüyorum. Düşündüğüm gibi ruhsal olarak sıkıntıya giriyorum. Somatik bir yansıma oluyor. O zaman da hem fiziksel hem de duygusal ciddi manada yıpratıyor.” (K, 35)

4.3.6.3. Deneyim Eksikliğinden Kaynaklanan Zorluklar

Araştırmada çocuk evlerinde psikososyal destek sağlayan meslek elemanlarının deneyim eksikliğinden kaynaklı birtakım zorluklar yaşadıkları görülmüştür. Meslek elemanlarının alanda mesleki tecrübelerinin olmamasından dolayı çocuklarla ilgili kriz vb. durumlarda çaresizlik durumları yaşadıkları anlaşılmıştır. Buna istinaden genel ifadeler şu şekildedir:

“Bizim Dernekte çalışan meslek elemanlarının yaşadıkları en büyük sorun hayat tecrübelerinin olmaması bir. İkincisi önyargıların çok fazla olması.

Diğer kendi yaşıtlarına göre evet çok çok idealistler. Çok gayretliler, çok sevimliler ama ne yazık ki böyle bir gerçekte var.” (K, 52)

“Mesela bir çocuk vardı anaokuluna gitmekte zorlandı. Evet gitti anaokuluna ama okuldan sürekli şikâyet geliyordu. Sürekli krize giriyor, arkadaşlarına vuruyor, ders ortamını bozuyor, öğretmenlere de şiddet uyguluyor gibi. Burada ne yapmam gerektiğini en başta bir düşündüm. Sonrasında çocukla görüşmeye gittim ve beni gördükten sonra daha bir alevlendi ve ciddi bir kriz geçirdi benim yanımda. O an biraz ne yapacağımı şaşırđım. Daha önceden de böyle bir deneyiminin olmadığı için zorlandım açıkçası.” (E, 24)

4.3.7. Psikososyal Destek Hizmetlerinin Yeterliliği

Araştırmanın bu bölümünde meslek elemanlarının kurum tarafından sağlanan psikososyal destek hizmetlerinin yeterliliği üzerine düşüncelerinden elde edilen kodlamalara yer verilmiştir. Alınan veriler; iş yükü fazlalığı ve meslek elemanı sayısının azlığı ve hizmetlerin yeterliliği ve olumlu düşünceler olarak kodlanmasının daha anlaşılır olabileceği değerlendirildiğinden bu konudaki kod incelemelerinin ayrı bir başlık altında alınmasının uygun olacağı düşünölmüştür.

Tablo 4.7: Psikososyal Destek Hizmetlerinin Yeterliliği

Psikososyal Destek Hizmetlerinin Yeterliliği	n	%
İş yükü fazlalığı ve meslek elemanı sayısının eksikliği	33	67.35
Hizmetlerin yeterliliği ve olumlu düşünceler	16	32.65
TOPLAM	49	100.00

Yapılan araştırmada elde edilen bulgular ile, meslek elemanlarının psikososyal destek hizmetlerinin yeterliliği üzerine verdikleri ifadelerin; %67,35’inin iş yükü fazlalığı ve meslek elemanı sayısının eksikliği üzerine, %32,65’inin hizmetlerin yeterliliği ve olumlu düşüncelerden oluştuğu tespit edilmiştir.

4.3.7.1. İş Yükü Fazlalığı ve Meslek Elemanı Sayısının Eksikliği

Araştırmada meslek elemanlarının iş yükü fazlalığı ve meslek elemanı sayısının eksikliği üzerine birtakım ifadeler kullandıkları görölmüştür. İş yükü fazlalığının daha

çok evlerle ilgilenen meslek elemanlarının ev sayılarının fazlalığından ve psikoterapi faaliyeti yürüten psikologların seans sayılarının fazlalığından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Katılımcıların buna istinaden kullandıkları genel ifadeler şu şekildedir:

“Ev danışmanlarının ilgilendikleri ev sayısı çok fazla. Bir kişi neredeyse 40-50 çocukla ilgileniyor ve bu hem fiziksel hem zihinsel yorgunluğa sebep oluyor.” (E, 24)

“Ev sayılarının ve çocuk sayılarının artmasından kaynaklı biraz yüzeysel kaldığımızı düşünüyorum. Biraz daha fazla şeyler yapılabilir ama kişi başına düşen sorumluluk çok fazla olduğu için ve çocuk sayısı çok fazla olduğu için yapılabilecek en iyi şeyin yapılabildiğini düşünüyorum ben. Herkesin elinden geleni yaptığını ve çaba sarf ettiğini ama sorumluluktan kaynaklı ve işin zorluğundan kaynaklı yetersizlikler olabileceğini düşünüyorum.” (K, 35)

“Evet o evle vakit geçirebilirsin, ama bir kere o çocuklarla geçen vakit çok kısıtlayıcı gidiyor. Güven ilişkisi için yapabileceğin şeyler azalıyor. Hakimiyet daha da azalıyor. Bir 5 evin olsa az çocukla daha fazla vakit geçirirsin daha fazla hakimiyet kurarsın ve onların takibini yapmak daha kolay olur daha bireysel düşünürsün ama ev sayısı arttığı zaman daha çok problemler üzerinden gidiyorsun problemsiz olanlar biraz daha geri planda kalabiliyorlar.” (K, 28)

“Bir psikoloğa terapist olarak belli sayıda bir çocuk verilse daha fazla verim alınabilir. Çocukların iyileşmeleri daha fazla görülür. Ama diğer türlü bir kişi 10 kişi ile ilgilenecek iken ben buna 30 kişi verirsem ne kadar verim beklerim. Daha fazla kişi olmalı diye düşünüyorum. Benim günde 4 seans almam gerekiyor diye düşünüyorum. Bazen beş seansı bile geçtiği oluyor.” (E, 28)

4.3.7.2. Hizmetlerin Yeterliliği ve Olumlu Düşünceler

Meslek elemanlarının psikososyal destek hizmetlerinin yeterli olduğu yönünde ifadeler kullandıkları görülmüştür. Buna istinaden genel ifadeler şu şekildedir:

“Bakıldığı zaman aslında birçok kişi var evlerle ilgilenen. Bu yönden iyi. Onun dışında terapi konusunda da yeterli gözükiyor şu an. Yani olabildiğince terapiler alınabiliyor. Dernek bünyesinde olsun, başka bir yerde olsun terapi ile acil terapi ihtiyacı olup anlamayan çocuk sayısı bence çok azdır ya da yoktur ya da bunlara öncelik verildiği için buradaki sistem iyi ilerliyor şu an.” (E, 27)

“Olabildiğince yeterli. Yani herkes canla başla çalışmaya çalışıyor çok büyük bir çaba var ortada. Bunu sağlamak kolay değil.” (K, 35)

“Evet, toplamda on kişiydik ve sayı yeterliydi bir STK’ya göre.” (K, 28)

4.4. Çocuk Evlerinde Kurumsal Yapı

Araştırmanın bu bölümünde çocuk evlerinde kurumsal yapıya ilişkin elde edilen kodlamalara yer verilmiştir. Alınan verilerin; idari sıkıntılar, ekip çalışmasıyla ilgili düşünceler ve yasal mevzuat ve politikalarla ilgili sıkıntılar olarak kodlanmasının daha anlaşılır olabileceği değerlendirildiğinden bu konudaki kod incelemelerinin ayrı bir başlık altında alınmasının uygun olacağı düşünülmüştür.

4.4.1. İdari Sıkıntılar

Meslek elemanlarının Dernek içi idari sıkıntılara ilişkin birtakım ifadeler kullandıkları görülmüştür. Bu kodlamalarda belge ve kod odaklı dağılımlar şu şekildedir:

Tablo 4.8: İdari Sıkıntılar

İdari Sıkıntılar	n	%
Kurum içi güven ve iletişim problemleri	19	63.33
Sorunların çözümüne ilişkin sıkıntılar	6	20.00
Psikoloji bilimine karşı olumsuz düşünceler	5	16.67
TOPLAM	30	100.00

İdari sıkıntılara ilişkin elde edilen bulguların %63,33’unun kurum içi güven ve iletişim problemleri, %20,00’inin sorunların çözümüne ilişkin sıkıntılar, %16,67’sinin psikoloji bilimine karşı olumsuz düşüncelerden oluştuğu tespit edilmiştir.

4.4.1.1. Kurum İçi Güven ve İletişim Problemleri

Araştırmada meslek elemanlarının kurum içi güven ve iletişim problemlerine ilişkin ifadeler kullandıkları görülmüştür. Dernek faaliyetlerinin birimlere bölünerek devam ettirildiği ve birimler arası güvensizlik duygusu yaşandığı, bunun yanında çalışanların yetersizlik duygusu ve motivasyon eksikliği sorunları da yaşadığı anlaşılmıştır. Buna istinaden genel ifadeler şu şekildedir:

“Çalıştığım kurumun geneline bakacak olursak sanki setlerle bölünmüş birimler var ve o birimler arasında bir bağlantı yok gibi. Bir yerde bir işleyiş var ama başka bir yerde bambaşka bir işleyiş ve bakış açısı oluyor.” (E, 24)

“Aslında her birim kendi içinde güzel bir ekip ve herkes birimi içerisinde daha sahiplenici. Birim amirleri kendi birimlerindeki kişileri daha fazla gözetiyor, onların haksızlığa uğramasını istemiyor ama genel baktığın zamanda birimler arasında bazen güvensizlik yaşandığını görüyorum” (K, 35)

“Evet birimler farklı ama herkesin yapılan işe saygı duyması gerekiyor. Kimsenin farklı bir alana müdahale etmemesi gerekiyor. Herkes bulunduğu alandaki kişilere ve karşı birimdeki kişilere saygı gösterse aslında bunların hiçbiri gerçekleşmez. O saygı sınırını ve kendi alanının dışına çıkma sınırını aştığınız takdirde zaten bunlar daha çok gerçekleşiyor.” (E, 27)

“Kurumumda yetersizlik konusunda insanların birbirini tetiklediklerini düşünüyorum. Herkesin kendi kurumunda birileri tarafından yetersiz görüldüğünü ve insanların yetersizliklerini başkasına aktardığını düşünüyorum. Belki bu çocukların bizi çektiği nokta bunu bilmiyorum ama genel anlamda gördüğüm herkes kendi kurumunda yetersiz görülüyor. Ve bu kişilere hissettiriliyor.” (K, 35)

“Çok fazla sorumluluk hissettiğin şey var. Hesap vermen ya da anlatman gereken birçok şey oluyor. Bu durumda aynı çerçeveden bakılmadığını ve iletişim sorunu olduğunu görüyorum. O iletişim sorunu giderilmediği takdirde bu yaşanan şeyler süregelen şeyler olur. Örneğin çok basit bir iş çıkıyor. İnsanların düşünceleri sorulmadan bazı kararlar alınıyor. Bu durum benim iş motivasyonumu düşürüyor.” (K, 24)

4.4.1.2. Sorunların Çözümüne İlişkin Sıkıntılar

Araştırmada meslek elemanlarının kurum içi sorunların çözümüne yönelik sıkıntılar yaşadıklarına ilişkin ifadeler kullandıkları görülmüştür. Yaşanan sorunların çözümünde ortak fikir alışverişinde bulunulmaması ve sorunların daha çok derneğin üst yönetimi tarafından çözülmeye çalışılması, yaşanan sıkıntıların başında yer almaktadır. Buna istinaden meslek elemanları şu ifadeleri kullanmıştır:

“Dernek için belli şeyler ortak bir şekilde çözülmüyor. Bir sorun var 2 kişi arasında geçiyor ama o iki kişiyle birlikte görüşülüyor. Daha çok sorun yaratan kişiyle görüşülüyor. Burada iki kişinin karşı karşıya getirilmesi gerekiyor.” (E, 24)

“Siz bir fikir söylersiniz ancak icra denen bir alan var. O alanda gizemli abiler kabul etmezler.” (K, 33)

“Bir fikir söylediğiniz zaman bir, iki, üç, beş herhalde on kişinin onaylanması gerektiği için fikrin çok iyi tutulması gerektiğini düşünüyorum. Yoksa söylediğiniz şey dikkate alınmıyor. Biz o sorunları yaşadığımızda gidip konuştuğumuzda bile kimse bizi dinlemiyordu. Dernek işleyişinde çok havada şeyler var. Çünkü herkes bir şekilde bir şeyin ucundan tutuyor.” (K, 28)

4.4.1.3. Psikoloji Bilimine Karşı Olumsuz Düşünceler

Araştırmada meslek elemanlarının Dernek içerisinde psikoloji bilimine karşı olumsuz düşünceler olduğuna ilişkin ifadeler kullandıkları görülmüştür. Meslek elemanlarından özellikle psikologlara karşı bir ön yargının olduğu, psikoloji biliminin batı kaynaklı ve inanç temelinden uzak bir bilim olarak görüldüğü ve psikoterapi faaliyetlerinin çocuklara sağladığı faydalar noktasında da tartışmalar yaşandığı anlaşılmıştır. Buna istinaden genel ifadeler şu şekildedir:

“Dernek açısından yaşadığımız sıkıntı daha çok psikolojiye inanmama kısmıydı. Evet psikolog olmalı ama psikolog ne kadar etkilidir, bununla ilgili inancın hiçbir zaman oturmadığını düşünüyorum. Bu yüzden de psikologlar gereksiz gözüyle de bakıldığını hep hissettik. Bu his hep vardı.” (E, 27)

“Dışarıdan bakanlar için yani yönetim kurulundan vs. psikologların gereksiz ve işe yaramaz görülmesi çok üzücü.” (K, 33)

“Herkesin kendince bir tekniđi var. Kendilerince belirlediđi bir teknik olduđu için belki psikolojiye inanmıyorlar, belki iyileřtiriciliđine inanmıyorlar, dűřüncesini bilemiyorum.” (K,27)

“řoför bulunmuyor ama psikolog bulunuyor demiřlerdi. Bir insana sűylenebilecek en ađır bir řey olduđunu dűřünüyorum. Psikolog bulunuyor ama řoför bulunmuyor cűmlesi bir insana edilebilecek en bűyűk bir hakarettir.” (E,28)

“űzellikle űst yűnetimdeki kiřilerle, yani çok fazla iřin iini bilmeyen, daha çok ticaret yapan ve sponsorluk sađlayan veya iřte vakıfları birbirine bađlayan kiřiler bu alanı bilmemelerinden dolayı onlarla da bu konuřmaları yaptık. Bundan artık çok yorulmuřtuk zaten bir řeyleri ispatlamaktan. O yűzden de en fazla sorgulana birimlerden biriydik. Yani her yerde somut bir řey vermemizi istediler. Bu benim en çok yıprandıđım, zorlandıđım sűrelerden biriydi. űnkű sűrekli bir řeyleri anlatmaya çalıřıyorsun, ispatlamaya çalıřıyorsun ve zan altında bırakılıyorsun ve kadar ne iř yaptın ki hocam sen bu çocukla? denebiliyor.” (K, 28)

4.4.2. Ekip alıřmasıyla İlgili Dűřűnceler

Yapılan araştırmada meslek elemanlarının kurum içi ekip çalışmasına ilişkin ifadelerine başvurulmuştur. űzellikle psikososyal destek sağlayan meslek elemanlarının mensubu oldukları ekip içerisinde dayanışma ve yardımlaşma odaklı bir çalışma anlayışına sahip oldukları ve bu nedenle ekip çalışmasıyla ilgili olumlu dűřűnceler taşıdıkları anlaşılmıştır. Buna istinaden genel ifadeler řu şekildedir:

“4 yıldır bu iřin içerisindeyim. Neredeyse bűtűn arkadařlarımı gűnűl bađıyla bađlandıđımı, beraber bu yűkű omuzladıđımızı sűyleyebilirim. Aslında bu, bu iřte benim uzun soluklu olmamı ve bundan sonrasını da sűrdűrebileceđimi hissettirdi bana. űnkű gelen insanlar genellikle meslek mantıđından çok birazcık gűnűl bađıyla bu iře bađlandıđı için burada esas olan birbirimize yardım etmek, birbirimizin sorunlarını paylařmak için bu konuda nasıl fayda sađlayabiliriz, bunu űngűrűp hareket etmeye çalıřıyoruz. O yűzden çalıřma arkadařlarım her zaman bana gű kaynađı oluyorlar.” (E, 28)

“Psikoloji komisyonu kendi içinde komisyona ayrıldığı için kendi komisyonumla alakalı bir sıkıntı yaşamıyorum. Çünkü arkadaşlarımız hep halis. Zorlandığımız noktada ben şu noktada çok iyiyim diye kibirlenen kimse yok. Hiçbir şey bilmeyen biri, her şeyi bilen biri ile oturup o konu üzerine konuşabiliyor. Herkes birbirini çok iyi anlıyor. Anladığı için de problemler çok daha hızlı çözülüyor. Ben kendi grubumla alakalı mesai arkadaşlarım ile ilgili bir sıkıntı yaşamıyorum.” (E, 30)

“Ben kendi komisyonumun içinde çok güzel ekip ile çalıştım, dayanışma, işbirliği, çözüm bulma, yetkinlik, hepsi gerçekten çok güzeldi.” (K, 28)

Meslek elemanlarının ekip çalışmasıyla ilgili olumlu görüşlerinin yanında ekipte çalışan kişilerin deneyimsizliği üzerine düşüncelerini ifade ettikleri görülmüştür. Buna istinaden genel ifadeler şu şekildedir:

“Mesleki anlamda kişiler yolun başında olmuş oluyorlar ve bu alan gerçekten çok zor bir alan. Hem kişilerle ilişki kurma hem çocuklarla ilişki kurma, personeli yönetme, aynı zamanda kurumla iletişim, Dernek ilişkileri vs. bunları yönetme konusunda daha çok yolun başındalar. Yani bu işte çok sağlam bir şekilde durabilmen gerekiyor ki sıkıntı yaşamayasın. Çünkü her an bir sıkıntıyla yüzleşebilirsin ve ufak bir sıkıntı çok daha büyük sıkıntılara yol açabiliyor. Bunun için deneyimsizlikten kaynaklı yetersizlik olduğunu düşünüyorum.” (K, 35)

“Kurumumuzun politikası şu şekilde, alanda yeni mezunlar çok rahatlıkla işe başlayabiliyor. Bilgi, birikim, donanım bazen göz ardı edilebiliyor. Sadece kişinin duruşu, hal ve hareketleri ya da modernliği ön plana alınabiliyor. Ama bu işin ağırlığından dolayı zorluk çıkarabiliyor. Çünkü bu iş farklı bir iş, burada bilgi, birikim çok önemli oluyor.” (E, 30)

“Derneğin maddi bir politikası var, belli bir skalası var. Bunun dışına çok çıkamıyor ve bu şartlara uyacak insanlar da genelde yeni mezun psikologlar oluyor. Yani taze iş beklentisi maddiyatı biraz arka planda tutan psikologlar oluyor. Burada kâr zarar ilişkisi biraz ön plana alınıyor sanırım.” (E, 27)

4.4.3. Yasal Mevzuat ve Politikalarla İlgili Düşünceler

Araştırmada çocuk evlerinde psikososyal destek sağlayan meslek elemanlarının yasal mevzuat ve politikalarla ilgili düşüncelerine başvurulmuş ve bu konudaki ifadelerinin genel olarak olumlu olduğu ve mevzuatla ilgili herhangi bir zorluk yaşamadıkları görülmüştür. Buna istinaden genel ifadeler şu şekildedir:

“Zorluk yaşadığım bir durum olmuyor. Çünkü nerede hangi konumda durmamız gerektiğini çok iyi biliyorum. Onunla ilgili bir sıkıntı yaşamadım. Yani başından her şeyi kabul ettiğim için mevzuat, yasa bunu gerektiriyor gibi bir şeyin benim için bir sıkıntısı yok.” (K, 35)

“Herhangi bir zorluk yaşamadım şu zamana kadar.” (E, 24)

“Direkt valilikten iznim geldikten sonra çocuk evlerine girerken herhangi bir sıkıntı yaşamadım. Daha sonrasında kurumla çalışırken, kurum beni tanıdığı için ve raporların altına imza attığımda veya herhangi bir vaka toplantısı yapıldığında ismim geçtiği için resmiyette falan da bir sıkıntı yaşamadım açıkçası.” (K, 28)

4.4.3.1. Çocuk Evleri Yönetmeliği

Yapılan araştırmada meslek elemanlarının çocuk evleri sistemiyle ilgili olarak yasal mevzuata ilişkin bir yönetmelik eksikliğinin olduğuna yönelik ifadelerinin bulunduğu görülmüştür. Buna istinaden meslek elemanları şu ifadeleri kullanmıştır:

“Sistemsiz açıdan çocuk evleri yönetmeliğinin olamamasından kaynaklı sorunlar olduğunu düşünüyorum. Yurt ve yuvaların yönetmeliğiyle yürütülmeye çalışılıyor ama çok bürokratik engele takılıyor bu. Bunun gibi birçok aksaklıklar, bunun da temelinde aslında bir yönetmelik olmamasından kaynaklanıyor. Sistem çok muazzam, hakikaten çok iyi düşünülmüş ama alt yapısı yok. Yönetmelikle ilgili çok ciddi sıkıntılar var.” (K, 46)

“Çocukla ilgili karar verilecek mesela ameliyatı için, vasisi aranıyor. Zaten anne baba yakını kaybetmiş. Evin düzeninde farklıklar yapılacak ama gün saat uymadığı için yapılmıyor. Bu tarz şeyler işleyişin içindeki şeylerle alakalı, kurullarla alakalı net bir şey yok. Yani bir okul bir de butik dersane var. İkisini aynı sistemde yürütmeye çalışıyorlar. Oysa burası 24 saat açık

canlı bir yer. Diğerleri de 24 saat açık. Ama orada bir kişiyi başa koyabilirsiniz. Bizim evlerde öyle bir şey söz konusu değil.” (K, 52)

4.4.3.2. Çocuklarla İlgili Aşırı Korumacı Tutumlar

Araştırmada meslek elemanlarının çocuklara yönelik sergilenen aşırı korumacı tutumların olumsuz sonuçlarına dair ifadelerde buldukları görülmüştür. Özellikle büyük yaş grubu çocukların aşırı korumacı tutumlar nedeniyle hayata hazırlanma noktasında geri planda kaldığı ve sistem içerisinde birçok noktada inisiyatif alınmamasından kaynaklı zorlukların yaşandığı anlaşılmıştır. Buna istinaden genel ifadeler şu şekildedir:

“Sistem gereğince kurum bakımında çocuğun sosyal hayatta karşılaşılabileceği olası risklerle hep temas halinde bırakması gerekiyor. Ama aslında ne yapılıyor? Aman bu çocuğa annesi babası bağırması, hemen alalım onu bir fanusun içine koyalım. On sekiz yaşına fanustan çıkınca salıverelim, beni ilgilendirmez, bir de ona iş veririm. Bu bir şeyi iyileştirmek değil, bu çocuğu korumak değil. Düşünülen sistem korumak. Ama verilen zararların haddi hesabı yok. Belki üç beş yıl koruma altında tutacağım ama bu üç beş yılın sonunda o çocuğun toplum tarafından da topluma vereceği zararın tarifi yok. O yasa kısmını düzenlemeleri gerekiyor.” (E, 28)

“Mesela çocuğun 15 yaşında çıraklık eğitime gitmesi gerekiyor, gidemez çünkü kurumdan bir karar çıkmadı, yolda giderken gelirken bu çocuğa bir şey olur. O yüzden tam manasıyla işimizi gerçekleştiremiyoruz.” (E, 27)

4.5. Çocuk Evlerinde Eğitim ve Danışma

Araştırmanın bu bölümünde çocuk evlerinde eğitim ve danışmaya ilişkin elde edilen kodlamalara yer verilmiştir. Alınan verilerin; süpervizyon desteği, eğitim hizmetlerindeki düzensizlik, hizmetiçi eğitim önerileri olarak kodlanmasının daha anlaşılır olabileceği değerlendirildiğinden bu konudaki kod incelemelerinin ayrı bir başlık altında alınmasının uygun olacağı düşünülmüştür.

4.5.1. Süpervizyon Desteği

Meslek elemanlarının çalıştıkları kurumun süpervizyon hizmetlerine ilişkin birtakım ifadeler kullandıkları görölmüştür. Bu kodlamalarda belge ve kod odaklı dağılımlar şu şekildedir:

Tablo 4.9: Süpervizyon Desteği

Süpervizyon Desteği	n	%
Meslek elemanlarının süpervizyon ihtiyacı ve öneriler	25	54.35
Kurumdan herhangi bir süpervizyon desteği alınmaması	14	30.43
Komisyon toplantılarının süpervizörlük katkısı	7	15.22
TOPLAM	46	100.00

Süpervizyon desteğine ilişkin elde edilen bulguların %54,35'inin meslek elemanlarının süpervizyon ihtiyacı ve öneriler, %30,43'unun kurumdan herhangi bir süpervizyon desteği alınmaması, %15,22'sinin komisyon toplantılarının süpervizörlük katkısından oluştuğu tespit edilmiştir.

4.5.1.1. Meslek Elemanlarının Süpervizyon İhtiyacı ve Öneriler

Araştırmada meslek elemanlarından, ev danışmanı ve terapistlerin ayrı ayrı süpervizyon desteğine ihtiyaç duydukları, terapistlerin psikoterapi faaliyetlerini uygularken düzenli bir destek almak istedikleri, ev danışmanlarının ise ocuk evlerindeki çalışmalarının verimini arttırmaya yönelik ve tıklandıkları vakaların çözümüne yönelik bir süpervizyon desteğine ihtiyaç duydukları anlaşılmıştır. Buna istinaden genel ifadeler şu şekildedir:

“alıştığımız çocuklar çok zor ocuklar. Onlarla yaptığımız tedavi yöntemlerinde kendimizde çok fazla duygusal istismara maruz kalabiliyoruz. Çünkü istesek de istemesek de çocuğun yaşadığı sıkıntılarını bildiğimiz için kendimiz de duygusal olarak bir tahribat yaşıyoruz. O yüzden alanda kendimizden daha yakın olduğunu düşündüğümüz birilerinden süpervizyon sürecine ihtiyaç duyuyoruz. Bazı noktalarda konusunda yetkili ve güvendiğimiz insanlar ile konuşmamız gerekiyor.” (K, 35)

“Bence terapide yapan bir psikiyatrist tarafından düzenli olarak süpervizyon alınmalı. Fakat çok fazla terapi alınıyor, bütün terapileri süpervizyon

uygulamak zor verilen maaş düzeyine bakıldığında da bu insanların bireysel süpervizyon almalarını talep edilmesi doğru değil. O yüzden en azından ağır vakalar için olması gerektiğini düşünüyorum.” (E, 28)

“Bu işi bilen, çekirdekten yetişmiş insan olmalı. Bunu bulmak çok zor ama imkânsız değil, çünkü dünyada ve Türkiye’de tramvayla çalışan çok fazla insan var. Sadece onlara ulaşmak gerek.” (E, 27)

“Bir de ev danışmanları içinde aylık periyotlarda süpervizyon desteği olabilir. Bir çocukla ilgili yaşadığını anlattırın ve yönlendirme yapılabilir. Bir çocukla iletişime geçemiyor ya da çok sorun yaşıyor olabilirsiniz ama burada farklı bir bakış açısı her zaman insanı geliştirir. Hem terapistlik hem de ev danışmanlığı alanında aylık periyotlarla süpervizyon desteği alınabilir.” (E, 24)

4.5.1.2. Kurumdan Herhangi Bir Süpervizyon Desteği Alınmaması

Araştırmada meslek elemanlarının çalıştıkları kurumdan süpervizyon desteği almalarına yönelik ifadelerine başvurulmuş ve herhangi bir destek almadıklarına ilişkin ifadeler de buldukları görülmüştür. Buna istinaden genel ifadeler şu şekildedir:

“Kendim çalışırsam, süpervizyon alacaksam kendi paramla bir yerlere gidip kendim destekliyorum maddi gücüm varsa. Yoksa arkadaşlarımız ile bunu çözmeye çalışıyoruz. Harici olarak kurum bana bunu sormuyor. Buna kesinlikle ihtiyacımız olduğunu düşünüyorum.” (E,28)

“Kesinlikle süpervizyona ihtiyacımız vardı. Biz bunu çok konuştuk, talep ettik. Dönem dönem oldu. Bazen kendimiz psikiyatristler gittik konuştuk, ayda bir gittiğimiz oldu, derneğe gelen oldu ama düzenli olmadı.” (K, 33)

“Şöyle bir şey oldu, derneğin artık maddi koşullarından dolayı mıydı, neydi? Bazı yerde takıldığımız durumlarda dışarıdan destek almak istediğimizde çok fazla yardımcı olunmadı. Ya da biz kendi imkanlarımızla para vererek bir şeyler bulmaya çalıştık.” (K, 28)

4.5.1.3. Komisyon Toplantılarının Süpervizörlük Katkısı

Meslek elemanlarının süpervizyon desteğine ilişkin ifadelerine başvurulduğunda haftalık olarak yapılan Psikoloji Komisyonu Toplantılarının mesleki açıdan süpervizörlük katkısı sağladığına ilişkin ifadeler kullandıkları görülmüştür. Toplantıların bir nevi vaka süpervizörlüğü gibi geçtiği ve sorunların çözümüne yönelik yol gösterici olduğu anlaşılmıştır. Buna istinaden genel ifadeler şu şekildedir:

“Psikoloji Komisyonu toplantılarımızda aşamadığımız konularla ilgili daha deneyimli kişilerle bunu paylaşıp destek alıyoruz.” (K, 35)

“Süpervizörlüğü genelde kendi içimizde yapıyoruz. Bildiğimiz kadarıyla istişarelerle. Ortak akılda hareket etmeye çalışıyoruz.” (K, 52)

“Haftalık toplantılarda yeri geliyor çocuk açısından uygulamayı düşündüğümüz şeyler konuşuluyor, sizce bu çocuk açısından gerçekten başka ne yapılabilir gibisinden konuşuluyor. Bu bizim birim açısından olumlu olduğunu düşünüyorum.” (K, 24)

4.5.2. Eğitim Hizmetlerindeki Düzensizlik

Araştırmada meslek elemanlarının çalıştıkları kurumda hizmetiçi eğitim alma durumlarıyla ilgili ifadelerine başvurulduğunda, zaman zaman eğitim aldıkları ancak bunun belirli bir rutinde olmadığına ilişkin ifadelerde buldukları görülmüştür. Buna istinaden meslek elemanları şu ifadeleri kullanmıştır:

“Ben geldiğimden beri düzenli bir eğitim olmadı. Çok az denk geldik o da pandemiye denk geldi. Planlı, programlı bir şey olmadı açıkçası.” (K, 35)

“Zaman zaman hizmetiçi eğitim alıyoruz ancak yeterli olduğunu düşünmüyorum.” (K, 24)

“Aldıysam da hatırlamıyorum, muhakkak almışumdur. Bana etki etmemiş demek ki bana etki etseydi unutmazdım.” (E, 28)

4.5.3. Eğitim Önerileri

Araştırmada meslek elemanlarının meslek elemanlarının psikososyal destek sağlama sürecinde birtakım eğitimlere ihtiyaç duydukları ve buna ilişkin önerilerde buldukları görülmüştür. İhtiyaç duyulan eğitimlerin başında terapi eğitimleri,

çocuklarla yaşanan sorunların çözümüne yönelik kriz yönetimi vb. eğitimlerin yer aldığı anlaşılmalıdır. Buna istinaden meslek elemanları şu ifadeleri kullanmıştır:

“Ben daha çok hizmetiçi değil de mesleki alanlarda ilerlenebilecek eğitimlere ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. Mesela bizim mesleğimize yönelik, bizi daha güçlendirecek, destekleyecek çalışmalar olsa daha uzman olan hocalarla birlikte yapılacak çalışmalara dahil olmak. Benim ihtiyaç duyduğum bu açıkçası.” (K, 35)

“Bir defa çocuk ve ergenlerin yaşadığı güncel sorunlar. Bu soruların çözümü, yaklaşım modelleri gibi bu noktada muhakkak o alanda uzman kişiler tarafından yapılmalı. Yani bu camiada çalışırken travma içeren bütün eğitimlere ihtiyaç duyuyoruz.” (E, 28)

“Kişileri profesyonelleştirecek eğitimler şart. Yani uzman eğitimciler tarafından verilecek eğitimler olmalı bence. Basit kişisel gelişim eğitimleri değil de. Yani buradaki psikologlar için en çok ihtiyaç olan şey terapi eğitimleri. Bunun için dışarıdan derneğin bağlantı kurup kaliteli eğitimler ayarlanabilir. Bir terapist için en yapılabilecek şeyin bu olduğunu düşünüyorum. Bizim dönemimizde bir dönem yapılmıştı.” (K, 28)

4.6. Çocuk Evlerinde İş Yükünün Etkisi

Araştırmanın bu bölümünde meslek elemanlarının çocuk evlerinde iş yükünün etkisi üzerine düşüncelerinden elde edilen kodlamalara yer verilmiştir. Alınan veriler; çalışanların aile ilişkisine olan etkileri, iş yükünün verimi düşürmesi ve tükenmişlik, kurum tarafından daha fazla iş beklentisi olarak kodlanmasının daha anlaşılır olabileceği değerlendirildiğinden bu konudaki kod incelemelerinin ayrı bir başlık altında alınmasının uygun olacağı düşünülmüştür.

Tablo 4.10: Çocuk Evlerinde İş Yükünün Etkisi

İş Yükünün Etkisi	n	%
Çalışanların aile ilişkisine olan etkileri	27	45.76
İş yükünün verimi düşürmesi ve tükenmişlik	25	42.37
Kurum tarafından daha fazla iş beklentisi	7	11.86
TOPLAM	59	100.00

Yapılan araştırmada elde edilen bulgular ile, meslek elemanlarının çocuk evlerinde iř yükünün etkisi üzerine verdikleri ifadelerin; %45,76'sının çalışanların aile ilişkisine olan etkileri üzerine, %42,37'sinin iř yükünün verimi dūřürmesi ve tükenmişlik üzerine, %11,86'sının kurum tarafından daha fazla iř beklentisi üzerine dūřüncelerden oluştuğu tespit edilmiştir.

4.6.1. Çalışanların Aile İlişkilerine Olan Etkileri

Araştırmada meslek elemanlarının psikososyal destek sağlama sürecinde iş yükünün aile ilişkilerine olan etkileri üzerine ifadelerine başvurulmuştur. Çalışanların aile ilişkilerine olan olumsuz etkiler üzerine gelen ifadeler şu şekildedir:

“Bazen moralim çok bozuk oluyor muhabbet etmek istemiyorum eşimle. Oğullarımı dinlerken tam konsantre olamadığımı dūřünüyorum mesela. Çünkü aklımda bin bir türlü sorun oluyor. Tam eşimle muhabbet edeceğim telefon alıyor ve 1 saat telefonda konuşmak zorundasın, sorun çözmek zorundasın ya da o insanı dinlemek zorundasın. Bu tarz şeyler oluyor. Duygusal olarak da ilişki olarak da zorluyor.” (K, 35)

“Bizim aslında mesai saatleri içerisinde yaşadığımız fiziksel duygusal yoğunluk bunu işten eve taşıma ihtimalini de biraz daha mümkün kılıyor. Evimize yorgun dönüyoruz ve aile fertleriyle ilgilenme noktasında enerji olarak belli bir noktaya vardığımız için gereken ihtiyaçlarını karşılayamıyoruz. Bir enerji sarf edemiyoruz. Bu da muhakkak etkiliyor.” (E, 28)

“Migren hastası oldum mesela migrenim başladı. Bazı zamanlar çok zorluyor beni.” (K, 35)

Katılımcıların iş yükünün aile ilişkilerine olan etkisi üzerine ifadelerinde özellikle evli olmayan meslek elemanlarının aile ilişkilerine olumsuz etki etmediğine ilişkin ifadelerde de buldukları görülmüştür. Buna istinaden şu ifadeler kullanılmıştır:

“Bekar olduğum için ve anlayışlı bir ailem olduğu için çok etkilemiyor ama evli olsaydım bu kadar yoğunluk etkilerdi.” (K, 24)

“Dört sene boyunca ailemle yaşıyordum. O zamanlar keyifliydi çünkü annem yemek yapıyordu, eve gidiyordum yemek hazırды. O yüzden aile yaşantımı çok etkilemedi. Çünkü annem ve babam çok destek oldular.” (K, 28)

4.6.2. İş Yükünün Verimi Düşürmesi ve Tükenmişlik

Araştırmada meslek elemanlarının psikososyal destek sağlama sürecinde iş yükünün verilen hizmetlerin verimini düşürdüğüne ve zamanla tükenmişlik duygusu yaşamaya sebep olduğuna ilişkin ifadelerde buldukları görülmüştür. Buna neden olan şeylerin başında, kişi başına düşen ev sayılarının ve seans sayılarının fazla olması, uzun süren çalışma saatleri ve kurum içi maddi ve manevi bir motivasyon sağlanmamasının yer aldığı anlaşılmıştır. Buna istinaden genel ifadeler şu şekildedir:

“Bir psikoloğun toplamda 40-50 çocuğu güncel olarak takip ediyor olması çok yorucu bir iş diyebilirim. Çünkü sadece bir çocuk olarak değerlendirmiyoruz. O çocuğun özgeçmiş, okulu, akademik durumu, sağlık durumu, görüştüğü ailesinin durumu, etkinliği, faaliyetleri birçok noktada takip yapıldığı için ve bu sayı ne kadar çok olursa bölünmüşlük gerçekleşiyor. Bu bölünmüşlük de bir yerden sonra artık işi yıpranmışlığa götürüyor.” (K, 24)

“Çalışma yükü olarak da ağırdı. Altı gün çalışıyorduk, o mesai sistemi katlanılacak bir şey değildi. Travmatik durumlarda bir değişiklik olması bunun bir göstergesidir. O yoğunlukta çalışan bir insanın en fazla iki, belki üç sene daha tükenmeden devam edebilir. O yüzden çoğu insan Dernekte tükenmişti. Tükenmişlik her alanda çok fazlaydı benim çalıştığım dönemde.” (K,28)

“Verimi düşürüyor, çalışan personelin iş yükü çok fazla. Personel çocuk ile bireyselleşemiyor, onun için toplu toplu şeyler yapılıyor. O da işin kalitesini kesinlikle düşürüyor.” (E, 28)

“İş yükü fazla olduğunda tabiki verimliliğin azalıyor. Bir evi haftada 1 ziyaret edebilecekken bu 2 haftaya uzayabiliyor. Ama o 1 haftada neler yaşadığını çok bilemiyorsun. Uzun periyotlarda gittiğinde çocukların ve personelin anlatacağı birçok şeyi kaçırabiliyorsun.” (E, 24)

4.6.3. Kurum Tarafından Daha Fazla İş Beklentisi

Yapılan araştırmada meslek elemanlarının psikososyal destek sağlama sürecinde çalışılan kurum tarafından daha fazla iş beklentisinin olduğuna ilişkin ifadelerde buldukları görülmüştür. Kişilerin görev tanımlamalarının dışında iş beklentilerinin olduğu ve verilen görevlendirmelerde sınırların net olmamasından kaynaklı sorunların yaşandığı anlaşılmıştır. Buna istinaden meslek elemanları şu ifadeleri kullanmıştır:

“Bizim belli bir iş tanımımız var ama ekstra yaptığımız şeyler de oluyordu. Ama bu ekstralar dediğim gibi bazı durumlarda mecburiyetten, yoksa öbür türlü gerçekten bir şey eksik kalıyordu. Ve burada da asıl amaç çocukların yararı olduğu için de bunu isteyerek yapıyorduk.” (K, 28)

“Açıkçası şu an çalıştığım yerde yapmamam gereken, sorumluluğumda olmayan işleri de yapıyorum.” (E, 28)

“Ben 3 gün olarak çalışıyorum ve 3 günlük bir çalışana göre fazla bir iş yüküm mevcut, yeri geliyor 6 yeri geliyor 7 gün çalışıyorum. Hem terapist hem de ev danışmanlığı yapıyorum. 5 tane çocuk terapi, 4 tane ev, 25 tane de çocuklar ile ilgilenmem bekleniyor benim. Bu durum bazen beni zorluyor. Üç günlük buraya gelsem yetiştiremeyeceğimi düşünüyorum. Burayı seviyorum ve burada mutluyum ama zaman zaman dolup diyorum kendi kendime neden bu kadar hala önem veriyorsun dediğim dönemler oluyor.” (K, 24)

4.6.4. İş Yükünün Fazla Olmaması

Araştırmada Dernek yöneticilerinin meslek elemanlarının iş yükü fazlalığına ilişkin ifadelerine başvurulduğunda iş yüklerinin fazla olmadığına dair ifadelerde buldukları görülmüştür. İş yükünün fazla olmadığına ilişkin düşüncelerin yalnızca Dernek yöneticileri tarafından dile getirildiği anlaşılmıştır. Buna istinaden şu ifadeler kullanılmıştır:

“İş yükünün çok olduğunu düşünmüyorum ben. Verimlilik ile alakalı de bazen bir başını okşamak iyi gelir, bazen iki saat oturup konuşmak iyi gelir. Yani bunu düzenli bir şekilde yaparsanız, çocukların ihtiyacına göre işleyişimizi iletirirsek, çünkü bazen mesela akademik desteğe ihtiyaçları oluyor, okullar açıldığında. Yazın biraz daha yaşam becerisini artırıcı şeylere ihtiyaçları

oluyor. Dönemine göre değişik destekler verdiğimizde o kadar sıkıntı olduğunu düşünmüyorum.” (K, 52)

“Bana göre iş yükü düşündükçe artar, yaptıkça her şey azalır biter yani. İşe başlamak bitirmektir. O yüzden ben çok iş yükü olduğunu düşünmüyorum.” (K, 52)

“Biz buzdolabı satmıyoruz, domates satmıyoruz, çürürse çöpe atalım, bozulursa yaptırırım diyebileceğimiz bir şey değil bu insanla çalışıyoruz. İnsan yavrusu ile çalışıyoruz, o kadar kıymetli ve özel ki. Yani onunla alakalı bir mesai saati gözetmek diye bir şey söz konusu olamaz.” (K, 52)

4.7. Çocuk Evlerinde Personel Alım ve Çalışma Şartları

Araştırmanın bu bölümünde meslek elemanlarının kurum içi personel alım ve çalışma şartları üzerine düşüncelerinden elde edilen kodlamalara yer verilmiştir. Alınan verilerin; personel alım şartları ve politikası, mesleki doyum ve özlük haklarının yeterliliği başlıklarında kodlanmasının daha anlaşılır olabileceği değerlendirildiğinden bu konudaki kod incelemelerinin ayrı bir başlık altında alınmasının uygun olacağı düşünülmüştür.

4.7.1. Personel Alım Şartları ve Politikası

Araştırmada meslek elemanlarının personel alım şartları ve politikalarına ilişkin ifadelerine başvurulmuştur. Bu kodlamalarda belge ve kod odaklı dağılımlar şu şekildedir:

Tablo 4.11: Personel Alım Şartları ve Politikası

Personel Alım Şartları ve Politikası	n	%
Personel alımlarında dikkat edilmesi gerekenler	38	92.68
Personellerin maddi açıdan tatminsizlik yaşamaması	3	7.32
TOPLAM	41	100.00

Yapılan araştırmada elde edilen bulgular ile, meslek elemanlarının personel alım şartları ve politikasına ilişkin verdikleri ifadelerin; %92,68’inin personel alımlarında

dikkat edilmesi gerekenler üzerine, %7,32'sinin personellerin maddi açıdan tatminsizlik yaşamaları üzerine ifadelerinden oluştuğu tespit edilmiştir.

4.7.1.1. Personel Alımlarında Dikkat Edilmesi Gerekenler

Araştırmada meslek elemanlarının kurum içi personel alımlarında dikkat edilmesi gerekenler üzerine önerilerde buldukları görülmüştür. Meslek elemanlarının ifadelerinde, kişilerin işe alımlarda mülakat, test vb. araçlarla iyi bir değerlendirme sürecinden geçirilmesinin üzerinde durdukları görülmüştür. Alımlarda özellikle kişinin deneyimine, yeterliliğine ve potansiyeline dikkat edilmesi gerektiği üzerinde çokça durulmuştur. Buna istinaden meslek elemanları şu ifadeleri kullanmıştır:

“Detaylı bir kişilik testinden geçirilmeli meslek elemanları.” (K, 28)

“Gerçekten detaylı bir mülakattan geçirilmeli insanlar. Şu an yapıyor bu ama yetersiz, belli bir standartı yok” (E, 28)

“Mesela birinin tanıdığı biri dışarıdan getirilip burada çalıştırır mısınız? denmemeli. Siyasi görüşü değil, dini inancı değil, işi yapıp yapmadığına bakılmalı. Torpile değil referansa değil kişinin yeterliliğine bakılmalı.” (K, 28)

“Dediğim gibi daha deneyimli birileri olmalı çok genç olunca karşıdaki kişiler seni çok muhatap almıyor en çok yaşadığımız sıkıntılardan biriydi bu.” (K, 27)

“Bunun üstesinden kalkabilir mi ya da bu yeterliliği var mı? Tabii ki çalışırken öğreneceği çok şey olacak bu kişinin. Gelen kişi psikolog ise psikologların değerlendirmesi sosyal hizmet uzmanı ise sosyal hizmet uzmanının değerlendirmesi gibi bu tarz değerlendirmelerden geçmesi önemli.” (K, 28)

“İşe alım konusunda politikaların çok fazla olması gerektiği gibi işlemediğini düşünüyorum. Tabii ki de dediğim gibi belli bir imajımız var. Bu imajın içerisinde olması gerekiyor ama sadece kısıtlı bölgede kalalım, onların içerisinde bulalım denildiğinde de yeterli ve uygun kişileri çok bulamıyoruz.” (K, 28)

“Yani benim beklentim açıkçası dediğim gibi zor bir alan ve bu alana yönelik daha profesyonelliğe açık birilerinin alınması.” (E, 30)

4.7.1.2. Personellerin Maddi Açıdan Tatminsizlik Yaşamaları

Araştırmada meslek elemanlarının personel alım şartları ve politikası üzerine ifadelerine başvurulduğunda personellerin maddi açıdan tatminsizlik yaşadığı ve bunun personel alımlarında bir dezavantaj oluşturduğuna ilişkin ifadelerde buldukları görülmüştür.

“Personel alım politikamızda aslında çok da bir sıkıntı yok. Ama imkanlarımız çok iyi olmadığı için, maaşlarımız çok iyi olmadığı için istediğimiz seviyede personel bulmakta zorlanıyoruz. Bir de şartlar da zor, 9-18 çalışacak personel bulabilirsin ama gece gündüz bu çocuklarla ilgilenecek birilerini bulmak çok zor. Bu duygusal yoğunluğu, psikolojik yoğunluğu kaldıracak insan bulmak çok kolay değil. Maddi olarak da doyum sağlayamıyorsunuz. Politika güzel ama maddi ve fiziki yetersizlikler var.” (K, 46)

“Yani aslında ben daha kaliteli insanlarla çalışmayı tercih ederim. Daha çok pratik. Pratik zihinleri olan insanlarla daha böyle bilgiye hâkim, daha üst düzey arkadaşlarla çalışmak isterim. Ama ne yazık ki bu arkadaşlarımızın yetersizliği değil. Genç olmaları hasebiyle ben bunları yaşadığımızı düşünüyorum. Maddi açıdan kişileri doyuramadığımız için daha çok gençlerle çalışmak zorunda kalıyoruz.” (K, 52)

4.7.2. Mesleki Doyum

Araştırmada meslek elemanlarının mesleki doyum üzerine ifadelerine başvurulmuştur. Buna istinaden katılımcıların ifadeleri mesleki doyum sağlama ve sağlayamama nedenleri olarak kodlanmıştır.

Meslek elemanları ifadelerinde, çocuk evlerindeki çalışmalarında özellikle çocuklara sağladıkları fayda nedeniyle mesleki doyum yaşadıkları görülmüştür. Buna istinaden genel olarak şu ifadeler kullanılmıştır:

“Cansız bir varlığı hayata döndürmek gibi diyebiliriz. Bundan daha iyi bir şey olamaz. Bu çok tatmin edici bir şey.” (E, 27)

“Öncelikle vicdani boyutta çocukların nereden geldiğini, nasıl bir hayat yaşadıklarını bildiğimiz için geçmişlerine şahit olduğumuz için yaptığımız işi ne kadar zor olsa da maddi bir doyum sağlamak kısıtlı olsa da vicdani boyutu çok önemli bir noktaya varmış oluyor. Özellikle o çocuğun yaralarını iyileştirmeye yönelik bizim de bir faydamız olduğunu bilmek her zaman bir doyum kaynağı oluyor.” (K, 35)

“Şu anda burada olmaktan mutlu oluyorum. Şu anda yaptığım şey beni duygusal olarak da mesleki olarak da tatmin ediyor” (K, 24)

Kurumda idareci olarak çalışan meslek elemanlarının alanda çalışan kişilere nazaran mesleki doyumunu daha az sağladıkları üzerine ifadelerde buldukları görülmüştür. Buna istinaden şu ifadeler kullanılmıştır:

“Şimdi bizim işte şöyle bir şey var, başarıyı göremezsiniz. Çünkü çalıştığımız alandaki çocuklar hep dipsiz kuyu gibi gözüküyor. Ne yaparsanız yapın sanki suyun üstüne yazı yazılmış gibi geliyor insana. Bununla alakalı bir mesleki doyma elde edemediklerini düşünüyorum arkadaşların.” (K, 52)

“Bir şeyleri yaptığımda onlardan geri dönüşü tabii ki de bekledim. Ama onların süreçleri çok farklı olduğu için beklentilerimi karşılayamadığı durumlar da oldu yani. Hani bu çocukla bunu yaptık, terapistle çok iyi gitti veya işte evde şu çalışmayı yaptık. Harika. Bundan sonra eminim ki süreç çok daha kolaylaşacak diye böyle bir ümit beklediğim şeyler birden tepetaklak da olabildi. O yüzden hani o doyum sağlama tam böyle yukarı çıktığında birden düşebildi de” (K, 28)

“Ben hep çocuklar ile temas halinde kalmak istiyordum. İdareci olmayı kabullenemedim öncesinde, sonrasında idareciliğin de çocuklar için bir şeyler yaptığımı düşününce doyum sağladım, aslında bakış açımı değiştirdim diyebilirim. Bulduğum konumu kabul ettim ve farklı bakmaya başladım. O da beni mutlu ediyor. Artık onun için doyum sağlıyorum.” (K, 46)

“Ev danışmanyken doyum sağladığımı düşünüyordum ama şu an idari birime geçtiğim için buna nasıl cevap vereyim bilmiyorum. Şu anda da yine alanımızla ilgili çalışmalarını takip ettiğim için alana hâkim olduğumu düşünüyorum. Az çok neler olup bitiyor, çocuklar ne durumda bunlarla ilgili fikir yürütebiliyorum. Daha fazla ve daha kapsamlı alana bakabiliyorum.

Bunu görüyorum. Ama ev danışmanyken çok rahattı, o içime çok sınıyordu. Kısa zamanda çocuklarla çok vakit geçiriyordum, onları çok iyi taniyordum, ihtiyaçları üzerine düşünüyordum yani daha fazla doyum sağlıyordum.” (K, 35)

4.7.3. Özlük Haklarının Yeterliliği

Araştırmanın bu bölümünde meslek elemanlarının özlük haklarının yeterliliği üzerine düşüncelerinden elde edilen kodlamalara yer verilmiştir. Alınan verilerin; maaşların yetersizliği, özlük hakları üzerine olumlu görüşler olarak kodlanmasının daha anlaşılır olabileceği değerlendirildiğinden bu konudaki kod incelemelerinin ayrı bir başlık altında alınmasının uygun olacağı düşünülmüştür.

Tablo 4.12: Özlük Haklarının Yeterliliği

Özlük Haklarının Yeterliliği	n	%
Maaşların yetersizliği	22	78.57
Özlük hakları üzerine olumlu görüşler	6	21.43
TOPLAM	28	100.00

Yapılan araştırmada elde edilen bulgular ile, meslek elemanlarının özlük haklarının yeterliliği ilişkin elde edilen ifadelerin; %78,57’sinin maaşların yetersizliği üzerine, %21,43’unun özlük hakları üzerine olumlu görüşlerden oluştuğu tespit edilmiştir.

4.7.3.1. Maaşların Yetersizliği

Araştırmada meslek elemanlarının maaşlarının yetersizliği üzerine ifadelerde buldukları görülmüştür. Kurumun maaş skalasının diğer kurum ve kuruluşlara göre alt seviyede olduğu ve bu durumun kişilerin yaşam standardını düşürdüğü, çalıştıkları kuruma ise bağlılıklarını azalttığı anlaşılmıştır. Buna istinaden meslek elemanları şu ifadeleri kullanmıştır:

“Tek sorunun maaş sorunu olduğunu düşünüyorum. Maaş konusunda yeterli gelmiyor kesinlikle. Yaptığımız iş basit bir iş değil, dışarıdaki işlere kıyasla bizim işimiz çok farklı ve çok zor bir iş olduğunu düşünüyorum. Verilen rakamlar bu işin yanında çok basit kalıyor. Bu konuyu meslek elemanları olarak amirimize ilettik ancak bir değişiklik olmadı. Gündemde bu mevcut

ancak ne olacağı hakkında bilgim yok. Birçok kişinin de maaş konusunda sıkıntı yaşadığına eminim. Maaşların daha yüksek tutulması gerektiğini düşünüyorum, tabiki bu çok zordur belki ama iki taraf için de daha kalıcı güçlü bir iş sağlar.” (E, 24)

“5 yıl eğitim aldım. 5 yıl eğitim hayatımda hayatımın sonundaki özlük haklarım hem madden ve hem manen böyle değil daha iyileştirilmiş olmalı. Benim maaşımın bir kriteri olması lazım. Baktığım zaman toplum tarafından zaten sıkıntılı bir yerde çalışıyorum. Ben şoförden az maaş almamalıyım ya da mutfakçıyla eşit düzeyde maaş almamalıyım.” (E, 28)

“Benim çalıştığım zamanlarda bizim aldığımız maaşlar çok komik rakamlardı. Şimdiki arkadaşların aldıklarının da yine emeklerinin çok altında diye düşünüyorum. Gerçekten yaptığımız işi düşündüğümüz zaman aldığımız maaş denk değildi.” (K, 28)

“Biraz daha yüksek maaş olabilir. Türkiye standartları gereği şuanki durumda gerçekten yetmiyor ve bizi zora sokuyor.” (E, 27)

4.7.3.2. Özlük Hakları Üzerine Olumlu Görüşler

Araştırmada meslek elemanlarının özlük hakları üzerine olumlu ifadelerde buldukları görülmüştür. İzin, rapor vb. konularda kurumun destekleyici tutum sergilediği anlaşılmıştır. Buna istinaden meslek elemanları şu ifadeleri kullanmıştır:

“Yıllık izinler, rapor durumları, sağlık durumları. Onun dışında tazminatlar gereğince karşılanıyor.” (K, 46)

“Benim beklentim çok yüksek olmadığı için de yeterli olduğunu düşünüyorum. Benim hayalim olan bir iş olduğu için bence yeterli. Çalıştığım kişiler çok iyi olduğu için duygusal anlamda çok destek gördüm. Onun için aidiyet hissettim buraya.” (K, 24)

“İzin konusunda birim amirlerinden rica edebiliyorsun diyorsun ki; hocam ben işte bugün şöyle bir problemin çıktı, bugün çalışmayacağım. Ama bunu pazar günü çalışarak telafi edebilir miyim? Bunlar kabul edilebiliyordu. Daha sonra rapor aldığımızda sen niye bu kadar rapor aldın diye hiçbir şekilde ben böyle bir itirazda bulduklarını da görmedim. O yüzden özlük haklarımızdan herhangi bir sıkıntı yaşamadım.” (K, 28)

4.8. Çocuk Evlerindeki İşleyişe Yönelik Çözüm Önerileri

Araştırmanın bu bölümünde meslek elemanlarının çocuk evlerindeki işleyişe yönelik çözüm önerilerinden elde edilen kodlamalara yer verilmiştir. Alınan veriler; kamu uygulamaları açısından çözüm önerileri, psikososyal destek çalışmaları açısından çözüm önerileri, Dernek uygulamaları açısından çözüm önerileri alt başlıklarında kodlanmasının daha anlaşılır olabileceği değerlendirildiğinden bu konudaki kod incelemelerinin ayrı bir başlık altına alınmasının uygun olacağı düşünülmüştür.

Tablo 4.13: Çocuk Evlerindeki İşleyişe Yönelik Çözüm Önerileri

Çocuk Evlerindeki İşleyişe Yönelik Çözüm Önerileri	n	%
Kamu uygulamaları açısından çözüm önerileri	34	37.36
Dernek uygulamaları açısından çözüm önerileri	32	35.16
Psikososyal destek çalışmaları açısından çözüm önerileri	25	27.47
TOPLAM	91	100.00

Yapılan araştırmada elde edilen bulgular ile, meslek elemanlarının çocuk evlerindeki işleyişe yönelik çözüm önerileri üzerine verdikleri ifadelerinin; %37,36'sının Kamu uygulamaları açısından çözüm önerileri üzerine, %35,16'sının Dernek uygulamaları açısından çözüm önerileri üzerine, %27,47'sinin Psikososyal destek çalışmaları açısından çözüm önerileri üzerine düşüncelerinden oluştuğu tespit edilmiştir.

4.8.1. Kamu Uygulamaları Açısından Çözüm Önerileri

Araştırmada meslek elemanlarının kamu uygulamaları açısından çözüm önerilerine ilişkin ifadelerine başvurulmuştur. Bu kodlamalarda belge ve kod odaklı dağılımlar şu şekildedir:

Tablo 4.14: Kamu Uygulamaları Açısından Çözüm Önerileri

Kamu Uygulamaları Açısından Çözüm Önerileri	n	%
Kurum personellerinin işe alımlarına ilişkin öneriler	13	38.24
Bakım personellerinin eğitilmesi ve geliştirilmesi üzerine öneriler	13	38.24
Mevzuat ve yönetime ilişkin çözüm önerileri	8	23.53
TOPLAM	34	100.00

Yapılan araştırmada elde edilen bulgular ile, meslek elemanlarının kamu uygulamaları açısından çözüm önerilerinin; %38,24'unun kurum personellerinin işe alımlarına ilişkin öneriler üzerine, %38,24'unun bakım personellerinin eğitilmesi ve geliştirilmesi üzerine önerilerden ve %23,53'unun mevzuat ve yönetime ilişkin çözüm önerilerine yönelik ifadelerinden oluştuğu tespit edilmiştir.

4.8.1.1. Kurum Personellerinin İşe Alımlarına İlişkin Öneriler

Araştırmada meslek elemanlarının Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde çalışan kurum personellerinin işe alımlarına ilişkin önerilerde buldukları görölmüştür. Personellerin işe alımlarına ilişkin önerilerin, genellikle ruhsal ve psikolojik anlamda değerlendirmeden geçirilmeleri ve yapılandırılmış bir staj/eğitim döneminden geçirilmeleri üzerine şekillendiği görölmektedir. Buna istinaden meslek elemanları şu ifadeleri kullanmıştır:

“ocuklarla çalışacak kişilerinde yani bakım personellerinin olabildiğince hassas seçilmesi gerekiyor. Bu kişilerin ruhsal araştırmaları da yapılmalı. Psikolojik testler olabilir, klinik gözlemler olabilir. Oradaki kişinin psikolojik ve ruhsal özellikleri de çok önemli. Travmatik ocukla çalışmayla ilgili kişinin bir ön hazırlığını ön kabulünü içselleştirmiş olması lazım.” (K, 28)

“Bir kere kesinlikle staj dönemi olması lazım. Bence iki yıllık stajyerlik olmalı. Bir kere işin mutfağında bunu öğrenmeleri lazım. Dosya okuması lazım. Stajyerlik döneminde çok iyi eğitimler verilmesi lazım. Eğitim veriyorlar, verdikleri mevzuat eğitimi ve Devlet memurluğu eğitimi genellikle. Ekstra ocuk evlerinde özel eğitim almıyorlar. Onlar da olayı sahada öğreniyorlar, ilk Devlet memurları geldiği zaman çok sorun yaşadık hatta bir zaman sonra biz onlara da yol gösteriyoruz, onlara da anlatıyoruz. Çok profesyonellik gerektiren, çok bilmeyi, çok tecrübe gerektiren bir iş. Altında eziliyor ev sorumlusu. Bu benim çok profesyonel olduğumdan, işi çok iyi bildiğimden değil aslında. Sadece bunların çok da normal olduğunu, her çocukta yaşadığımızı biliyorum.” (K, 46)

“O alanda çalışacak kişilerin stajdan geçmeleri gerekiyor. Buradaki staj süresi çok kısıtlı. 1-2 gün vs. Bu kişiler bir oryantasyondan geçilerek denenmelidir.” (K, 33)

4.8.1.2. Bakım Personellerinin Eğitilmesi ve Geliştirilmesi Üzerine Öneriler

Araştırmada meslek elemanlarının, bakım personellerinin eğitilmesi ve geliştirilmesi üzerine önerilerde buldukları görülmüştür. Meslek elemanlarının ifadelerinde, evlerde ortaya çıkan zorlukların birçok nedeninin bakım personellerinin pedagojik anlamda eksikliklerinden ve psikososyal anlamda tutum ve davranışlarının yanlışlığından kaynaklandığı tespit edilmiştir. Buna istinaden meslek elemanları şu ifadeleri kullanmıştır:

“Bakım personellerine daha çok psiko eğitim verilmeli. Bunun belli bir düzene sokulması da kıymetli. Yani şöyle biz kendi başımıza evdeki ablalara psiko eğitim vermeye çalıştığımızda şöyle bir durum olabiliyor, birisi diyor ki ben bu hafta gelemeyeceğim, birisi işte ben bugün nöbetten çıkacağım o yüzden gelemem, biri bilmem ne falan. Yani onları biz kendimiz bir psikolog olarak bir araya toplarken zorlanıyorduk. Bu derneğin bir kararı olursa veya kurumla anlaşılıp yine Dernek tarafından karara dökülürse ve o kişiler yapmak zorunda olursa psiko eğitimleri sanki daha çok düzene sokabiliriz gibi. O yüzden de bence bu konuda birazcık daha bir şeyler düzelebilir.” (K, 28)

“Çocuklarla çalışıyorlar ve çocuklar travmatik çocuklar. Onlarla çalışmak büyük sorumluluklarda getiriyor. Bunları aşabilmeleri için bazı pedagojik bilgilere, yöntemlere vakıf olmaları gerekiyor.” (K, 35)

“Bazı evlerde sistem oturuyor ama bazı evlerde oturmuyor. Çünkü bir yandan çocuklar büyürken bir yandan da bakım personellerinin gelişmesi gerekiyor. Hep aynı sistemde gitmemeliler, çocuğun ihtiyacına göre şekil almalılar. Bunun için Devlet ya da Dernekler çocukların ihtiyaçlarını karşılarken onları da desteklemeliler.” (E, 24)

“O kişinin kendini geliştirmesi adına belirli programlar yapılabilir. Hem ev içerisindeki çocuğun daha iyi yararlanması adına hem de kendi gelişimleri adına. Çocuğa nasıl davranılması gerekiyor, bir ergenle nasıl iletişime girilmesi gerekiyor veya yaptığın bir konuşmanın çocuğun üzerinde etkisi nasıl oluyor, bir krizde nasıl davranması gerekiyor bunların eğitimleri verilmeli.” (E, 27)

“Bu kişilere sadece teorik değil uygulama ile ilgili de eğitimler verilmeli olduğunu düşünüyorum.” (K, 28)

4.8.1.3. Mevzuat ve Yönetime İlişkin Çözüm Önerileri

Araştırmada meslek elemanlarının mevzuat ve yönetime ilişkin çözüm önerilerinde buldukları görülmüştür. Önerilerin başında çocuk evleri sistemindeki işlerliği hızlandıracak bir Çocuk Evleri Yönetmeliği'nin oluşturulması yer almaktadır. Buna istinaden meslek elemanları şu ifadeleri kullanmıştır:

“Bildiğim kadarıyla çocuk evi sistemi ile yurt sistemi aynı mevzuata dayalı çalışıyorlar. Aynı bir mevzuatları yok. Belki bu konuda bir ayrışma Bakanlık tarafından yapılabilir. Çocuk evi ile yurt arasında birçok farklılıklar mevcut. Yeniden bu mevzuatların ele alınması daha sağlıklı olacağını düşünüyorum.” (E, 30)

“En hızlı bir şekilde Çocuk Evi Yönetmeliği'nin yazılması gerekiyor. Biz bu konuda gereken desteği verdik. Ankara'ya gittik, yazılar yazdık, sürekli takip ediyoruz ama şu anda ilerlemiyor.” (K, 52)

“Bir kere sahadan gelen, bu işin içinde en az 2-3 yıl çalışmış mesleki yeterliliğe sahip insanların ayrıntılı bir Yönetmelik çalışması lazım. Yönetmelik dışında her durum ile ilgili talimatlar çalışılmalı. En önemlisi Bakanlıkta değil de bu işin içinde yoğrulmuş insanların çalışması lazım.” (K, 46)

4.8.2. Dernek Uygulamaları Açısından Çözüm Önerileri

Araştırmada meslek elemanlarının Dernek uygulamaları açısından çözüm önerilerinde buldukları görülmüştür. Bu kodlamalarda belge ve kod odaklı dağılımlar şu şekildedir:

Tablo 4.15: Dernek Uygulamaları Açısından Çözüm Önerileri

Dernek Uygulamaları Açısından Çözüm Önerileri	n	%
Çalışanların iş birliği ve verimliliklerinin sağlanması	10	31.25
Gönüllülük uygulamalarının yaygınlaştırılması	8	25.00
Kurum içi uygulamalara yönelik öneriler	8	25.00
İşe alımlara ilişkin öneriler	6	18.75
TOPLAM	32	100.00

Yapılan araştırmada elde edilen bulgular ile, meslek elemanlarının Dernek uygulamaları açısından çözüm önerilerinin; %31,25'inin çalışanların iş birliği ve verimliliklerinin sağlanması üzerine, %25,00'inin gönüllülük uygulamalarının yaygınlaştırılması üzerine, %25,00'inin kurum içi uygulamalara yönelik öneriler üzerine, %18,75'inin işe alımlara ilişkin önerilerden oluştuğu tespit edilmiştir.

4.8.2.1. Çalışanların İş Birliği ve Verimliliklerinin Sağlanması

Araştırmada meslek elemanlarının, çalışanların iş birliği ve verimliliklerinin sağlanması üzerine önerilerde buldukları görülmüştür. Dernek içi olumsuz düşüncelere sahip olan ve çalışanların motivasyonunu düşüren kişi ve olaylarda çözüme yönelik çalışmalar yapılmasının gerekliliği ve kurum içi saygınlığın sağlanmasının önemi üzerinde durulmuştur. Buna istinaden meslek elemanları şu ifadeleri kullanmıştır:

“Yöneticiler iki kişi arasında olan problemi gel çöz diyebilir. Bizim işimiz birbirimizi ispiyonlamak değil, bizim işimiz sahada çalışmak. Bu adam neyi aksattı? bunu mu aksattı, tamam ben onu çağırıp konuşurum ama senin işin gücün yok elinde telefon. Bu adam şuraya girmedi, bu adam bunu yapmadı. Bu adam şunu yetiştirmede, diyebiliyor. Yönetici noktasında da hep eleştiri, hep eleştiri. Düzeltmek yok, iyileştirmek yok. Yani bu bir bilim, çok kıymetli bilim, çok değerli bilim. Sözel olarak aktarılıyor ama hissettirilen şey bu değil.” (E, 28)

“Kendi düşüncüklerini söyleyerek ve bizim de fikirlerimizi alarak hareket edilmesinin daha doğru olduğunu düşünüyoruz, istedikleri için bizi ikna etmeye çalışsalar daha iyi olacak ancak direk istediklerinin yapılmasını istiyorlar.” (K, 24)

“Evet birimler farklı ama herkesin yapılan işe saygı duyması gerekiyor. Kimsenin farklı bir alana müdahale etmemesi gerekiyor. Herkes bulunduğu alandaki kişilere ve karşı birimdeki kişilere saygı gösterse aslında bunların hiçbiri gerçekleşmez. O saygı sınırını ve kendi alanının dışına çıkma sınırını aştığınız takdirde zaten bunlar daha çok gerçekleşiyor. O sınırın net bir şekilde belirtilmesi ve oturtulması herkesin kendi alanı için daha iyi olur. İllaki iletişim halinde oluyorsun ve birlikte çalışman gerekiyor çünkü.” (E, 24)

“Bence olumsuz yönlendirmelerden ve direktiflerden uzak durulması gerekiyor. Kesinlikle ya olumlu konuşacaksın ya da susacaksın. Çünkü insanların genelde yapmadıklarına odaklanılıyor, yaptıklarına değil. “Sen bunu ne kadar güzel yaptın, tebrik ederim” demektense bir şeylerin eksik kaldığı vurgulanıyor. Bence iletişim üzerine ve motivasyon üzerine insanlarla ayrı bir çalışma yapılması lazım.” (K, 35)

“Olabildiğince görev tanımlamaları yapılarak, görev paylaşımı yapılarak o sınırlar daha rahat çizilebilir. Çocukların ruh sağlığıyla ilgilenen kişi, çocuğun genel bakımıyla ilgilenen kişi, doktor psikiyatri takibiyle ilgilenen kişi, çocuk gelişimi için gerekli olacak şeyleri düşünen kişi gibi paylaşımlarla olabilir.” (K, 28)

4.8.2.2. Gönüllülük Uygulamalarının Yaygınlaştırılması

Araştırmada meslek elemanlarının, gönüllülük uygulamalarının yaygınlaştırılması üzerine önerilerde buldukları görülmüştür. Derneğin gönüllülük politikalarının daha sürdürülebilir olması ve gönüllü olan kişilerin derneğe ve hizmetlere yönelik bağlılıklarının arttırılması üzerine çalışmalar yapılması gerektiği anlaşılmıştır. Buna istinaden meslek elemanları şu ifadeleri kullanmıştır:

“Dernek gönüllülük esasına göre çalıştığı için çocuğun kafasında yine gönüllü olarak kalıyorsunuz ama temel olan derneğin bu hizmeti tabana yayması, gönüllülere yayması, her çocuğun birebir bir gönüllü ile eşleşmesi, bunda da çok korkak olmamak lazım. Gerçekten iyi insan olan çocuğa faydası olabilecek zararı dokunmayacak insanlarla çocukları eşleştirmek lazım. Bunu yapar mı düşüncesine çok girmek lazım. Çocuk ne kadar çok insanla

temas ederse o kadar güçlenir diye düşünüyorum. Çocukların kafasında şu var, bakım personelleri hep bir çalışan sen çocuğu ne kadar seversen sev çocuğun kafasındaki mantık hiç değişmiyor, personelin bunu para için yaptığını yarın bırakıp gideceğini düşünüyor ancak gönüllüler hakkında öyle düşünmüyorlar, hiç menfaatinin olmadığını, sadece beni sevdiği için burada diye düşünüyorlar gönüllü olmanın bir artısı var. Benim gönüllü olarak çalıştığım çocuklar da var, ama ben gönüllü olarak çalışsam bile sert davrandığım çocuklar da var, bu sefer çocuk beni dinliyor ama ben o çocukla daha öncesinde bir idareci olarak konuştuğum da beni dinlemiyordu.” (K,46)

“Gönüllü buluyoruz ama gönüllülerin motivasyonunu sağlayamayıp eğitemiyoruz. Gönüllü olma güdülerinden bir tanesi sosyalleşmek, bir şeyler öğrenmek, kendini faydalı hissetmek. Kendini faydalı hissetmek kısmını gönüllüye sağlayabiliyorsunuz ama sosyalleşme kısmında gönüllüye bunu sağlayamıyorsunuz. Gönüllüler arasında bir birlik, sosyal ortam sağlayamıyoruz. Çünkü genelde sosyal çevresi çok fazla olan, çok yoğun olan insanlar gönüllü olmak istemiyor. Gönüllü tamamen buranın bir parçası olmalı. Kendini buraya ait hissetmeli, çocuklar ile ilgili yeteri kadar eğitim vermiyoruz. Gönüllü de korkuyor bazen, aslında eğitimleri yeteri kadar versek çok daha iyi olur ancak bunun için ekibimiz yeterli değil. Ancak o alanı Devletin koymuş olduğu prosedür doğrultusunda fazla açamıyoruz.” (K, 46)

4.8.2.3. Kurum İçi Uygulamalara Yönelik Öneriler

Yapılan araştırmada meslek elemanlarının kurum için uygulamalara yönelik önerilerde buldukları görülmüştür. Dernek içi pozisyonlarda zaman zaman rotasyonların yapılması gerektiği, üst yöneticiler dahil tüm çalışanların psikoterapi desteği alması gerektiği, mesai sürelerinin beş güne düşürülmesi ve çalışanların sık sık pedagojik eğitimler alması gerektiği önerilerin başında yer almaktadır. Buna istinaden meslek elemanları şu ifadeleri kullanmıştır:

“Mesela Anadolu yakası ve Avrupa yakası tek bir birime bağlı burada. Oranın tamamen ayrı olması gerekiyor. Bu bir kişiye bağlandığı zaman çok yorucu oluyor ve yetersiz oluyor.” (K, 35)

“Özellikle birim amirlerinin büyük bir terapi desteğinden geçmesi gerekiyor. Çünkü kendi duygusu neyse aşağı aktardığı duygu o oluyor. Ve bu da çok yorucu oluyor. Hem kendi motivasyonunu kıran hem de yanındakilerin motivasyonunu kıran bir durum oluyor.” (K, 27)

“Hepimiz çok farklı meslek çalışanları bir arada çalıştığımız için, yani genel olarak her çalışan pedagojik bilgilere sahip değil. Çocuklara nasıl davranacağını bilmeyebiliyor. Veya süreç yönetme, kriz yönetme konusunda hepimiz çok harika becerilere sahip insanlar değiliz. O yüzden de sadece psikologların olduğu bir Dernek olsaydı derdim ki işte belli başlı eğitimler alınabilirdi. Ama hepimiz farklı işler yaptığımız için hepimizin genel olarak çocuklarla alakalı hizmet içi eğitimleri alması bence çok sağlıklı olurdu. Yani dediğim gibi işte çocuklara nasıl yaklaşılması gerekiyor, bu çocuklar nasıl çocuklar. Bunlar dediğim gibi verilen şeyler. Yine az çok biliyorduk zaten ama hani bunları birazcık daha atölyeler tarzında da aslında yapabiliydik. Yani bir çocukla bir krizle karşılaştığımızda nasıl baş edebiliriz bu durumlarla deyip bir atölye ortamı ile uygulama yapılabilirdi işte bir örnek sunulabilirdi insanların daha çok aklında kalabilirdi.” (K, 28)

“Bir anda çok çalıştığın zaman artık olaylar rutine biner ve bu rutinin dışında bir şeyler olduğunda göze batar. Onun için rotasyon her zaman çok önemlidir. Bence herkes rotasyona uğramalı. Ben çok söylüyorum rotasyon olsun diye çünkü biz artık bir kalıbın dışını çok görmemeye başlıyoruz. Bu kör noktanın dışında da bireyler için bir şeyler yapmaya kalktığında bu sefer alışılmışın dışında bir şey olduğu zaman korkutuyor bizleri. Bölgedeki bir arkadaş, bir çocukla ilgili belki bir şey yapmak istiyor eğer bu alışılmışın dışında bir şeyse, daha önce yapmadığımız, bilmediğimiz bir şeyse, iş yoğunluğundan dolayı mı yoksa risk almaktan korktuğumuz için mi ya da eleştirilmekten korktuğumuz için mi bilmiyorum ama acaba kurum ne der acaba bunun ters bir yansıması olursa diye hep bir korku içindeyiz.” (K, 46)

“Çalışma günleri biraz zorlayıcı olabiliyor. Haftanın altı günü böyle yoğun bir iş için çok fazla olduğunu düşünüyorum. Çalışma günlerini bir gün daha düşürülüp beş gün çalıştırabilirler aslında. Kişinin de etkilenmesi çok muhtemel. Çok yoğun bir şeye maruz kalıyor.” (E, 24)

4.8.2.4. İşe Alımlara İlişkin Öneriler

Araştırmada meslek elemanlarının Dernek çalışanlarının işe alımlarına ilişkin önerilerde buldukları görülmüştür. İşe alımlarda derneğin özel bir model geliştirmesi ve belli standartlar gözetilerek alım yapılması gerektiği anlaşılmıştır. Buna istinaden meslek elemanları şu ifadeleri kullanmıştır:

“Burada daha çok referans ve CV’ye bakılıyor. Evet bunlarda önemli ama daha çok o kişiyle ilişki kurarak o kişiyi tanıyarak alınmasının daha değerli olduğunu düşünüyorum.” (E, 28)

“Şu an nasıl bir alım olmalı diye sorarsanız özel bir model çıkartılmalı bence, hatta bazı şirketler vardır, şirketler kuruma gelir, size özgü bir işe alım modeli çıkarır.” (K, 26)

“Alınacak kişinin bu işi yapabilecek potansiyeli var mı, yok mu? nasıl çalışır? bunlarla ilgili evet mülakat yapıyor ama bunun daha geliştirilmesi lazım.” (K, 28)

“Alanın zorluğundan kaynaklı her birimde daha deneyimli kişilerin çalıştırılması gerektiğini düşünüyorum alanda.” (E, 30)

4.8.3. Psikososyal Destek Çalışmaları Açısından Çözüm Önerileri

Araştırmanın bu bölümünde meslek elemanlarının psikososyal destek çalışmaları açısından çözüm önerilerinden elde edilen kodlamalara yer verilmiştir. Alınan veriler; terapi ve psikiyatri süreçlerine ilişkin öneriler, kişi başına düşen ev sayılarının azaltılması ve vaka yöneticiliğine ilişkin çözüm önerilerle alt başlıklarında kodlanmasının daha anlaşılır olabileceği değerlendirildiğinden bu konudaki kod incelemelerinin ayrı bir başlık altına alınmasının uygun olacağı düşünülmüştür.

Tablo 4.16: Psikososyal Destek Çalışmaları Açısından Çözüm Önerileri

Psikososyal Destek Çalışmaları Açısından Çözüm Önerileri	n	%
Terapi ve psikiyatri süreçlerine ilişkin öneriler	12	48.00
Kişi başına düşen ev sayılarının azaltılması	8	32.00
Vaka yöneticiliğine ilişkin çözüm önerileri	5	20.00
TOPLAM	25	100.00

Yapılan araştırmada elde edilen bulgular ile, meslek elemanlarının psikososyal destek çalışmaları açısından çözüm önerilerinin; %48,00'ının terapi ve psikiyatri süreçlerine ilişkin öneriler üzerine, %32,00'ının kişi başına düşen ev sayılarının azaltılması üzerine, %20,00'ının vaka yöneticiliğine ilişkin çözüm önerileri üzerine ifadelerinden oluştuğu tespit edilmiştir.

4.8.3.1. Terapi ve Psikiyatrik Tedavi Süreçlerine İlişkin Öneriler

Yapılan araştırmada meslek elemanlarının terapi ve psikiyatri süreçlerine ilişkin önerilerde buldukları görülmüştür. Dernekte alışan terapistlerin sayılarının arttırılması, terapistlerle seans sayısı adedince bir anlaşma yapılması ve psikoterapi faaliyetleri için tamamen dışarıdan hizmet alımına gidilmesi meslek elemanlarının önerilerinin başında yer almaktadır. Buna istinaden şu ifadeler kullanılmıştır:

“Kurumda daha fazla terapist olmalı diye düşünüyorum. Benim günde 4 seans almam gerekiyor diye düşünüyorum. Bazen beş seansı bile geçtiği oluyor.” (E, 28)

“Ama belki şöyle de olabilirdi. Terapi sürecini tamamen Dernekte alışmayan birinin yürütmesi de mümkün olabilir gibi geliyor bana. Yani ocuğun egem alanının dışında bir yerde, belki de egem alanına yakın başka bir sokakta bir binada ve danışmanlık merkezinde ya da tamamen kendi ilçesine yakın bir ilçede danışmanlık merkezine gitmesi onun için terapist olan kişilere ayrılan bütçeyi, oraya da gidip o kişilerle terapi sürecini yürütmesi ve bunun araştırması olabilir. Psikologlar ile görüşüp size sadece iki ocuk, üç ocuk merkezine de şu kadar ocuk ileteteğiz ücret konusunda nasıl olur gibi bir anlaşma yapıp çocukları oraya götürme seçeneği de bence olabilir. Yapılıyor zaten ama daha kısıtlı yapılıyor.” (K, 33)

“Bu şekilde terapist alıştırılmamalı. Ben terapist olarak orada çalışacak olsaydım şunu tercih ederim. En başında gideyim terapi alayım çıkayım terapi karşılığı bir anlaşma yapılması gerektiğini düşünüyorum. Terapistler o kadar her şeyin içinde olmamalılar. O kimlik daha çok ayrılmalı bence.” (K, 28)

“Birde daha fazla terapiye ihtiyacı olan çocuğumuz var ama imkân kısıtlı kalıyor. Çünkü alışan terapist sayımız az.” (K, 35)

“Burada sadece bizim çocuklarla ilgilenecek bir psikiyatrist olması gerekiyor. Farklı doktorlara gidince farklı tanımlar konulabiliyor. Burada bizim çocukları tanıyan, sistemi bilen ve daha çok hakim olan bir psikiyatristin olması gerekiyor. Bizim psikologlarla iletişim kurarak çocuk hakkında yönlendirecek, bilgi verecek biri olmalı. Bu çocuk açısından çok daha iyi.” (E,24)

4.8.3.2. Kişi Başına Düşen Ev Sayılarının Azaltılması

Araştırmada meslek elemanlarının kişi başına düşen ev sayılarının azaltılması üzerine önerilerde buldukları görülmüştür. Kişi başına düşen ev sayılarının ortalama 4-5 olarak belirlenmesinin meslek elemanlarının verimini arttıracığı anlaşılmıştır. Buna istinaden meslek elemanları şu ifadeleri kullanmıştır:

“Bana göre kesinlikle kişi başına düşen ev sayısı ve çocuk sayısı azaltılmalı. O uzmanın çocuklarla daha fazla vakit geçirebilmesi gerekiyor. Mesela şu anda her uzmanın ortalama 8-9 evi var ama ideal olan bir uzmana 5 ev olmalı bence.” (K, 35)

“Bir çalışanın 40 çocuğa aynı etkiyi yaratması mümkün değil. Bu durumda bir tükenmişlik gelebilir. Genelde 1 kişiye 9-10 ev veriliyor. Bu çok uygun değil. Azaltılması gerekiyor. Evet yapabiliyorsun bir şekilde ama ne kadar verim alabiliyorsun? Alamıyorsun. Ama daha az evle daha çok meşgul olmak hem düzen olarak hem de oradaki çocuklar adına maksimum faydalı olabilir” (E, 24)

“Kaç çocuktan sorumluysek bu çok etkileyen bir durum. Yani sorumlu olduğumuz çocuk sayısı bir tık daha az olsa belki verim seviyesi daha fazla olabilir. Mesela 8 ev değil de 4 ev verildiği takdirde o evlere ayırdığı vakit daha fazla artacak ve zihni o kadar bölünmeyecek. Aynı zamanda daha sağlıklı ilerleyecek.” (E, 26)

4.8.3.3. Vaka Yöneticiliğine İlişkin Çözüm Önerileri

Araştırmada meslek elemanlarının vaka yöneticiliğine ilişkin çözüm önerilerinde buldukları görülmüştür. Dernekte meslek elemanlarını yönlendirici uzman sayısının

arttırılmasının kişilerin önemli ihtiyaçlarının başında yer aldığı anlaşılmıştır. Buna istinaden meslek elemanları şu ifadeleri kullanmıştır:

“Mesela evlerdeki gözlemlerimizi komisyon toplantımıza taşıdığımız zaman bizi yönlendirecek 2-3 tane uzmanımızın olması gerekiyor. Önceden 2 tane koordinatörümüz vardı çok daha yeterliydik ama şu anda tek koordinatörümüz var ve eski sistem gibi olması gerektiğini düşünüyorum. Şu anda aslında biz kendi kararlarımızı kendimiz veriyoruz gibi. Çok sıkıştığımız noktada koordinatörümüzden destek alıyoruz. Ama diğer türlü daha süpervizyon tadında olacak, daha sağlam adımlar atabilmek için bizi yönlendirecek hocalarımıza ihtiyacımız var. Çabamızla bir şeyler oluyor ama daha iyisi olabilir miydi? evet olabilirdi.” (K, 35)

“Meslek elemanlarını koordine eden ve danışılan kişinin bir değil de birden fazla olması gerektiğini düşünüyorum. Aslında yetersiz kalınan kısım bu.” (K, 28)

“Bir psikososyal destek birimi amirimiz var ve bu birim amiri aslında gerek Tuzla bölgesi olsun gerek Ümraniye olsun gerek Avrupa yakası olsun, üçüyle birden ilgilendiği için tek kişinin buna yeterli olacağını düşünmüyorum. Yani belki deneyimli kişilerden oluşan bir süpervizyon alt birimi oluşturulup her an danışma ihtiyacı duyan kişilerin o şekilde bir yardım alabilmesi güzel olabilirdi.” (E, 30)

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA VE DEĞERLENDİRME

Bu bölümde araştırmaya ilişkin sonuçlara, tartışmalara ve bulgular üzerinden düzenlenen önerilere yer verilmiştir.

5.1. Genel Değerlendirme ve Tartışma

Yapılan araştırmada Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile imzalamış olduğu iş birliği protokolü çerçevesinde hizmet gösteren Mutlu Yuva Derneği'nin hizmetleri ve bünyesinde çalışan meslek elemanlarının deneyimleri hakkında bilgiler verilmeye çalışılmıştır. Bu bilgiler toplanırken araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla katılımcıların sosyo-demografik özellikleri ve çocuk evlerindeki hizmetlerine yönelik deneyimleri üzerine bilgiler elde edilmiştir.

Katılımcıların demografik bilgilerine bakıldığında, %65'inin kadın %35'inin erkek olduğu görülmüştür. Kadın çalışan sayısının erkek çalışanlara oranla genelleme yapılabilmesi açısından daha yüksek olduğu görülmektedir. Eğitim düzeyine bakıldığında ise %65'inin lisans %35'inin lisansüstü eğitime sahip olduğu görülmektedir.

Katılımcıların meslek dağılımları incelendiğinde %90'ının psikolog %10'unun sosyal çalışmacı olduğu görülmüştür. Sosyal hizmet uzmanlarının sayısının psikologlara nazaran daha az olması dikkat çekmektedir.

Yapılan araştırmada meslek elemanlarının yoğun olarak iş stresi ve tükenmişlik durumu yaşadıkları anlaşılmaktadır. Bu durumun çoğunlukla, çocuk evlerinin örgütsel yapısı ve koruma altındaki çocukların travmatik deneyimlerinin meslek elemanlarına etkisinden kaynaklandığı görülmektedir. Basım ve Şeşen (2005: 57-70), sosyal hizmet çalışanlarının mesleki faaliyetlerinde diğer meslek gruplarına nazaran daha yüksek oranda tükenmişlik yaşadıklarını ortaya koyarak sosyal hizmet alanındaki iş stresi ve duygusal yorgunluğun sebebinin yapılan işin sürekli olarak duygusal katılımı gerektirmesi olduğunu belirtmektedir. Bunun yanında tükenmişliğin idealist ve istekli kişilerde daha yoğun olarak görüldüğü de anlaşılmaktadır. Bu kişilerin tükenmişliği daha ağır boyutlarda yaşamalarının nedeninin, mesleki faaliyetlerinde yoğun istek ve

heyecana sahip olmalarından kaynaklandığı ve bu durumun zamanla duygusal yorgunluğa sebebiyet verdiği görülmektedir.

Mesleki tükenmişliğin yaşanmasının bir diğer nedeninin ise kişisel olarak takdir edilmeme ve motivasyon desteği alamama yönünde olduğu görülmüştür. Erdal ve Turan (2017: 84) çalışmasında iş doyumu yüksek olan meslek elemanlarının daha kaliteli hizmet sunacağı tezinden hareketle motive edici faktörlerin artırılmasının iş doyumu ve motivasyonu da arttıracaklarını belirtmiştir. Buna istinaden kesintisiz, etkin ve verimli hizmet sunumunun mesleki doyum ve motivasyon ile mümkün olacağı da bir gerçektir.

Meslek elemanlarının çalışma sürecinde; Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi (ÇEKOM), çocuk evi sorumlusu, sosyal servis, bakım personeli ve Dernek çalışanları gibi birçok kişi ve kurum ile çalışma durumunda kaldıkları anlaşılmıştır. Bunun sonucu olarak sistem içerisinde sık sık koordinasyon eksikliği durumlarının yaşandığı tespit edilmiştir. Zengin ve ark. (2012: 136-141) sosyal hizmetlerde sivil toplum kuruluşlarının da yer aldığı bir koordinasyonun sağlanmasının, verilen hizmetlerde mevcut kurumsal kapasitesinin geliştirilmesine olumlu katkıda bulunacağını belirtmektedir.

Çocuk evlerinde hizmet sunan meslek elemanlarının ifadelerinde, ev içerisinde çalışan bakım personellerinin temel eğitim konusunda yetersiz olmaları ve çocuk merkezli bir bakış açısına sahip olmamalarından kaynaklı kimi zaman ev içi kriz durumlarının oluştuğu anlaşılmıştır. Kriz durumlarının psikososyal destek ile çözülebileceği konularda ise uzmanlara yönlendirme konusunda aksaklıkların yaşandığı tespit edilmiştir. Semerci ve ark. (2020: 184-186) çalışmasında, bakım personellerinin çalışma sürecinde eğitim desteğine ihtiyaç duydukları ve eğitimlerin süreli, etkin ve birbirini tekrarlamayan şekilde verilmemesinin hizmet sunumunda kaliteyi arttıracaklarını belirtmektedir. Acar ve ark. (2021: 528-534) benzer şekilde yaptıkları araştırmada bakım personellerinin kendilerini zayıf ya da yetersiz hissettikleri noktaların; çocuklara yetebilme ve özellikle çocukların psikolojik süreçlerine yardım edebilme konusunda olduğunu belirtmiştir.

Yatılı kurum bakımı hizmetlerinden olan Çocuk Evleri Hizmet Modeli'nin diğer bakım modellerine nazaran çocuklar üzerinde olumlu katkılarda bulunduğu meslek elemanlarının ifadelerinde belirtilmiştir. Çocuk evlerinde çocuklar, biriciklik esasına dayanarak ve kendilerini güvende hissederek korunmaktadır. Çocuk evleri modeli

çocukların yetenek ve becerilerinin geliştirilmesine ve potansiyellerinin ortaya çıkarmasına katkı sağlamakta, kendileriyle barışık ve geleceğe yönelik kaygılarının azalmasına da destek olmaktadır (Aydoğdu, 2016: 64).

Çocuk evlerinde çocukların; toplumla iç içe, komşuluk ve arkadaşlık ilişkileri geliştirerek topluma değer katan, milli ve manevi değerlere sahip, kültürünü benimsemiş şekilde ayakları üzerine basabilen bir bakıma sahip olmaları amaçlanmakta ve buna yönelik olarak çocuk evleri hizmet modeli yaygınlaştırılmaya devam edilmektedir (Başer, 2013: 44). 2021 yılı yıl sonu istatistiklerine göre, Türkiye genelinde 1.193 çocuk evinde 5.649 çocuğa hizmet verilmektedir (ASHB, 2021: 1).

Araştırmada meslek elemanlarının çocuk evlerinde; vaka yönetimi, psikososyal destek ve danışmanlık, kapasite geliştirme vb. çalışmalar yürüttüğü görülmüştür. Kök (2016: 6) çalışmasında, kurum bakımında bulunan çocuklarda; suçluluk, değersizlik, karamsarlık, depresyon ve öfke benzeri sorunların en yaygın görülen sorunlar olduğunu belirtmektedir. Çocuklara yönelik uygulanan psikososyal destek hizmetleri ile çocukların geçmişte yaşadıkları travmalarının izleri silinmekte ve yaşadıkları olumsuz duygulardan arınarak geleceğe umutla bakmaları amaçlanmaktadır. Meslek elemanları çeşitli ölçme ve değerlendirme araçları ve gözlem yolu ile çocukları ruhsal açıdan değerlendirmekte ve ihtiyaç duydukları hizmeti sunmaktadır. Hizmetlerin arasında en etkin ve verimli olan hizmetin psikoterapi faaliyetleri olduğu anlaşılmaktadır. Psikoterapi faaliyetlerinin iyileştirici etkisinin meslek elemanlarının iş doyumlarına da katkı sağladığı görülmektedir.

Araştırmada meslek elemanları, çocuk evlerindeki ortak faaliyetlerinde ÇEKOM çalışanlarının yasa ve yönetmeliklere sıkı sıkıya bağlı kalarak hareket ettiklerini, bu durumun çocuklara uygulanan hizmetlerin işlerliğini yavaşlattığını ve meslek elemanlarının esnek çalışamamasına sebebiyet verdiğini ifade etmektedir. Sarıaltın (2017: 65-71) araştırmasında, ÇEKOM çalışanlarının yasa ve yönetmeliklerin yeterince açıklayıcı ve yol gösterici olmamasından dolayı sıklıkla açıkları kendilerinin kapatması gerektiğini ve yeterince idari destek alamadıklarından güncel konularda inisiyatif almakta zorlandıklarını belirtmiştir. Buna istinaden çocuk evlerindeki hizmetlerin işlerliğine uygun olarak hazırlanacak bir Çocuk Evleri Yönetmeliği'nin alandaki yasal boşlukları kapatacağı ve çocuk evlerindeki hizmetlerin verimini arttıracığı düşünülmektedir.

Meslek elemanlarının iş yükünün zaman zaman özel hayatlarını ve aile ilişkilerini olumsuz etkilediği anlaşılmıştır. Bunun yanında iş yükünün bazı somatik hastalıklara sebebiyet verdiği de tespit edilmiştir. Meslek elemanlarının yaşadığı fiziksel ve duygusal yorgunluğun, mesleki doyum ve iş tatminlerini de olumsuz etkilediği anlaşılmıştır. Gündüz (2020: 9-12) araştırmasında, dezavantajlı gruplarla çalışan meslek elemanlarının ciddi boyutta ikincil travmatik strese maruz kaldıklarını belirtmiştir. Travmatik olay yaşamış, ihmal/istismara maruz kalmış kişilerle çalışan meslek elemanları karşılaştıkları vakalardan dolayı olarak etkilenebilmektedirler. Bu durum meslek elemanlarının da dezavantajlı kişilerin yaşadığı ruhsal sorunların benzerini deneyimlemelerine sebebiyet vermektedir. Meslek elemanları yaşanan olaya doğrudan maruz kalmadıklarından yaşadıkları süreç ikincil travmatik stres olarak tanımlanmaktadır. İkincil travmatik stres yaşayan meslek elemanlarında psikosomatik etkiler, sosyal çevreyle ilişkilerde zorluk, mesleki verimin zayıflaması vb. etkiler görülmektedir.

Meslek elemanlarının hizmet sunumu sürecinde deneyim eksikliği ve mesleki tecrübesizlikten kaynaklı olarak birtakım sorunlar yaşadığı anlaşılmaktadır. Dezavantajlı gruplarla çalışan meslek elemanlarının deneyim ve hayat tecrübesine sahip olmadan çalışmaya başlamalarının kişisel olarak da yıpranmışlığı sebebiyet verdiği görülmektedir. Aslan ve Erbay (2017: 552-553) araştırmasında korunmaya ihtiyaç duyan çocuklarla çalışan 33 yaş altındaki meslek elemanlarının duygusal tükenme ve duyarsızlaşma durumlarını yüksek düzeyde yaşadıklarını belirtmiştir. Çalışma süresi 1 yıldan az olan meslek elemanlarının duygusal tükenme yaşadıkları, çalışma süresi 2 yıldan fazla olan meslek elemanlarında ise kişisel başarısızlık hissini ortaya çıktığı belirtilmiştir. Bunun yanında sorumlu olunan ev ve çocuk sayısı arttıkça tükenmişlik düzeylerinden duyarsızlaşma boyutunun arttığı da anlaşılmıştır. Dernek bünyesinde çalışan meslek elemanlarının yarısından fazlasının yeni çalışmaya başladıkları göz önüne alındığında yaşanan tükenmişlik hissini önemi ortaya çıkmaktadır.

Meslek elemanlarının psikososyal destek sağlama sürecinde süpervizyon ve danışmanlık desteğine sık sık ihtiyaç duydukları anlaşılmaktadır. Aydın ve Yaman (2021: 398) çalışmasında, mesleki rollerin pratiğe geçirilmesinde süpervizyonun önemli bir katkısının olduğunu belirtmektedir. Birbirinden çok farklı özelliklere sahip vakaların çözümünde farklı mesleki bakış açılarından faydalanılması ve farklı

müdahaleler yapılması gerekebilmektedir. Bu noktada süpervizyon ihtiyacı daha da ön plana çıkmaktadır. Bunun yanında dezavantajlı gruplarla çalışan meslek elemanlarının sürekli bir biçimde ikincil travmatik strese maruz kalmalarının önüne geçilebilmesi adına süpervizyon, bir nevi kendine yardım işlevi de görebilmektedir.

Meslek elemanlarının tamamına yakınının çalıştıkları kurumda maddi açıdan tatminsizlik yaşadıkları anlaşılmıştır. Geçmiş dönemde aynı kurumda çalışan meslek elemanları ise çalıştıkları dönemde yine maddi açıdan tatminsizlik yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bunun yanında meslek elemanlarının profesyonellik ve gönüllülük arasındaki sınırların net olarak ayrışamamasından kaynaklı uzun soluklu çalışacak motivasyona sahip olamadıkları da anlaşılmıştır. Kurt ve Taş (2015: 199) çalışmasında, sivil toplum örgütlerinde başarılı ve uzun vadeli sürdürülebilir bir insan kaynağının ve uzun soluklu tecrübeli profesyonel kadroların oluşturulabilmesi için örgüt politikasının net ve açıkça belirlenmesinin öneminden bahsetmektedir. Kurum içerisinde gönüllülük değil uzmanlığı ön plana çıkarılarak görevlendirme yapılmasının, sivil toplum kuruluşlarının birer profesyonel işletme, çalışanlarının ise profesyonel personel olduğu gerçeğinin kabullenilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bununla beraber uzun vadeli ve sürdürülebilir iş garantisi ve buldukları pozisyonda yükselme vaadinin de çalışan kişilerin motivasyonunun ve aidiyet duygularının artmasına katkı sağlayacağı belirtilmektedir.

Araştırmada derneğin bünyesindeki psikososyal destek birimi çalışanlarına kimi zaman hizmetiçi eğitimler verdiği anlaşılmıştır. Meslek elemanları alanda uzmanlık kazanmak adına kendi eğitim süreçlerini yönetmekte yahut Dernek tarafından sağlanan eğitimler aracılığıyla öğrenim kazanmaktadır. Ancak derneğin farklı birimlerinde çalışan personellerinin meslek elemanlarına nazaran alanda uzmanlaşmaya yönelik eğitimler almadıkları tespit edilmiştir. Bu durumun ise ortak ekip/saha çalışmasında düşünsel ve işlevsel anlamda sıkıntılara yol açtığı anlaşılmıştır. Örneklemi kamu kurumlarında çalışan sosyal çalışmacılar olan bir başka çalışmada (Bağdat, 2018: 115-120), meslek elemanlarının yeterli asgari düzeyde alan bilgisine sahip olmaması ve ortak, düzenli bir eğitim sürecinden geçmemeleri nedeniyle mesleki çalışmalarında sürecin çok sağlıklı ilerlemediği belirtilmiştir. Dernek tarafından sağlanan eğitim desteğinin yalnızca psikososyal destek birimi çalışanlarına değil, tüm çalışanlara yönelik olarak verilmesinin, ortak bir bakış açısına sahip olmayı destekleyeceği düşünülmektedir.

SONUÇ

Yapılan araştırmada, geçmişten bugüne korunmaya ihtiyaç duyan çocuklara y6nelik farklı kurum bakımı modellerinin uygulandığı ancak bu modellerin her birinin eksikliklerinin olduğu g6r6lm6řt6r. Yatılı kurum bakımı hizmetlerinden olan ocuk Evleri Hizmet Modeli'nin korunmaya ihtiyaç duyan çocukların ihtiyaçlarını karşılama noktasında en başarılı model olduğu s6ylenebilir.

2010 yılında kurularak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile yapmış olduğu iş birliği protokol6 çerçevesinde faaliyetlerine başlayan Mutlu Yuva Derneği, 12 yıl içerisinde 126 ocuk evi ile T6rkiye'de en çok ocuk evi açan STK olmuştur. Kuruluş amacı; kimsesiz çocukları biyo-psiko-sosyal açıdan rehabilite etmek ve onları g6lendirerek hayata kazandırmak olan Dernek, çalışmalarını; psikososyal destek, eğitim desteği, manevi destek vb. alanlara ayırarak s6rd6rmektedir.

ocuk evlerindeki çocukların geçmiş yaşamlarında ağır travmatik s6relerden geçtikleri ve bunun sonucunda psikolojik, ruhsal ve/veya patolojik birtakım rahatsızlıklar yaşadıkları g6r6lmektedir. Dernek politikası gereği çocukların korunmasından sonra en 6ncelikli hizmetin psikososyal destek çalışmaları olduğu g6r6lmektedir. Bu alışmalar ile çocukların geçmiş travmalarının izleri silinerek hayata daha barışık ve g6lenmiş bir şekilde katılımının sağlandığı anlaşılmaktadır.

ocuk Evleri Modelinde Mutlu Yuva Derneği'ne benzer diğer STK'larında Bakanlıkla yaptığı iş birliği protokolleri çerçevesinde ocuk evleri açtıkları g6r6lmektedir. Ancak kapasitelerinden kaynaklı olarak verilen hizmetlerde psikososyal destek çalışmalarının Mutlu Yuva Derneği kadar profesyonel sağlanamadığı anlaşılmaktadır. Kurum bakımında kalan çocukların koruma ve bakım hizmetlerinin yanında mutlak surette psikososyal açıdan da desteklenmeleri gerektiği d6ř6n6lmektedir. Bu açıdan STK'ların kendilerini bu hizmetleri sağlamaya y6nelik olarak geliştirmelerinin yararlı olacağı d6ř6n6lmektedir.

ocuk evlerinde psikososyal destek sağlayan meslek elemanlarının model ve hizmetlere y6nelik olumlu g6r6şlerinin olduğu anlaşılmıştır. ocuk Evleri Hizmet Modeli'nin çocukların bakımı ve korunması açısından diğer hizmet modellerine g6re en sağlıklı model olduğu anlaşılmıştır. Çocukların k66k gruplar halinde, biriciklik

esasına dayanarak yetiştirilmelerinin çocuğun yüksek yararı karinesine en uygun hizmet olduğu görülmektedir.

Araştırmamızın çıktıları ve katılımcıların görüşleri doğrultusunda Kamu ve Dernek hizmetlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesine yönelik birtakım öneriler ortaya çıkmaktadır. Bu önerileri Kamu uygulamalarına yönelik öneriler, Dernek uygulamalarına yönelik öneriler ve psikososyal destek çalışmalarına ilişkin öneriler olarak belirtmek faydalı olacaktır.

Kamu uygulamalarına yönelik öneriler konusunda üzerinde en çok durulan konunun çocuk evlerinde çalışan bakım personellerinin seçimi ve eğitimi konusunda olduğu görülmektedir. Yapılan araştırmada bakım personellerinin seçimi konusunda ortak bir standardizasyonun olmadığı ve temel eğitim seviyeleri düşük, çocuk bakımı konusunda yeterli bilişsel düzeye sahip olmayan personellerin çocuk evlerinde çalıştırılabildiği görülmüştür. Bakım personellerinin seçimi konusunda mutlak surette bir kişilik testinin uygulanması ve mülakatın ötesinde stajlar aracılığıyla çocuk bakımı konusunda yeterliliklerine bakılması gerektiği düşünülmektedir. Süreç içerisinde personellerin motivasyonunu artırıcı çalışmaların ve çocuk bakımı konusunda bilgilerini tazelemeye yönelik eğitimlerin de sık sık verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Yapılan araştırmada Bakanlık bünyesinde çalışan çocuk evi sorumlularıyla ilgili birtakım sorunların olduğu görülmüştür. Bu sıkıntıların çoğunlukla; ev sorumlularının deneyim eksikliği, Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) aracılığıyla direkt olarak atanmaları ve farklı mesleki branşlardan gelmeleri nedeniyle yaşandığı görülmektedir. Ev sorumlularının çocuk evlerindeki görev tanımları itibariyle belirli bir tecrübeye, eğitime ve yeterliliği sahip olmaları gerektiği görülmektedir. Bu sorunların ortadan kalkması için kişilerin belirli bir yaş ve tecrübeden sonra ev sorumluluğu pozisyonuna atanması gerektiği düşünülmektedir. Bunun yanında atamalarda KPSS sınavının yanında yeterliliği ölçecek mülakat ve argümanlarında olması gerektiği düşünülmektedir. Yine ev sorumlularının seçimi konusunda sabit mesleki branşlar üzerinden (sosyal hizmet, psikoloji, çocuk gelişimi vb.) alımların yapılmasının da sahadaki sistemin oturması konusunda katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmamızda Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezleri (ÇEKOM) ile ortak şekilde çalışan meslek elemanlarının, ÇEKOM'ların yaptıkları iş aynı olsada uygulamalarda farklılıklarının olduğu yönünde ifadelerinin bulunduğu görülmüştür. Temelde Aile ve

Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağılı olarak çalışan EKOM'ların uygulamada farklı hareket etmelerinin sebebinin saha çalışmalarına yönelik detaylı mevzuatların olmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. EKOM'ların ocuk evlerindeki çalışmalarına yönelik detaylı yasal mevzuatların oluşturulmasının alandaki boşluğu kapatacağı düşünülmektedir.

Meslek elemanlarının süreç içerisinde Devlet ayağındaki kişi ve kurumlarla koordinasyon sorunları yaşadıkları ve karar alma sürecinde birçok bürokratik engellerle karşılaştıkları tespit edilmiştir. Bu konunun temel sebebinin Devlet ve Dernek ayrımından kaynaklandığı görülmektedir. Buna yönelik olarak STK'ların alan ve sınırlarının net olarak belirlendiği mevzuatların da oluşturulmasının alanda bu sorunların çözümüne destek olacağı düşünülmektedir.

Yapılan araştırmada Dernek alışmaları konusunda üzerinde en çok durulan konuların, iş birliği ve verimliliğin arttırılması, gönüllülük uygulamalarının yaygınlaştırılması, kurum içi uygulamalardaki iyileştirme ve işe alımlar konusunda öneriler olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmamızda meslek elemanlarının, Dernek alışanları arasında uyumu bozan ve motivasyonu düşüren kişilerin bulunduğunu ve bu kişilere yönelik Dernek yönetiminin gerekli tedbir ve cezayı uygulamadığı yönünde ifadelerinin bulunduğu görülmektedir. Çalışanlar arası iş barışının sağlanması ve saygınlığın arttırılması konusunda Dernek yönetiminin gerekli çalışmaları yapması gerektiği düşünülmektedir. Bunun yanında Dernek alışanlarının süreç içerisinde duygusal açıdan tetiklenmeler yaşadıkları ve bunu birbirlerine olumsuz şekilde yansıtıkları anlaşılmıştır. Yapılan işin doğası itibariyle duygusal iniş-çıkışların ve tetiklenmelerin doğal olduğu ancak bunun üstesinden gelmek ve yüksek verim sağlamak için st yöneticiler dahil tüm çalışanların psikoterapi desteği alması gerektiği düşünülmektedir.

Yapılan araştırmada Derneğin gönüllülük faaliyetlerinin bir STK açısından profesyonellik noktasında istenilen düzeyde olmadığı anlaşılmıştır. Derneğin gönüllülük politikalarının daha sürdürülebilir olması ve gönüllü olan kişilerin Derneğe ve hizmetlere yönelik bağlılıklarının arttırılmasına yönelik çalışmaların yapılması gerektiği düşünülmektedir.

Meslek elemanlarının ifadelerinden yola çıkarak Derneğin personel alımı noktasında belirli bir alım modeli geliştirmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Buna yönelik olarak

herkes için standart politikaların uygulanması ve politikaların resmileştirilmesinin gerektiği düşünülmektedir. Yapılacak alımlarda özellikle genç, ücret beklentisi az olan ve tanıdıklık aracılığıyla başvuran adayların ön plana çıkmasının kurum içi güven sorunlarına da yol açtığı anlaşılmıştır. Meslek elemanları yeni mezun şekilde işe başladıklarında kurum içerisindeki diğer çalışanlar tarafından örselendiklerini ve tecrübesizlikten kaynaklı olarak düşüncelerine başvurulmadığını belirtmiştir. Buna istinaden yapılacak alımlarda deneyimli kişiler arasından seçim yapılması, çalışanların kişilik testinden geçirilmeleri ve uzun süren deneme sürecine tabi tutularak alım yapılması gerektiği düşünülmektedir.

Araştırmada meslek elemanlarının çocuk evlerinde sağladıkları psikososyal destek hizmetlerine ilişkin olumlu görüşlerinin olduğu anlaşılmıştır. Psikososyal destek hizmetleri kapsamında çocuk evlerini haftalık ziyaret ettikleri ve sıkı bir takip içerisinde oldukları görülmüştür. Yapılan takibin, vakalar üzerinde müdahale planı hazırlamada büyük katkısının olduğu tespit edilmiştir.

Meslek elemanları açısından bir diğer olumlu görüş psikososyal destek hizmetlerinin bir STK'ya göre gerekli yeterlilikte olmasıdır. Bunun yanında meslek elemanları psikososyal destek hizmetlerini uygularken kendilerini ekip içerisinde mutlu hissetmekte ve ekip çalışmasının kendilerine olumlu katkılarda bulunduğu bahsetmektedir.

Yapılan araştırmada psikososyal destek hizmetleri konusunda verimin artırılmasına yönelik birtakım öneriler ortaya çıkmıştır.

Dernek bünyesindeki Psikososyal Destek Birimi'nin haftalık olarak komisyon toplantıları yaptıkları ve bu toplantılarda evlerin ve çocukların durumunun konuşulduğu anlaşılmıştır. Bu toplantıların mesleki çalışmalar açısından süpervizörlük katkısı sağladığı da görülmektedir. Ancak meslek elemanları açısından bu toplantıların profesyonel bir süpervizörlük olarak görülmediği ve alandaki çalışmalarına yönelik düzenli, profesyonel bir süpervizyon desteği almaları gerektiği düşünülmektedir.

Meslek elemanlarının çocuklar konusunda özellikle psikiyatri doktorlarından sık sık destek aldıkları görülmektedir. Ancak çocuklarla ilgilenen sabit hastane ve doktorların olmaması ve randevu alma sürecinde yaşanan sorunlar nedeniyle çocukların psikiyatrik destek sürecinde aksamaların yaşandığı anlaşılmıştır. Derneğin çocuk evlerinde çocuklar için belirli hastane ve doktorlarla anlaşma yapmasının, çocukların

hizmetlere kolay erişimini sağlayacağı ve alandaki çalışmaların sekteye uğramasının önüne geçeceği düşünülmektedir.

Yapılan araştırmada meslek elemanlarının %90'ının psikolog %10'unun sosyal çalışmacı olduğu görülmektedir. Buna bağlı olarak özellikle psikologlarla yapılan görüşmelerde, Dernek çalışanı ve yöneticileri tarafından psikoloji biliminin batı kaynaklı, inanç temelinden uzak bir bilim olarak görüldüğü ve psikologların yaptıkları hizmetlere güvenilmediğine yönelik görüşler tespit edilmiştir. Bu durumun yapılan hizmetlerin verimini düşürdüğü ve çalışanların aidiyet duygularını olumsuz etkilediği görülmektedir. Buna yönelik olarak psikososyal destek çalışmalarında birim çalışanlarına yönelik bu gibi olumsuz tutum ve davranışların azaltılması ve çalışanlara gerekli saygınlığın sağlanması gerektiği düşünülmektedir.

Meslek elemanları için bir diğer sorun maddi açıdan tatminsizlik yaşamalarıdır. Bu durumun en büyük nedeninin çalışılan kurumun hayır ve bağışlarla idare edilmesi olduğu görülmektedir. Meslek elemanları her ne kadar bu durumun farkında olsa da iş yüküne nazaran maddi açıdan emeklerinin karşılığını alamadıklarını ifade etmektedir. Geçmiş dönemde Dernek bünyesinde çalışan meslek elemanlarıyla yapılan görüşmelerde de iş yükü ve ücret arasındaki fark nedeniyle derneğe karşı aidiyet duygusu hissedemedikleri ve uzun soluklu çalışacak motivasyona sahip olmadıkları görülmüştür. Derneğin her ne kadar hayır ve bağışlarla idame ettirilen bir kurum olduğu gerçeği olsa da profesyonel uzun soluklu kadroların oluşabilmesi için ücret skalasında değişiklik yapması gerektiği görülmektedir.

Meslek elemanlarının belirttikleri sorunların bir diğeri Dernekteki meslek elemanı sayısının az, yapılacak işin ise çok olmasıdır. Bundan dolayı meslek elemanları birden çok iş yaptıklarını ifade etmiştir. Bu durumun zamanla yorulmalarına ve mesleki tükenmişlik hissi yaşamalarına neden olduğu görülmektedir. Derneğin bunun önüne geçmesi amacıyla iş yükü ve çalışan sayısındaki orantıyı sağlıklı yapması ve çalışanlarının belirli bir alanda uzmanlaştırmaya yönelik politika izlemesi gerektiği görülmektedir. Bunun yanında Dernekte çalışan terapistlerin sayılarının artırılması ve terapistlerle mesai saati üzerine değil seans sayısı adedince bir anlaşma yapılması gerektiği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, B., vd. (2021). Çocuk Evlerinde Çalışan Bakım Elemanlarının Mesleki Yeterliliklerinin Çocuk Eğitimi ve Bakımı Açısından Değerlendirilmesi. *Sosyal Politika Çalışmalar Dergisi*, 21(51): 502 - 538.
- ASPB. (2015). *Türkiye’de Sosyal Hizmet ve Yardımların Yeniden Organizasyonu*. T.C. Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile Ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Araştırma Ve Politika Serisi, Ankara.
- (2014). *2013 Yılı Faaliyet Raporu*. <https://www.aile.gov.tr/Uploads/sgb/uploads/pages/arge-raporlar/2013-yili-faaliyet-raporu.pdf> [10.06.2022].
- ASHB. (2012). *2013-2017 Stratejik Planı*, Ankara.
- (2022). *2021 Yılı Yıl Sonu Verileri*. <https://www.aile.gov.tr/media/108736/kurumsalstatistikler.pdf> [10.06.2022].
- Aktel, M. (2003). *Küreselleşme ve Türk Kamu Yönetimi*. Ankara: Asil Yayın.
- Akyüz, E. (1988). Medeni Kanun İle Sosyal Hizmetler Kurumu Kanunu Açısından Korunmaya Muhtaç Çocuklar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 20(1): 409-420.
- (2000). *Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayını.
- (2016). *Çocuk Hukuku*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Arslan, S. (2010). Sivil Toplum ve Demokrasi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 15(2): 357 - 374.
- Aslan, E. ve Erbay E. (2017). Ankara Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'ne Bağlı Çocuk Evlerinde Çalışan Bakım Elemanları ve Çocuk Evi Sorumlularının İş Doyumu ve Tükenmişlik Düzeyleri. *Türkiye ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 21(2): 535 - 556.
- AUZEF. (2021). *Amerika Birleşik Devletlerinde Sosyal Hizmet Uygulamaları. Dünya’da Sosyal Hizmet Uygulamaları*. İstanbul.
- (2020). *Sosyal Hizmete Giriş*. https://cdacikogretim.istanbul.edu.tr/auzefcontent/21_22/_Guz/sosyal_hizmete_giris/14/index.html [30.03.2022].

- Aydın, B. ve Yaman, Ö. M. (2021). Sosyal Hizmet Uzmanlarının Mesleki Rollerini Sahaya Aktarma Sürecinde Yaşadıkları Zorluklara Yönelik Bir Araştırma. *Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*.
- Aydoğdu, F. (2016). Çocuk Evinde Kalan Çocukların Karşılaştıkları Sorunların ve Beklentilerinin İncelenmesi. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*.
- Başer, H. (2013). *Çocuk Refahı Alanında Yeni Hizmet Modeli "Çocuk Evleri"* (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Bahadır, M. (2018). *Korunma Altındaki Çocuklarla Çalışan Bakım Elemanlarının Mesleki Algı ve Motivasyonları-İstanbul Çocuk Evleri Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Bakılcı, A. (2019). *Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Çocuk Evleri Modelinin Tarihsel Süreci ve Mutlu Yuva Derneği Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Baldwin, H. & Nina, B. (2016). *Briefing On The English Child Protection System*.
- Barış, İ. (2019). *Sosyal Çalışma ve Çocuklara Yönelik Hizmetler*.
- Barton, S. G. (2012). *Therapeutic Residential Care For Children and Young People*. Jessica Kingsley Publishers.
- Basım, N., vd. (2005). Çalışma Yaşamında Tükenmişlik: Sosyal Hizmet Uzmanları ile Hemşireler Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 16(2): 57 - 70.
- Bağdat, C. (2018). *5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu'ndaki Danışmanlık Tedbirinin Sosyal Hizmet Açısından Değerlendirilmesi: Ankara Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Beter, Ö. (2010). *Türkiye ve İngiltere'de Çocuk Koruma Sistemleri* (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Bingöl, E. S. (2018). İngiltere'de Yerel Yönetimlerde Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım. *Ombudsman Akademik*, 4(8): 105 - 123.
- CHR. <https://legislation.gov.uk/ukxi/1991/1506/part/I/made> [20.03.2022].
- Cılga, İ. (2004). *Bilim ve Meslek Olarak Türkiye'de Sosyal Hizmet*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayınları.

- Cornberg, S. (2018). Children And Young People's Service: Children's Social Care Sufficiency Strategy 2016 – 2018. *Hackney Council Date for Review*.
- Costin, B. L. (1961). *Child Welfare: Policies and Practice*. America: McGraw Hill Book Company.
- Crane, J. (2018). *Child Protection In England 1960-200*. Switzerland: Experience and Emotion.
- Cromarty, B. (2018). *Children's Social Care In England House Of Commons Library*.
- CTE. (2009). *İngiltere ve Galler Çocuk Adalet Sistemi ve Mağdurlarla İlgili Çalışma Ziyareti Raporu*. Ankara: Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifleri Genel Müdürlüğü, Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı.
- Çaha, Ö., vd. (2013). *TRA2 Bölgesi- Sivil Toplum Kuruluşları Profili*. Kars: Serka Kalkınma Ajansı.
- Çakır, G. (2019). *Atatürk Dönemi'nde Çocuk ve Anne Algısı* (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Çengelci, E. (1988). Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Sosyal Hizmetler ve Mülki Amirlere Düşen Başlıca Görevler. *Türk İdare Dergisi*, 9(18): 499 - 525.
- Çengelci, E. (1998). *Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu*. Ankara: Aydınlar Matbaacılık.
- Çetin, H. (2015). Çocuk Hakları Açısından Kurum Bakımında Mekansal Dönüşüm. *Türkiye 1. Çocuk Hakları Kongresi*, İstanbul.
- Çiftçi, E. G. (2009). Türkiye'de ve Dünyada Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Hizmetlerin Tarihsel Gelişimi. *Aile ve Toplum Dergisi*.
- Çocuk Koruma Kanunu'na Göre Çıkarılan Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik. <https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=10884&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5> [15.04.2022].
- Davulcu, Ş. (2018). *Çocuk Evleri Sitesinde Kalan Çocukların Algıladıkları Sosyal Destek ve Beklentileri* (Bilim Uzmanlığı Tezi). Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.

- Deliğaoğlu, M. (2009). *Himaye-İ Etfal Cemiyeti ve Eğitim Boyutu* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Demirbaş, E. Ö. (2019). *Çocuk Evleri Sitesinde 6-12 Yaş Arası Çocuklar İle Çalışan Bakım Elemanlarının Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Nitel Bir Çalışma* (Yüksek Lisans Tezi).
- DFE. (2019). *Characteristics of children in need: 2018 to 2019 England*. London.
- (2018). *Children looked after in England (including adoption)*. London: Crown Copyright, The National Archives.
- Elmacı, D. (2019). *Türkiye’de Koruma Altındaki Çocuklara Yönelik Çocuk Koruma Kuruluşlarındaki Değişimler* (Yüksek Lisans Tezi). Amasya Üniversitesi, Amasya.
- Eraslan, L. (2011). *Sivil Toplum ve Eğitim*. Ankara: Maya Akademi Yayınevi.
- Erdal, L., ve Turan, A. H. (2017). Sosyal Hizmet Çalışmalarının İş Doyumu ve Motivasyonu: İstanbul Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü (ASPİM) ve Bağlı Kuruluşlar Örneği. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(1): 61 - 92.
- Erdem, D. (2008). *Sivil Toplum Kuruluşlarında Etkinlik Ölçümü: Türkiye Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Erkan, R. ve Gönül, E. (1987). Darüleytamlar. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi*, 5(1): 61-68.
- Eroğlu, Z., vd. (2020). Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına Bağlı Kuruluşlarda Psikososyal Destek Hizmeti Alan Çocukların Bu Hizmete İlişkin Algıları. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 31(1): 131 - 151.
- Friedlander, W. A. (1961). *Introduction to Social Welfare*.
- Gündüz, A., vd. (2014). Küresel Dünya’da Sivil Toplum Kuruluşlarının Ekonomik Kalkınmadaki Rollerini Üzerine Bir Değerlendirme. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 6(10): 130 - 169.
- Gündüz, B. (2020). Meslek Elemanlarının Yaşadıkları İkincil Travmatik Stres. *İstanbul Kent Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 1(1): 1 - 14.

- Güneş, G. (2005). *Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Ödemiş'in Kimsesiz Ve Yetim Çocukları: Ödemiş Himaye-İ Etfal Cemiyeti'nin Faaliyetleri*.
- Hart, D. L. (2015). *The Place Of Residential Care In The English Child Welfare System*.
- Hill, M. (2000). *Origins of the Local Authority Social Services*. Oxford: Local Authority Social Services An Introduction.
- Işıkcı, Y. M. (2016). Türkiye’de Çocuğa Yönelik Sosyal Politika Uygulamaları Ve Tarihsel Analizi. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 7(1): 69 - 100.
- IFSW. (2012). *Global Standards*. <https://www.ifsw.org/global-standards/> [20.05.2022].
- İzci, L. (2021). *Çocuk Koruma Politikalarının Sembolik Etkileşimcilik Bakış Açısıyla Analizi: Türkiye, İngiltere, İsveç Örnekleri* (Doktora Tezi).
- Kök, H. (2019). *Türkiye’de Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Yönelik Hizmet ve Uygulamaların Değerlendirilmesi: Bir Model Önerisi* (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kök, M. (2016). *Yetiştirme Yurdundaki Öğrencilerin Psikolojik Belirti Düzeylerinin Değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Kıranlar, S. (2005). *Savaş Yıllarında Türkiye’de Sosyal Yardım Faliyetleri (1914-1923)*. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Kalaycı, H. (2007). *Yetiştirme Yurtlarındaki Çocuklarda Sosyal Dışlanma Riski*. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Karataş, İ. (2012). *Türk Eğitim Sisteminde STK'lar: Konumları ve İşlevleri*. Ankara: Nobel Yayın.
- Karataş, K. (2015). *Çocuk İhmal ve İstismarında Sosyal Hizmet Yaklaşımı*. Çocuk Koruma Merkezlerini Destekleme Derneği.
- Koşar, N. G. (1992). *Sosyal Hizmetlerde Aile ve Çocuk Refahı Alanı*. Ankara.
- Kongar, E. (1972). *Sosyal Çalışmaya Giriş*. Ankara: Sosyal Bilimler Derneği Yayınları.
- Kuçuradi, İ. (1998). *Sivil Toplum Kuruluşları: Kavramlar*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

- Münir, H. (1938). Çocuk Esirgeme Kurumunun Faaliyeti. *Kurun Gazetesi*. 17.06.1938.
- Kurt, S., ve Taş, H. Y. (2015). Sivil Toplum Örgütlerinde Profesyonel ve Gönüllü Çalışma İlişkileri: Tehditler ve Fırsatlar. *Emek ve Toplum Dergisi*.
- Mustafa Kemal Üniversitesi. (2021). *Sosyal hizmete Giriş*. Hatay.
- Mutlu Yuva Derneği. (2022). <https://www.mutluyuva.org> [20.04.2022].
- Narey, M. (2016). Residential Care in England. *The National Archives*.
- OFSTED. (2021). *School Inspection Handbook*. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/730127/School_inspection_handbook_section_5_270718.pdf [20.04.2022].
- Okay, C. (2000). *Belgelerle Himaye-i Etfal Cemiyeti 1917-1923*. İstanbul: Şule Yayınları.
- Onur, B. (2005). *Anılardaki Aşklar, Çocukluğun ve Gençliğin Psikoseksüel Tarihi*. İstanbul: Kitap Yayınları.
- Orman, D. (2019). *Geçici Koruma Statüsünde Olan Sığınmacı Çocukların Sosyal Hizmet Bağlamında Karşılaştıkları Güçlükler, Sorunlar ve Gereksinimler: Mardin-İzmir İl Örnekleri*.
- Özbek, N. (2002). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Sosyal Devlet Siyaset İktidar ve Meşruiyet 1876-1914*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- (2006). *Cumhuriyet Türkiye'sinde Sosyal Güvenlik ve Sosyal Politikalar*. İstanbul: Emeklilik Gözetim Merkezi Yayınları.
- Özçelik, M. (2011). 23 Nisan Çocuk Bayramı'nın Ortaya Çıkışı Ve 1922-1929 Yılları Arasında 23 Nisan Kutlamaları. *Akademik Bakış Dergisi*.
- Öztürk, S. (2019). *Sivil Toplum Kuruluşlarının Mülteci Çocuk Koruma Uygulamalarının Değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara.
- Özyurt, C. (2017). Çocuk Sosyolojisi. *Eğitim Sosyolojisi Yazıları*.
- Patricia, A. (1998). Past, Present and Future Roles of Child Protective Services. *The Future of Children Vol. 8*.

- Rose, P., vd. (1995). Academic rigour in the lived experience of researchers using phenomenological methods in nursing. *Journal of Advanced Nursing*.
- Postman, N. (1995). *Çocukluğun Yokoluşu*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Rushton, A. (2002). *Residential and foster family care*. Oxford: Child and Adolescent Psychiatry.
- Söğütlü, A. (2015). *Çocuk Refahı Alanında Çalışan Personelin Sevgi Evleri Modeline Yönelik Değerlendirmeleri* (Yüksek Lisans Tezi).
- Salim, M. (2011). *Geçmişten Günümüze Türkiye'de Çocuk Koruma Politikaları ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu* (Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Sarıaltın, D. M. (2017). *Kurum Bakımındaki Çocuklara İlişkin Sistemin Sosyal Refah Çalışanları Gözüyle Değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Sarıkaya, M. (2007). Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Bir Sosyal Hizmet Kurumu: Türkiye Himaye-İ Etfal Cemiyeti. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 14(34): 321 - 338.
- Semerci, M., vd. (2020). Çocuk Evlerinde Çalışan Bakım Elemanlarının Yaşadıkları Sorunlara Yönelik Niteliksel Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(49): 171 - 188
- Seyyar, A. (2002). *Sosyal Siyaset Terimleri*. İstanbul: Beta Basım Yayım.
- SHÇEK. (2006). *Sizsiz Olmaz Var Mısınız?* Ankara: SHÇEK Eğitim Merkezi Yayını.
- (2007). *2006 Yılı Faaliyet Raporu*. http://www.shcek.gov.tr/duyuru/apk/2006_Faaliyet_Raporu/2006FaaliyetRaporu.pdf [22.04.2022].
- (2005). Ayni Nakdi Yardımla Eve Dönüş Genelgesi.
- (1983). Sosyal Hizmetler Kanunu. *Resmi Gazete*.
- (1986). Ayni ve Nakdi Yardım Yönetmeliği.
- (2009). *2008 Yılı Faaliyet Raporu*. Ankara: SHÇEK Genel Müdürlüğü.
- Özcan, T. (2006). Osmanlı Toplumunda Yetimler. *Sosyal Politikalar Dergisi*, 1(14): 82-85.

- T.C. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü.
<https://www.Dernekler.gov.tr> [15.05.2022].
- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2014). *X. Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ankara: Çocuk Özel İhtisas Komisyonu.
- Tatlıbal, C. (2004). *Türkiye’de Korunma Altındaki Çocuklara Yönelik SHÇEK Uygulamaları. Koruma Altındaki Çocuklar*. Ankara: AÜTF Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayınları.
- Tekeli, İ. (2003). *Siyasal Toplum ile Sivil Toplum Arasında Yerini Belirlemekte*.
- Tomanbay, İ. (1999). *Sosyal Çalışma Sözlüğü*. Ankara: Selvi Yayınevi.
- Tufan Emni, F. (2013). Sivil Toplum Kuruluşlarının Politika Belirleme Sürecindeki Rolü: TUSİAD Örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(36): 45-56.
- Tunç, İ. (2014). Türkiye’de Çocuk Koruma Hizmetleri. *Acedemia*.
- Tuncel, G. (2011). *Sivil Toplum ve Devlet*. İstanbul: Bilsam Yayınları.
- Uluç, V. (2013). Türkiye’de Sivil Toplum ve Demokrasi İlişkisi. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14(1): 400-418.
- Uluğtekin, S. (1994). *Çocuk Mahkemeleri ve Sosyal İnceleme Raporları*. Ankara.
- Uluğtekin, S. (2001). *Yirminci Yüzyılda Türkiye’nin Çocukları: Sorunlar ve Beklentiler”, Sosyal Hizmette Yeni Yaklaşımlar ve Sorun Alanları*. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Uğur, Ç. (2018). *Türkiye’de Çocuk Koruma Politikaları: Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetinin Rolü* (Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi).
- Whittaker, J. D. (2014). *Therapeutic residential care with children and youth: Developing evidence-based international practice*.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, İ. (2004). *Demokrasi Sivil Toplum Kuruluşları ve Yönetişim*. Ankara: Seçkin Yayınları.

- Yılkan, İ. Y. (2019). 1923-2018 Yılları Arasında Sosyal Hizmet Kurumlarının Uygulamış Oldukları Gençlik Hizmetleri Üzerine Kronolojik Bir Bakış. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 7(17): 105-122.
- Yılmaz, A. (1997). Sivil Toplum, Demokrasi ve Türkiye. *Yeni Türkiye Dergisi*, 1(18): 86-97.
- Yaşar, Ö. D. (2013). Korunmaya Muhtaç Çocukların Yetiştirilmesinde Çocuk Yurtlarından Çocuk Evlerine Geçişin, Çocukların Sosyo-Kültürel Ve Psikolojik Gelişimlerine Etkisi Üzerine Bir Çalışma: Isparta Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(18): 199-221.
- Yavuz, C. (2016). *Korunmaya Muhtaç Çocukların Koruma Ve Bakım Altına Alınma Nedenleri* (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Yazıcı, E. (2012). Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Çocuk Evleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(18): 500-525.
- (2013). *Türkiye'de Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Sosyal Hizmetler: Kurum Bakım Hizmetinden Yararlanmış Bireyler Üzerine Bir Araştırma* (Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Yazıcı, N. (2008). Niş Islahhanelerinden Haber Var. *Kültür Dergisi*, 1(12): 27.
- Yolcuoğlu, İ. G. (2009). Sosyal Çalışma ve Çocuğun İyilik Hali. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 20(1): 85 - 94.
- Yolcuoğlu, İ. G. (2011). *Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Kurulması ve SHÇEK Genel Müdürlüğü'nün Kapatılması ve Taşra Teşkilatının İl Özel İdarelere Devredilmesi Konusunun İrdelenmesi*.
- Zengin, E., vd. (2012). Türkiye'de Sosyal Yardım Uygulamaları. *Yönetim ve Ekonomi*, 19(2): 133 - 142.

EKLER

EK 1: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

I. BÖLÜM

Sosyo- Demografik Bilgiler

- 1- Cinsiyetiniz?
- 2- Yaşınız?
- 3- Eğitim Düzeyiniz Nedir?
- 4- Mesleğiniz Nedir?
- 5- Çalıştığınız Kurumda Kaçınıcı Yılıdır?
- 6- Medeni Durumunuz Nedir?
- 7- Çocuk Sahibi misiniz?

II. BÖLÜM

1. Korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik kurum bakımı hizmetlerinden biri olan çocuk evleri hizmet modeliyle ilgili düşünceleriniz nelerdir?
2. Sivil Toplum Kuruluşunda çalışan bir meslek elemanı olarak, çocuk evlerinde kalan çocuklara ne tür psikososyal destek faaliyetlerinde bulunuyorsunuz?
3. Çocuk evlerinde psikososyal destek sağlama sürecinde yaşadığınız deneyimler nelerdir? Karşılaştığınız sorunlar ve çözüm önerileriniz nelerdir?
4. Kurumunuzda çocuklarla ilgili uygulanan psikososyal destek hizmetlerini yeterli buluyor musunuz? Bu konuda önerileriniz nelerdir?
5. Kurumunuzda ekip çalışmasıyla ilgili deneyimleriniz ve düşünceleriniz nelerdir?
6. Psikososyal destek çalışmalarını uygularken kurumunuzdan süpervizyon desteği alıyor musunuz? Süpervizyon modeli bu kurumda sizce nasıl olmalı?
7. Mesleğinizi uygularken yasal mevzuat ve politikalarla ilgili sıkıntılarla karşılaşılıyor musunuz? Yasal düzenlemelerle ilgili çözüm önerileriniz nelerdir?
8. Çalışma koşulları ve iş yükü durumunuzla ilgili düşünceleriniz nelerdir? İş yükü fazlalığının çocuklara verilen hizmetlerin verimini etkilediğini düşünüyor musunuz?
9. İşinizin aile yaşantınıza etki ettiği oluyor mu? Bu konuda deneyimleriniz nelerdir?

10. Çocuk evlerindeki mesleki çalışmalarınızdan doyum sağladığınızı düşünüyor musunuz? Cevabınız hayır ise bu durumun nedenleri nelerdir?
11. Kurumunuzda çalışırken hizmetiçi eğitim alıyor musunuz? Ne tür eğitimlere ihtiyaç duyuyorsunuz?
12. Kurumunuzda meslek elemanı sayısını yeterli buluyor musunuz? Sizce personel alım politikası ve şartları nasıl olmalıdır?
13. Kurumunuzda özlük haklarınızı yeterli buluyor musunuz?
14. Çocuk evlerinde çalışmaktan memnun musunuz? Cevabınız olumsuz ise bu durumun nedeni/nedenleri nelerdir?
15. Eklemek istediğiniz başka bir duygu ve düşünceniz var mı?

EK 2: Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU

Sizi Beyza Nur YILDIZ tarafından yürütülen “Çocuk Evleri Hizmet Modelinde Psikososyal Destek Sağlayan Meslek Elemanlarının Deneyimleri: Sivil Toplum Kuruluşu Örneği” başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu araştırmanın amacı devlet koruması altındaki çocuklarla çalışan meslek elemanlarının çocuk evleri hizmet modeline ve sunulan hizmetlere ilişkin düşünce ve değerlendirmelerinin alınmasıdır. Araştırmada sizden tahminen 45 dakika ayırmanız istenmektedir. Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamandır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahiptir. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz **gizli tutulacaktır**. Araştırmada Kişisel veri toplanacağından **6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu** ve ilgili mevzuat uyarınca kişisel verileri korumak amacıyla gerekli tüm tedbirler alınacaktır. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya e-posta adresinden ulaşabilirsiniz.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı/araştırmacılar tarafından yapıldı. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güvence verildi.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının:

Adı-Soyadı:.....

İmzası:

İletişim Bilgileri: e-posta:

Telefon:

Velayet veya Vesayet Altında Bulunanlar İçin:

Veli veya Vasisinin

Adı-Soyadı:.....

İmzası:

Araştırmacının

Adı-Soyadı: Beyza Nur YILDIZ

İmzası:

EK 3: Kurum İzin Yazısı

MUTLU YUVA DERNEĞİ

Sayı: 2022/01
Konu: Araştırma İzni Hk.

16/03/2021

İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
SOSYAL HİZMET ABD BAŞKANLIĞI

İlgi: 16/11/2021 tarihli ve 17106 sayılı sayınız.

İlgili kayıtlı yazınızla, Anabilim Dalınız yüksek lisans öğrencisi Beyza Nur YILDIZ'ın, Dr.Öğr.Üyesi Mustafa KARATAŞ danışmanlığında "Çocuk Evleri Hizmet Modelinde Psikososyal Destek Sağlayan Meslek Elemanlarının Deneyimleri: STK Örneği" konulu yüksek lisans tezini Derneğimiz bünyesinde gerçekleştirilmesi uygundur.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Bilal DOĞAN
Mutlu Yuva Derneği
Müdürü

ÖZGEÇMİŞ

Beyza Nur YILDIZ

A. EĞİTİM

Yüksek Lisans: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü,
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Sosyal Hizmet Bilim Dalı, 2022, İstanbul.

Lisans: Biruni Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü, 2019, İstanbul.

B. MESLEKİ DENEYİM

2018-2019 Başakşehir Sosyal Hizmet Merkezi'nde stajyerlik

2020-2022 Mutlu Yuva Derneği'nde sosyal hizmet uzmanı

C. PROJELERİ

1-İstanbul Kalkınma Ajansı (İSTKA) Projesi- Bireysel Gelişim Sosyal Dönüşüm Projesi'nde Sosyal Faaliyet Sorumlusu